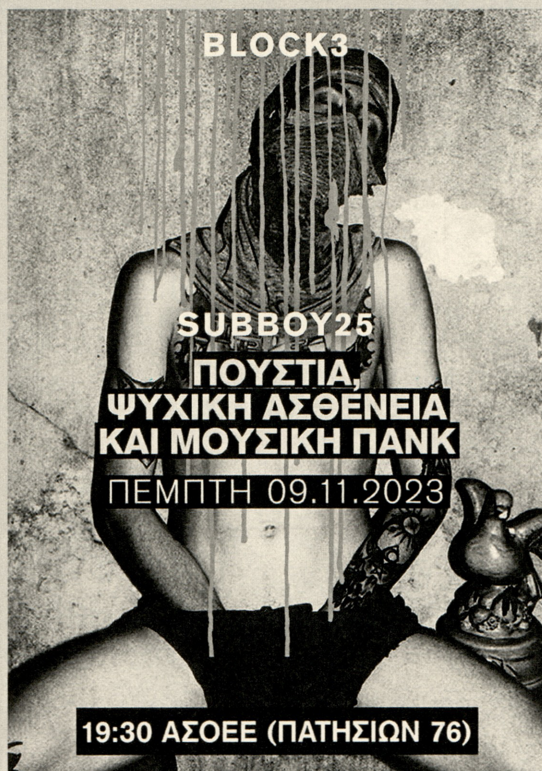
151

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

Τεύχος # 30 // Χειμώνας - Άνοιξη 2024 // 2 €

ΕΘΝΟΣ ΕΝΙΑΙΟ, ΟΜΟΟΥΣΙΟ, ΑΔΙΑΙΡΕΤΟ. Άδειες παραμονής και εργασία μεταναστών, 25 χρόνια μετά // ΟΙ ΜΠΛΕ ΣΤΟΛΕΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΑΓΑΠΗ! Αλλά γιατί δεν την παίρνουν; // ΓΑΜΟ-ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ. Στη δεκαετία του 1980 και σήμερα // ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΓΡΑΣΑΡΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ. Περί «κοινωφελούς εργασίας» // ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΒΙΟΙ ΑΝΔΡΙΚΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΡΝΕΙΑΣ. Και οι τρανς ως όριο // ΤΙ ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΟ ΗΙJΑΒ ΠΕΡΑ ΑΠ' ΤΑ ΚΕΦΑΛΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ; Πολεμική οικονομία, οικογένεια και η μάχη του δημόσιου χώρου στο εξωτικό Ιράν (1925-2023) // ΣΚΑΤΑ ΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ! (Όχι παρ' ότι είμαστε αυτόνομοι, αλλά ακριβώς επειδή είμαστε)

151

Το πακέτο που έφαγαν οι έλληνες φασίστες το 1931 όταν, προτού κάψουν τον συνοικισμό Κάμπελ της Θεσσαλονίκης, προσπάθησαν να κάνουν το ίδιο στην εβραϊκή συνοικία 151 και έφαγαν τα μούτρα τους. Αυτό συμβολίζει το όνομα '151', είναι δηλαδή μια υπενθύμιση ότι η επιβίωσή μας εξαρτάται από τη συλλογική αυτοάμυνα των κοινοτήτων μας, όχι μόνο οργανωτικά αλλά και διανοητικά.

Το περιοδικό που κρατάς στα χέρια σου εκδίδεται από την αυτόνομη ομάδα antifa negative, μέλος ενός δικτύου αυτόνομων ομάδων στην Αθήνα με το όνομα athens antifa.

Στα 10 χρόνια - και 30 τεύχη - που μετράει είναι αποτέλεσμα συλλογικού κόπου και χρήματος, είναι εχθρικό προς κάθε μορφή κρατικής/κομματικής οργάνωσης και απεχθάνεται τις ΜΚΟ και τα ΜΜΕ.

Για επικοινωνία μαζί μας, γνώμες, ανταποκρίσεις και κριτικές μη διστάσεις!
Στείλε μας στο antifa_ngt@yahoo.com

Τα υπόλοιπα νέα μας θα τα μαθαίνετε από εδώ:
https://antifa-ngt.espivblogs.net/

ΣΚΑΤΑ ΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ!

(όχι παρ' ότι είμαστε αυτόνομοι, αλλά ακριβώς επειδή είμαστε)

Τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του περασμένου έτους αφενός βοηθήσαμε στο στήσιμο μιας εκδήλωσης και αφετέρου οργανώσαμε από την αρχή μέχρι το τέλος ακόμη μία (βλ. «Πουστιά, ψυχική ασθένεια και πανκ μουσική» και «Πολιτικές Ισότητας των Φύλων. Δηλαδή;», αντίστοιχα). Μερικά από τα συμπεράσματα αυτών των εκδηλώσεων, κολλάνε γάντι στο –αχρείαστο για εμάς– ντιμπέιτ για τον γάμο των γκέι που μονοπωλεί τον δημόσιο διάλογο τις ημέρες που γράφεται αυτό το τεύχος.

Ένα πρώτο συμπέρασμα είναι πως το κράτος ασχολείται εδώ και τουλάχιστον μισό αιώνα εντατικά με το ζήτημα της οικογένειας. Οι πολιτικές του την περίοδο της Μεταπολίτευσης στόχευσαν στην διαμόρφωση των επιτρεπτών μορφών που μπορεί να πάρει η τελευταία, με γνώμονα τη στήριξη της εθνικής συνοχής και οικονομίας, σε μια εποχή που το οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο πέρναγε μέσα από μεγάλες φουρτούνες.

Συμπέρασμα δύο. Ιστορικά, η κρατική αριστερά διοχέτευσε το γκέι κίνημα σε ένα αλισβερίσι διεκδίκησης ορατότητας και νομικών δικαιωμάτων με το κράτος. Κάπως έτσι, έχει καταφέρει να το εγκλωβίσει σε ένα ακίνδυνο δίπολο ***πρόοδος vs συντηρητισμός***, μετατρέποντάς το σε μια κυβερνητική αντιπολίτευση.

Και, ακριβώς εξαιτίας του τελευταίου, συμπέρασμα τρία: οι εκδηλώσεις που κάναμε και αυτά που λέμε είναι πράγματα δύσκολα να γινούν και να ειπωθούν στους καιρούς που ζούμε. Το ελληνικό κράτος έχοντας από καιρό επιλέξει να συμμετέχει με τα μπούνια στους διακρατικούς ανταγωνισμούς, να διεξάγει στο εσωτερικό πόλεμο στην εργατική του τάξη και να οχυρώσει την οικονομία του με ένα προπολεμικό μοντέλο, έχει ξαμολήσει τις αριστερές του λέρες να ημερεύουν τις ταξικές αντιθέσεις μοιράζοντας δουλειές σε ΜΚΟ, αποχαύνωση στα social media και συλλογές υπογραφών για τα «εγκλήματα της ΝΔ». Η Δεξιά από την άλλη, έχει μάθει για τα καλά το παιχνίδι των πολιτικών πρόνοιας καταργώντας ακόμα και τις τελευταίες (προσχηματικές) διαφορές δεξιάς-αριστεράς. Κάπως έτσι η κριτική στο κράτος έχει πάει περίπατο, ενώ ο εθνικός κορμός προπονείται περιχαρής για τα χειρότερα ενδεχόμενα (στην πλάτη μας φυσικά!).

Πού κολλάνε τα παραπάνω με τη θαυμαστή ελληνική επικαιρότητα; Να βοηθήσουμε με την προσφορά μιας εξήγησης σε σχέση με τη μαγεία της εποχής που ζούμε; Απ' την καραντίνα και μετά, σε μια οικονομία πολεμική και μια κοινωνία στρατιωτικοποιημένη οι πολλαπλές κρίσεις με τις οποίες μας κοπανάνε –υγειονομικές, κλιματικές, ενέργειας, πληθωρισμού– θέλουν και κοινωνική υποστήριξη. Οι κρατικοί ειδήμονες, καταλαβαίνοντας τη σημασία της οικογένειας στην εθνική αναπαραγωγή και έχοντας αφουγκραστεί τις κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων ετών, φροντίζουν να επεκτείνουν τα όριά της ώστε πλέον να χωράει μέσα της και τους γκέι των μεσαίων στρωμάτων. Έτσι, πλέον το μενού, πέρα από ομοφοβικές κατάρες, θα έχει και γκέι οικογενειακό προγραμματισμό, αποταμίευση και λίστες για ψώνια με πάμπερς! Οι κρατικές πολιτικές για την οικογένεια, λοιπόν, συνεχίζονται και το έθνος γίνεται επιτέλους συμπεριληπτικό... Να λοιπόν γιατί ο Κ. Τασούλας, πρόεδρος της βουλής και βουλευτής Ιωαννίνων της ΝΔ, δήλωσε: «Ως γνήσιος συντηρητικός και παραδοσιακός πολιτευόμενος ψηφίζω αυτό το νομοσχέδιο όχι παρά το ότι είμαι συντηρητικός, αλλά ακριβώς επειδή είμαι συντηρητικός», αναπαράγοντας τις δηλώσεις του άγγλου πρωθυπουργού Ντέιβιντ Κάμερον από το 2013. Τελικά τί είναι συντηρητισμός και τί πρόοδος; Πιάσ' το αυγό και κούρεψ' το.

Δεύτερο σημείο. Οι αριστεροί/ές θα πρέπει να νιώθουν ιδιαιτέρως περήφανοι/ες, καθώς το περιβόητο αίτημά τους για περισσότερη ορατότητα των γκέι είναι στα καλύτερά του! Ο πρόεδρος της αριστερής αξιωματικής αντιπολίτευσης δηλώνει ανοιχτά ομοφυλόφι-

λος, με τη σχέση του να αποτελεί το νούμερο ένα θέμα στα πάνελ των πρωινάδικων, ενώ εδώ και λίγο καιρό οι γκέι μπορούν πλέον να παντρεύονται κανονικά και με τον νόμο. Να λοιπόν γιατί νιώσαμε ακόμα και εμείς πως ήμασταν επίκαιροι. Η ορατότητα έμοιαζε από την αρχή σαν ένα λίγο μούφα αίτημα. Τώρα βλέπει και ο τελευταίος καθαρά τι σήμαινε: το νταλαβέρι του κράτους με πληθυσμιακές κατηγορίες αναλόγως των εθνικών και υλικών συμφερόντων τους.

Τρίτο και τελευταίο, αφού το «κίνημα», τέτοιο που 'ναι, κανόνισε να έχει αιτήματα όπως τον γάμο και τα παιδιά, δεν αποκλείεται να δούμε στο μέλλον και αιτήματα ορατότητας των γκέι αξιωματικών στο στρατό ή προσλήψεις στην εκκλησιαστική ιεραρχία. Δεν είναι να απορείς μετά που οι πολιτικές εκδηλώσεις για το ζήτημα είναι ελάχιστες, που το gay pride είναι η μόνη οργανωμένη μορφή γκέι λόγου στην πόλη και που οι αυτόνομες γκέι/τρανς/κουίρ ομάδες που υπήρχαν δέκα και είκοσι χρόνια πριν τις κατάπιε το κύμα του ΣΥΡΙΖΑ (δηλαδή, του κράτους). Να λοιπόν γιατί είναι αχρείαστο να πούμε αν χαιρόμαστε ή όχι για την κατοχύρωση του γκέι γάμου. Όχι παρότι είμαστε αυτόνομοι, αλλά επειδή είμαστε! Αν έχουμε συνειδητοποιήσει τα τρία πράγματα που επισημάναμε παραπάνω, τότε δεν κάθεσαι να τοποθετείσαι σε «δημόσιες διαβουλεύσεις». Γιατί αυτές οι διαβουλεύσεις προκύψανε μόνο ως σύμπτωμα των παραπάνω καταστροφών.

Πάντως ακόμη και το ζήτημα του πώς το κράτος καταπίνει κινήματα ή τα κινήματα μιλάνε την κρατική γλώσσα, ή το ζήτημα των κουμάντων που κάνει το κράτος για την ελληνική οικογένεια, έχει τη δικιά του 50χρονη ιστορία. Και εμείς έτσι όπως ήρθαν τα πράγματα και γίναμε πάλι επίκαιροι, σας έχουμε όλως τυχαίως όχι ένα, αλλά δύο σχετικά κείμενα στο τεύχος, νούμερο 30, του 151.

Το πρώτο κείμενο, που περιγράφει **τους παράλληλους βίους ανδρικής ομοφυλοφιλίας και πορνείας** μιλάει για μια εποχή που ο γάμος δεν ήταν απλά μακρινό ενδεχόμενο για όσους ως τότε λέγανε «πούστηδες», πιο πριν «πονηρούς» και «κίναιδους», και αργότερα τελικά «ομοφυλόφιλους»· ήταν σενάριο επιστημονικής φαντασίας. Κι όμως, λίγο το κίνημα, λίγο οι καλοκάγαθοι επιστήμονες, λίγο οι κρατικές φεμινίστριες, το κράτος αποφάσισε να αλλάξει τον χαρακτήρα της πορνείας στην Ελλάδα. Και αυτό έφερε και μια σταδιακή μετατόπιση – στη δεκαετία του 1980 πια – σε σχέση με την πρώτη ένταξη των ομοφυλόφιλων ανδρών στον εθνικό κορμό, κομμάτι της ένταξης της αριστεράς στο ελληνικό κράτος. Κοινή συνισταμένη της τότε και της σημερινής περιόδου; Ενώ κάποιος εντάσσεται στον εθνικό κορμό, για κάποιους άλλους οι κλωτσιές δίνουν και παίρνουν. Αυτοί οι κάποιοι άλλοι στη μεταπολίτευση ήταν τα τρανς άτομα. Ιδού λοιπόν ένα κείμενο για τις σχέσεις γκέι και τρανς στη μεταπολίτευση. Στην ουσία όμως, πιστοί καθώς είμαστε στην ανάγνωση παραγωγικών διαδικασιών μέσα κι έξω από τις ταυτότητες, αυτό δεν είναι παρά ένα κείμενο για την πορνεία στην Ελλάδα!

Το δεύτερο κείμενο που σχετίζεται κάπως με τους γκέι γάμους θα το καταλάβετε από τον τίτλο, που λέει «γαμο-κανονικότητα». Πρόκειται βέβαια για κάτι φαινομενικά άσχετο: **έναν απολογισμό της εκδήλωσης που έκανε το antifa negative τον Δεκέμβριο του 2023 στην ΑΣΟΕΕ**. Το επίκεντρό της ήταν το πώς η κατάργηση της προίκας από το αριστερόστροφο ελληνικό κράτος της δεκαετίας του 1980 σηματοδοτούσε μια ευρύτερη αλλαγή στην παραγωγή της χώρας αλλά και στις οικογένειες ταυτόχρονα. Όσοι κι όσες δεν ήρθατε, θα βρείτε χρήσιμο τον απολογισμό. Κατά τα άλλα, και για εμάς είναι χρήσιμος. Κάθε επανάληψη όσων λέμε μας αναγκάζει να τα σκεφτούμε καλύτερα, να τα πούμε καλύτερα και να τα χωνεύουμε καλύτερα. Τελικά, αυτό το κείμενο, όπως και η εκδήλωση που παρουσιάζει, όπως και το σχετικό βιβλίο για τη Μεταπολίτευση που ανέδειξε η εκδήλωση... θα κρατήσει στα μυαλά των αυτόνομων τη βασική ιδέα: δεν μπορείς να μιλήσεις για την παραγωγή αφήνοντας απ' έξω την οικογένεια! (συνδέσεις με γκέι γάμο δεν σας κάνουμε εδώ, connect the dots!)

Για να μην γκώσετε με ελληνική ιστορία και πολιτική, μετά ταξιδεύουμε Ιράν. Θα θυμάστε τις διαδηλώσεις του 2022 για την κοπέλα που σκοτώσανε οι μπάτσοι στο Ιράν επειδή δεν φορούσε hijab. Το γεγονός της μίνι εξέγερσης που ακολούθησε, η ελληνική (φεμινιστική) αριστερά το υποδέχτηκε σαν έναν αγώνα ενάντια στην ενδυματολογική καταπίεση των γυναικών από μια οπισθοδρομική κυβέρνηση. Εμείς τώρα που περάσαμε δυο χρόνια καραντίνα και που στο μεταξύ μάθαμε να μη μιλάμε για τις γυναίκες και την οικογένεια αφήνοντας απ' έξω την παραγωγή, ετοιμάσαμε ένα κείμενο που μιλώντας **για το hijab αναδεικνύει τον ρόλο του στα πλαίσια της ιρανικής πολεμικής οικονομίας, της πειθάρχησης της οικογένειας και της μάχης στους δημόσιους χώρους**. Με δεδομένα τα παραπάνω, αυτό το κείμενο καταφέρνει να έχει μια γνώμη για τον σημερινό πόλεμο στη Μέση Ανατολή, ή τέλος πάντων ένα τμήμα αυτού, αφήνοντας τις μάχες απ' έξω (αυτές μας τις δείχνουν τα ΜΜΕ εξάλλου)!

Κι αφού με 5.000 λέξεις καθαρίζουμε με τους ιρανούς μπάτσους, δεν θα μπορούσαμε να μην έχουμε και ένα αφιέρωμα στη δικιά μας, παλιά, κακή ελληνική αστυνομία. Το «οι μπλε στολές χρειάζονται την αγάπη μας. Αλλά γιατί δεν την παίρνουν;» συζητάει **για τις προσπάθειες που κάνει η ελληνική αστυνομία τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια να φτιάξει τη δημόσια εικόνα της**· δεδομένο που πρέπει κανείς να χωνέψει για να πάψει να εκπλήσσεται από καλοκάγαθους μπάτσους που ξεπηδούν εδώ κι εκεί ανά περιόδους. Από 'κει και πέρα, το κείμενο αναδεικνύει τη σισύφεια διαδικασία της βελτίωσης του προφίλ ενός ευαγούς ιδρύματος το οποίο είναι καταδικασμένο (ελληνική) φύσει και (ταξική) θέσει να ξυλοφορτώνει και να σκοτώνει κάμποσους από εμάς κάθε χρόνο!

Παραμένουμε στη γενική θεματική «καταστολή και νέα κόλπα». Πριν δέκα χρόνια φωνάζαμε σε διαδηλώσεις συνθήματα για τη «μισθωτή σκλαβιά». Θα μπορούσαμε να φανταστούμε ότι θα υπάρχει και «άμισθη σκλαβιά»; Ο λόγος **περί «κοινωφελούς εργασίας»**! Τι διάολο είναι αυτό το φρούτο; Ε εδώ θα βρείτε όλες τις απαντήσεις που ψάχνατε μέσα σε ένα τετρασέλιδο: α) η σύντομη ιστορία του θεσμού, β) η σύνδεση εργασίας και φυλάκισης μέσω μιας θαυμαστής εξίσωσης που μετράει μέρες κράτησης με ευρώ και εργατοώρες, γ) η εξαπόλυση καταστολής με τη σημαία της συμπαράστασης στα θύματα εγκλημάτων και, φυσικά, δ) ο τρόπος που όλα αυτά έρχονται σήμερα για να στριμώξουν τους νεολαίους των κάτω πατωμάτων της εργατικής τάξης.

Τέλος, παραμένοντας στη γενική θεματική «δημόσια τάξη και εργασία», πάμε στα κλασικά θύματα της εξίσωσης, τους μετανάστες εργάτες. Το ελληνικό κράτος πήρε συνέντευξη από τον εαυτό του, τη δημοσίευσε στην *Καθημερινή* και πιθανόν να τη χάσατε. Κανένα πρόβλημα! Εδώ είναι το *151* που αναλαμβάνει να την παραθέσει και να πει τι κρύβεται πίσω από τις λέξεις. Είναι πράγματι πρωτοποριακό **το νέο νομοσχέδιο για τη μετανάστευση** και ως προς τι; Πώς διαφοροποιείται από το 30χρονο μέχρι σήμερα κανόνισμα της παρανομοποίησης της μετανάστευσης; Τι λένε για όλα αυτά το δεξί και το αριστερό χέρι του κράτους; Τελικά, η χώρα θα προκόψει;

Ε πόσα να γράψουμε σε ένα τεύχος 32 σελίδων; Έχετε πάντως το νου σας και στο σάιτ. Πολύ πιθανό να έχετε νέα μας πριν από το επόμενο, τον Ιούνιο του 2024.

Έθνος ενιαίο, ομοούσιο και αδιαίρετο

Άδειες παραμονής και εργασία μεταναστών. 25 χρόνια μετά

Δύσκολοι καιροί να είναι κανείς αριστερός στην Ελλάδα. Εδώ και χρόνια, η δεξιά επεκτείνεται πέρα από τους χώρους στους οποίους πόνταρε παραδοσιακά –δηλαδή το κράτος ασφάλειας και τους θεσμούς που αποτελούν τους πιο κλασικούς φορείς εξουσίας, όπως η αστυνομία και ο στρατός– εισχωρώντας όλο και περισσότερο στο γήπεδο που μέχρι πρόσφατα έπαιζαν μπάλα μόνοι τους οι αριστεροί σύντροφοι. Το κοινωνικό κράτος, οι προνοιακές πολιτικές και η πολιτική των ταυτοτήτων έχουν πάψει πλέον να αποτελούν διαπιστευτήρια αριστεροσύνης και ριζοσπαστικότητας. Για παράδειγμα, δεν πάνε τρία χρόνια που ο αγαπητός μας πρωθυπουργός χαρακτήρισε «*επανάσταση ευαισθητοποίησης το κίνημα metoo*» και μίλησε για την υποχρέωση της πολιτείας να εκπαιδεύσει τη νέα γενιά ώστε να σπάσει τα στερεότυπα των ανδρικών και γυναικείων επαγγελμάτων και των οικογενειακών υποχρεώσεων, στα πλαίσια της παρουσίασης του *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα 2021-2025*. [1] Ακόμα, τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο, η κυβέρνηση της ΝΔ έχει θέσει σε δημόσια διαβούλευση ένα σχέδιο νόμου που προβλέπει τη δυνατότητα γάμου και τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια, εγκλωβίζοντας τον διάλογο γύρω από τα προνόμια του έγγαμου βίου και πνίγοντας κάθε οπτική που δεν μπαίνει σε κρατικά στημένα δίπολα. Η πυρηνική οικογένεια, ο θεμέλιος αυτός λίθος της εθνικής ενότητας και οικονομίας θα συνεχίσει να υπάρχει, είτε με στρέιτ είτε με γκέι ζευγάρια. Πρόοδος με το τσουβάλι λοιπόν!

Αυτή η «προοδευτικότητα» έχει οργανώσει και πολτοποιήσει τα τελευταία χρόνια και την όλη κουβέντα γύρω από τους μετανάστες και τις μειονότητες, ανάγοντας τα ζητήματά τους σε ένα αλισβερίσι αγώνων και δικαιωμάτων, καθώς και σε μια «πρόχειρη» παρατήρηση και καταγγελία των διαφόρων «-ισμών» ως αναχρονιστικών. Από την άλλη, όπως είναι φυσικό, ζητήματα όπως η ταξική υποτίμηση των ξένων και η οργανωμένη εκμετάλλευση της εργασίας τους από τα αφεντικά με συντονιστή το κράτος δεν συζητιούνται ποτέ. Ενδεικτικά, το φθινόπωρο της χρονιάς που μας πέρασε ανέβηκε στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών το «Romaland», μια παράσταση για τις διακρίσεις που υφίστανται οι Ρομά από τους Έλληνες στην καθημερινότητά τους. «Τόση ευαισθητοποίηση πια!» θα μπορούσε να αναφωνήσει κάποιος που είναι εξωγήινος και δεν ξέρει πώς κυλάει η πραγματικότητα εδώ. Η παράσταση αυτή βέβαια απέκρυπτε πολύ καλά όλες τις διαστάσεις του ρατσισμού –πέρα από την άμεσα εμπειρική– που βιώνουν οι Ρομά στο πετσί τους. Όχι, οι μπάτσοι δεν δολοφονούν Ρομά γιατί δεν διαβάσανε καλά τον Ρουσσώ. Οι εκτελέσεις των τσιγγάνων βασίζονται ακριβώς στο ότι δουλεύει ένα καλοστημένο κρατικό σχέδιο – εδώ και διακόσια χρόνια – και μια κεντρική οργάνωση της υποτίμησής τους που έχει συνέπεια και συνέχεια μέσα στο χρόνο. Πίσω από τις μικροπολιτικές ευαισθησίες και κάποια μερικά δικαιώματα που ανά καιρούς μοιράζουν οι κρατικοί αρμόδιοι για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και την πειθάρχηση των μειονοτήτων, υπάρχει ένα πλάνο που ζέχνει εκμετάλλευση και ατόφιο ρατσισμό. Τα περί «προόδου» και «συντήρησης» είναι λοιπόν, να 'χαμε να λέγαμε, ενόψει των βασικών υλικών συνιστωσών του ελληνικού κράτους. Με αυτό το σκεπτικό καθίσαμε και διαβάσαμε και την πρόσφατη τροπολογία που κατέθεσε στη Βουλή το υπουργείο Εργασίας, η οποία υπόσχεται παραπάνω άδειες διαμονής σε αλλοδαπούς εργαζομένους.

Πράσινες κάρτες και ρατσισμός βγαλμένος από τα χρόνια του ΠΑΣΟΚ

Όπως τονίζουν και οι υπεύθυνοι του υπ. Εργασίας σε μια γλαφυρή αυτο-συνέντευξή τους όπου παρουσιάζουν την τροπολογία που συζητάμε, αυτή η νέα νομική ρύθμιση, δεν είναι καθόλου νέα. [2] Θα ακολουθήσουμε τα δικά τους λόγια γιατί εξυπηρετούν ως ένα μίνι ιστορικό των νομοθεσιών για τη μετανάστευση της εργασίας στην Ελλάδα:

«*Η ελληνική πολιτεία, κατά το παρελθόν, έχει προβεί σε ρυθμίσεις του καθεστώτος διαμονής πολιτών τρίτων χωρών, ως εξής:*

α) 1997 – 1998: τακτοποίηση μέσω της πράσινης κάρτας του ΟΑΕΔ (συνιστά την πρώτη μαζική τακτοποίηση, η οποία ουσιαστικά είχε γνώμονα καταγραφής των παρανόμως διαμενόντων μεταναστών στην Ελλάδα με πράσινη κάρτα 220.000 άδειες),

β) 2001: τακτοποίηση σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2910/2001 (συνιστά τη δεύτερη μαζική τακτοποίηση, η οποία πραγματοποιήθηκε μετά την υιοθέτηση του πρώτου ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου για τη νόμιμη μετανάστευση, ν. 2910/2001, 228.000 άδειες), και,

γ) 2005 – 2007: τακτοποίηση σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3386/2005 (συνιστά την τρίτη μαζική τακτοποίηση, η οποία πραγματοποιήθηκε μετά την υιοθέτηση του δεύτερου ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου για τη νόμιμη μετανάστευση, ν. 3386/2005 – η διαδικασία τακτοποίησης περιλάμβανε σειρά περιπτώσεων προς τακτοποίηση, 95.800 άδειες με τον 3386/2005 + 20.000 άδειες το 2007).

Καμία, ωστόσο, από τις ως άνω παρεμβάσεις δεν προϋπέθετε την εργασία του δικαιούχου άδειας διαμονής, όπως προβλέπει η παρούσα ρύθμιση.»

Προφανώς αν εξαιρεθεί το μίνι ιστορικό, η τελευταία πρόταση της αυτο-συνέντευξης του κράτους είναι σκέτο ψέμα. Αυτό το ψέμα παριστάνει ότι για πρώτη φορά μπαίνει σε τάξη η μετανάστευση εργατών στην Ελλάδα, ενώ στην πραγματικότητα τάξη υπήρχε από την πρώτη μέρα του 1991. Αλλά τι να κάνουμε, πρέπει και οι δεξιοί να παριστάνουν στο εθνικόφρον ακροατήριό τους πως έχουν τώρα σημαντικούς λόγους που περνάνε τον εν λόγω νόμο. Όπως γράψαμε βέβαια και στο προηγούμενο τεύχος του 151, ήδη από το 1997 ψηφίστηκαν από το ΠΑΣΟΚ τα προεδρικά διατάγματα 358 και 359, τα οποία θεσμοθέτησαν τη λευκή (άδεια περιορισμένης διαμονής) και την πράσινη (άδεια διαμονής για 1 ή 2 χρόνια) κάρτα για τους μετανάστες εργάτες. [3] Σε αντίθεση λοιπόν με όσα μας λέει το υπ. Εργασίας, για να καταφέρει ένας μετανάστης να εκδώσει αυτές τις κάρτες έπρεπε –εκτός από το να τα βγάλει πέρα με την σκοπίμως απροσπέλαστη ελληνική γραφειοκρατία– να έχει συμπληρώσει έναν ικανοποιητικό αριθμών ενσήμων. Και για αυτό ακριβώς η μικρότερη ή μεγαλύτερη παραμονή των μεταναστών στη χώρα ήταν απολύτως παράνομη. Από την άλλη, το ελληνικό κράτος κατάφερε κάτι πολύ σημαντικό για την περαιτέρω οργάνωσή του με αυτή την επιτηδευμένη παρανομοποίηση της εργα-

σίας των μεταναστών. Αφενός τόνωσε τα ασφαλιστικά ταμεία με τα λεφτά των μεταναστών που κατάφερναν να μαζέψουν ένσημα, αφετέρου μάζεψε πληροφορίες και τους κατέγραψε για όσο καιρό δουλεύανε στην επικράτειά του. Έτσι, καθόλου δεν είναι η πρώτη φορά που η διαμονή των μεταναστών στην Ελλάδα συνδέεται με την ικανότητά τους για εργασία, αλλά αυτό ακριβώς συμβαίνει εδώ και 25 χρόνια.

Το 2001, το ελληνικό κράτος κατάφερε με τον ν. 2910 να επεκτείνει και να επιτηρήσει ακόμα περισσότερο αυτή τη σύνδεση. Στο παιχνίδι μπήκαν ο ΟΑΕΔ, τα προξενεία και οι νομαρχίες, και δημιούργησαν ένα δίκτυο αναζήτησης υποτιμημένης εργασίας για τα αφεντικά και τους γαιοκτήμονες της επαρχίας. Τα απαιτούμενα κομμάτια της μηχανής έμπαιναν σε τάξη και αυτή έχει ξεκινήσει να λειτουργεί για τα καλά! Τέλος, το 2005 με τον ν. 3386, το ελληνικό κράτος, καταλαβαίνοντας πως ετοιμάζεται να βαρέσει κανόνι, επιχείρησε να περιορίσει τις άδειες που εκχωρούνταν, δημιουργώντας ένα σούπερ μάρκετ φτηνών εργατικών χεριών για τα αφεντικά ώστε να ψωνίσουν τα απαραίτητα. Έκτοτε, ο αριθμός των αιτήσεων που γίνονται δεκτές καθορίζεται από τις λίστες που καταρτίζουν οι τελευταίοι με βάση τις ανάγκες τους για εργατικό δυναμικό.

Το εντυπωσιακό της όλης υπόθεσης είναι πως όλες αυτές οι νομοθεσίες χαιρετήθηκαν από την τότε αριστερά ως πρόοδος, ως ένα βήμα προς τα μπροστά. Οι σύντροφοι στα χαμηλά των οργανώσεων, τεμπέληδες ως επί το πλείστον να διαβάσουν τα ΦΕΚ αρκέστηκαν να διαπραγματεύονται στο επίπεδο των αριθμών των νομιμοποιημένων μεταναστών. Το αίτημα για περισσότερες άδειες διαμονής όμως κοιτούσε το δέντρο και έχανε το δάσος. Στα πιο ψηλά πατώματα η αριστερά παρίστανε ότι δεν κατανοούσε πως οι μεγαλύτεροι αριθμοί νομιμοποιήσεων που ζητούσε δεν προκύπτουν στην τύχη, ούτε από την καλή καρδιά του τέρατος, αλλά από τις ίδιες τις ανάγκες των αφεντικών και του κράτους – και μόνον αυτές! [4] Δεν το παρίσταναν βέβαια και με μεγάλη επιτυχία αφού το πλέον «αντιρατσιστικό» επιχείρημα που προσκόμιζαν στη δεκαετία του 2000 υπέρ των μεταναστών ήταν ότι οι «φτωχοδιάβολοι» βοηθάνε την οικονομία!

Το ελληνικό κράτος (την) βγάζει λάδι!

Στην πραγματικότητα, εδώ και δεκαετίες η δεξιά και η αριστερά – από το μετερίζι του αντιρατσισμού πάντα – συνομιλούν, εξάπτουν τον ρατσισμό και καθησυχάζουν το ίδιο ακριβώς υποκείμενο: τους έλληνες μικροαστούς. Ξαναγυρνάμε στην αυτο-συνέντευξη που έδωσε το κράτος στην *Καθημερινή* για να δείτε εδώ πώς τους καθησυχάζουν (εξηγώντας τους δηλαδή τι έχουν να κερδίσουν με τον νέο νόμο):

«Η ρύθμιση συνεισφέρει στη διαδικασία ενίσχυσης του εργατικού δυναμικού στη χώρα μας και διασφαλίζει την δημόσια τάξη και ασφάλεια. Ειδικότερα:

α) η ρύθμιση εισάγει μια διαδικασία που επιτρέπει στις ελληνικές αρχές να προχωρήσουν στην πλήρη καταγραφή και ταυτοποίηση των πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι ευρίσκονται σε καθεστώς παρανομίας για πολλά έτη στην Ελλάδα, διαδικασία που θα ενισχύσει την εσωτερική ασφάλεια της χώρας. Άλλωστε, για όλους τους αλλοδαπούς, οι οποίοι θα εισέλθουν σε διαδικασία υποβολής αιτήματος για άδεια διαμονής, οι αρμόδιες υπηρεσίες θα προβούν σε όλους τους απαιτούμενους ελέγχους ασφαλείας πριν την έκδοση της άδειας διαμονής,

β) η διάταξη προβλέπει τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής επιστροφών και της καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης μεταναστών, μέσω του διορισμού εθνικών συντονιστών για τα ζητήματα αυτά. Σημειώνεται ότι στόχος της θέσπισης των δύο αυτών θέσεων είναι ο συντονισμός των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων των αρχών ασφαλείας και επιβολής του νόμου, και η προώθηση της συνεργασίας στους τομείς αυτούς σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη, αφενός την έναρξη της επιχειρησιακής λειτουργίας του Ευρωπαίου Συντονιστή Επιστροφών, αφετέρου τις πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της διακίνησης μεταναστών,

γ) [..] η διάταξη ικανοποιεί το αίτημα των παραγωγικών φορέων της ελληνικής οικονομίας προς την κατεύθυνση της εισδοχής πρόσθετου εργατικού δυναμικού. Ταυτόχρονα, διασφαλίζεται ότι η ρύθμιση των για πολλά χρόνια διαμενόντων αλλοδαπών καταλήγει σε πραγματική απασχόληση, καθώς η άδεια διαμονής θα εκδίδεται μόνον εφόσον και αφότου ο πολίτης τρίτης χώρας αποδείξει ότι έχει ξεκινήσει να εργάζεται νόμιμα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις του εργατικού δικαίου και θα ανακαλείται αν διακοπεί η απασχόληση,

δ) η διάταξη παρέχει τη δυνατότητα σε πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι ευρίσκονται στη χώρα άνευ ισχύουσας άδειας διαμονής, για μεγάλη χρονική περίοδο (τουλάχιστον τρία έτη), να εργαστούν και να αυτοσυντηρηθούν, προσφέροντας τη δυνατότητα στα τέκνα και τις συζύγους των αιτούντων να εξομαλύνουν και αυτοί το καθεστώς διαμονής τους, εφόσον μένουν στη χώρα πριν την έναρξη εφαρμογής της ρύθμισης. Στόχος είναι η διασφάλιση της οικογενειακής ενότητας καθώς και της κοινωνικής ασφάλειας, καθώς έχει αποδειχθεί ότι η παρουσία της οικογένειας ενός πολίτη τρίτης χώρας διευκολύνει την ενσωμάτωση και καταπολεμά την παραβατικότητα,

ε) η διάταξη ενισχύει τα δημόσια έσοδα, σε φόρους και ασφαλιστικές εισφορές, και μειώνει τη δαπάνη των μηνιαίων επιδομάτων που σήμερα χορηγούνται στους αιτούντες άσυλο, σε όλη τη διάρκεια εξέτασης της αίτησής τους.»

και λίγο αργότερα:

«***Είναι η συγκεκριμένη ρύθμιση νομιμοποίηση; Κάνετε τους παράνομους νόμιμους;***

Όχι. Ρυθμίζεται η παρουσία στη χώρα των ωφελούμενων και επιτρέπεται η εργασία τους. Οι δικαιούχοι ανταποκρίνονται στην προσφορά εργασίας και καλύπτουν συγκεκριμένες ανάγκες της αγοράς, πληρώνοντας φόρους και ασφαλιστικές εισφορές για μια τριετία.

Η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν παρέχει κανένα άλλο δικαίωμα. Ούτε καν αυτό της οικογενειακής επανένωσης. Ούτε οδηγεί σε μόνιμη διαμονή στην Ελλάδα και, σε καμία περίπτωση, στην ελληνική ιθαγένεια. Το μόνο δικαίωμα που έχουν οι ωφελούμενοι είναι η πρόσβαση στην αγορά εργασίας για όσο εργάζονται. Αν σταματήσουν να εργάζονται, επιστρέφουν στο προηγούμενο καθεστώς, με τη διαφορά ότι η Πολιτεία διαθέτει όλα τα στοιχεία τους και είναι πλήρως καταγεγραμμένοι και ταυτοποιημένοι.

Και, βέβαια, σε καμία περίπτωση η ρύθμιση δεν επιβραβεύει παραβατικές συμπεριφορές και δεν αθωώνει εγκληματίες. Τουναντίον, ασκείται ενδελεχής έλεγχος και η αίτηση μπορεί να ευδοκιμήσει μόνον αν ο αλλοδαπός έχει καθαρό ποινικό μητρώο. Σε κάθε περίπτωση, ο απορριφθείς και όποιος δεν αιτηθεί εμπίπτει στην αυστηροποιημένη διαδικασία απέλασης υπό τον νέο Εθνικό Συντονιστή Επιστροφών.»

Και τέλος:

«Γιατί θέλουν 'χαρτιά';»

[..] Σύμφωνα με μαρτυρίες, πολλοί εργάτες γης «χωρίς χαρτιά» έφυγαν για την Ιταλία, προκειμένου να εκμεταλλευτούν όχι μόνο τους υψηλότερους μισθούς αλλά και τις πρόσφατες ρυθμίσεις των ιταλικών αρχών που δίνουν «χαρτιά» σε αλλοδαπούς εργάτες γης πολύ πιο εύκολα.

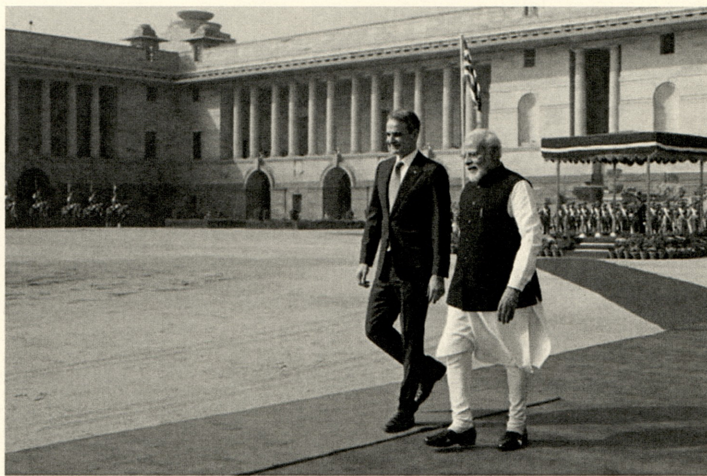
Ναι, είναι θεαματικό το κράτος να γράφει στην αυτο-συνέντευξή του «σύμφωνα με μαρτυρίες...»! Αλλά το σημαντικό είναι ότι εδώ η μόνη μαρτυρία είναι αυτή του ελληνικού κράτους. Ενόψει – απ' ότι φαίνεται – της ανταγωνιστικής Ιταλίας, που κλέβει το απαραίτητο για τα εγχώρια αφεντικά υποτιμημένο εργατικό δυναμικό (και άρα μάλλον γίνεται πιο ανταγωνιστική σε προϊόντα για τα οποία τα δύο κράτη μονομαχούν στο διεθνές εμπόριο, όπως το λάδι), οι στόχοι της ρύθμισης είναι στυγνοί: τόσο η παραχώρηση κάποιων προνομίων έναντι του πολύ πιο 'κερδοφόρου' προορισμού για εργασία, της Ιταλίας, όσο και η περαιτέρω ισοπέδωση των εργατών που πρόκειται να έρθουν. Κωδικός: «μαλάκες η Ιταλία μάς παίρνει τους εργάτες!» Με λίγα λόγια, το ελληνικό κράτος κανακεύει τους μικροαστούς του ότι «όλοι μαζί θα φάμε» από τα κέρδη που θα αποδώσει η υποτιμημένη δουλειά των νέων μεταναστών. Πώς; Μα με την ενίσχυση των δημόσιων εσόδων από φόρους και εισφορές! Και να λοιπόν που η δεξιά γίνεται ΣΥΡΙΖΟ-ΠΑΣΟΚ του 2005!

Και τα κέρδη θα είναι τόσο μεγαλύτερα όσο μικρότεροι θα είναι οι μισθοί και όσο πιο πειθαρχημένα θα επιτηρείται αυτή η υποτιμημένη εργασία. Πώς θα γίνει αυτό; Ε με τον κλασικό τρόπο. Καταρχάς, με την αυστηροποίηση (πόση πια;) του ελέγχου της σύνδεσης της εργασίας των μεταναστών με την παραμονή τους και, επιπλέον, με την περαιτέρω καταγραφή των προσωπικών τους στοιχείων και του αριθμού τους (ότι τάχα αυτό δεν γινόταν ως τώρα!). Τρίτος και καλύτερος τρόπος η διευκόλυνση των απελάσεων για όσους δεν πληρούν τα κριτήρια για να δουλέψουν. Μάλιστα, για αυτό το τελευταίο, ο νέος Ποινικός Κώδικας εισηγείται μια σημαντική θεσμική αλλαγή αφού αναθέτει πλέον στον ποινικό δικαστή να απελαύνει και τον μετανάστη-παραβάτη! Με το προηγούμενο νομικό σύστημα, ο καταδικασμένος μετανάστης θα έπρεπε να πάρει μια νέα, δεύτερη ποινή απέλασης από ένα δεύτερο διοικητικό δικαστήριο, με τη σχετική γραφειοκρατία να πολλαπλασιάζεται (εφέσεις, ενστάσεις επί της διαδικασίας κτλ). Και στην πραγματικότητα τα διοικητικά δικαστήρια εφάρμοζαν απελάσεις μόνο για τους καταδικασμένους στα σοβαρότερα αδικήματα (π.χ. τρομοκρατία κ.τ.λ.). Πλέον, με τον νέο Ποινικό Κώδικα, ο ίδιος ποινικός δικαστής που σε καταδικάζει για μια κλοπή θα μπορεί και να σε απελάσει!

Στην ουσία οι κρατικές αρχές έρχονται να κάνουν τις «προοδευτικές» ρυθμίσεις από το 1995 μέχρι το 2007 ακόμα πιο «προχώ», με απώτερο σκοπό το συμφέρον του πρωτογενή τομέα. Οι ανάγκες είναι τέτοιες που το ελληνικό κράτος από το 2023 μέχρι και σήμερα έχει εγκρίνει 180.000 μετακλήσεις εργατών γης από τρίτες χώρες. [5] Κερασάκι στην τούρτα, η εφαρμογή του πιλοτικού προγράμματος ΔΥΠΑ, που αναμένεται να τρέξει παράλληλα με τις άδειες εργασίας και να δώσει λύση στο πρόβλημα εύρεσης εργατών γης για το χειμερινό εξάμηνο στην Κρήτη αλλά και σε άλλες περιοχές της χώρας. [6] Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα υπόσχεται να αναλάβει την μετακίνηση μεταναστών-εργατών γης από περιοχές με χαμηλές εποχιακές εργατικές ανάγκες σε εκείνες με υψηλές. Να λοιπόν που οι ΣΥΡΙΖΟ-ΠΑΣΟΚ προτάσεις της δεκαετίας του 2000 έρχονται επί ΝΔ να λύσουν τα χέρια των μεγαλοπαραγωγών λαδιού στη Κρήτη, που τον Οκτώβριο που μας πέρασε ζητούσαν μέχρι και 10.000 έξτρα εργάτες! [7]

Και η αριστερά; Τι θα κάνει πλέον χωρίς «δεξιούς ρατσιστές»; Θα αρκεστεί στις παραστάσεις για τους τσιγγάνους στη Στέγη του Ωνάση; Όχι δα! Πρόσφατα, ο πρόεδρος Στέφανος Κασσελάκης δήλωσε – ψευδώς – για το προς ψήφιση νομοσχέδιο για τη μετανάστευση, με δήθεν τρόμο μάλιστα, πως «ο Υπουργός Επικρατείας του Πακιστάν συμφώνησε με τον Υπουργό Εργασίας Άδωνι Γεωργιάδη να έρθουν 500.000 Πακιστανοί στη χώρα μας για να εργαστούν στον τομέα των κατασκευών». [8] Μα καλά, οι αριστεροί δεν ήταν που θέλανε πιο πολλές νομιμοποιήσεις; O tempora o mores! Ε αφού έγινε η δεξιά «προοδευτικιά», είπε κι ο ΣΥΡΙΖΑ να καταγγείλει λίγο την προδοτική δεξιά ότι έκανε την Ελλάδα «ξέφραγο αμπέλι»!

Μητσοτάκης: Σύμφωνο για νόμιμη μετανάστευση με την Ινδία

Υποσημειώσεις

[1] «Κ. Μητσοτάκης: Επανάσταση ευαισθητοποίησης το κίνημα #MeToo», *ertnews*, 10.12.2021.

[2] «Τροπολογία υπ. Εργασίας: Άδειες διαμονής σε αλλοδαπούς εργαζόμενους», *Καθημερινή*, 15.12.2023.

[3] «Έλα να μην κάνουμε έναν Έλληνα ακόμα: η κρατική πολιτική για τις ιθαγένειες που μοίραζε ξύλο, 2008-2013», *151*, τχ. 29, φθινόπωρο-χειμώνας 2023.

[4] Λόης Λαμπριανίδης, *Αλβανοί μετανάστες στη Θεσσαλονίκη: Διαδρομές ευημερίας και παραδρομές δημόσιας εικόνας*, Αθήνα: Πατάκης, 2005.

[5] «Δόμνα Μιχαηλίδου: Στις 180.000 θα φτάσουν οι μετακλητοί εργάτες από τρίτες χώρες», *Πρώτο Θέμα*, 08.02.2024.

[6] «ΔΥΠΑ: Πιλοτικό πρόγραμμα μετακίνησης εργατών γης», *Καθημερινή*, 31.07.2023.

[7] «Ελαιόλαδο: Ψάχνουν 10.000 εργάτες στην Κρήτη για να μαζέψουν ελιές», *NewsIT*, 30.10.2023.

[8] «Κασσελάκης: «500.000 Πακιστανοί εργάτες είπε ο Υπ. Επικρατείας θα έρθουν στην Ελλάδα» - Διαψεύδει ο Άδωνις Γεωργιάδης», *The TOC*, 20.12.2023.

Οι μπλε στολές χρειάζονται αγάπη! Αλλά γιατί δεν την παίρνουν;

Το 2009, ένας υψηλόβαθμος αξιωματικός της αστυνομίας έλεγε σε εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας ότι η μεγάλη δουλειά προσέγγισης μεταξύ αστυνομίας και ελληνικής κοινωνίας που είχε επιτευχθεί με σκληρή δουλειά μέσα στην προηγούμενη δεκαετία, τον Δεκέμβριο του 2008 είχε πάει στράφι. Αυτή ήταν μια εκτίμηση από τα ψηλά πατώματα του υπουργείου Δημόσιας Τάξης η οποία προερχόταν από το γεγονός ότι η κοινωνική σύνθεση των ανθρώπων που φώναζαν «μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι» σε διαδηλώσεις ανά την Ελλάδα είχε διευρυνθεί απελπιστικά, με αφορμή την τότε δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Αντανακλαστικά, τον Οκτώβρη του 2009 το υπουργείο «Δημόσιας Τάξης» θεώρησε καλό να αλλάξει το όνομά του και να ξαναβαφτιστεί σε υπουργείο «Προστασίας του Πολίτη». Το μήνυμα σαφές: εμείς είμαστε εδώ για να προστατεύουμε τον πολίτη, όχι να τον σκοτώνουμε –και ειδικά αν αυτός είναι όντως «πολίτης», δηλαδή νεαρός με καταγωγή από ευυπόληπτη οικογένεια. Η ονομασία «δημόσια τάξη» που για αιώνες κοσμούσε την προμετωπίδα του εν λόγω υπουργείου πέρασε σε σχετική αφάνεια.

Αυτή η αντανακλαστική μετονομασία δεν δούλεψε από μόνη της, αλλά συνοδεύτηκε από μια σειρά μέτρων μέσα στα χρόνια. Μεταξύ άλλων, η αστυνομία προσπάθησε με έναν αρκετά στημένο τρόπο, κάποιες μέρες του χρόνου, να μην δίνει αφορμές σε τρίτους για να καλλιεργούν το μίσος εναντίον της. Έστω και κάποιες μόνον μέρες το χρόνο! Σε μια τουλάχιστον περίπτωση που διέρρευσε προς τα ΜΜΕ τον Οκτώβριο του 2021, το αρχηγείο της αστυνομίας είχε εκδώσει την εξής εντολή στις δικάβαλες περιπολίες των ΔΙ.ΑΣ.

«Λόγω της επετείου από τον θάνατο του Ζακ Κωστόπουλου, δεν θα έλθετε καμία ομάδα σε αντιπαράθεση για το θέμα αυτό με πολίτες προκειμένου να αποφευχθούν οι εντάσεις και δυσφήμηση της υπηρεσίας. Επιπλέον, λόγω της κατάστασης που επικρατεί με τους διανομείς (delivery), θα αποφεύγετε το επόμενο διάστημα βεβαίωση τροχονομικών παραβάσεων και κλιμάκωση επεισοδίων με τους εν λόγω οδηγούς.» [1]

Η εφημερίδα *ΤΑ ΝΕΑ* σε εκείνη την περίσταση είχε επισημάνει ότι οι οδηγίες αυτές δεν δίνονταν μέσω ασυρμάτων στους ΔΙΑΣ αλλά μέσω viber. Το σημαντικό όμως, ως συνήθως, δεν είχε να κάνει με το τεχνικό μέσο μετάδοσης των εντολών, αλλά με το γεγονός ότι το αρχηγείο πρόσεχε τη δημόσια εικόνα της αστυνομίας και την περιφρουρούσε με συγκεκριμένες εντολές αποχής ή αποφυγής ορισμένων «αντιπαραθέσεων και εντάσεων». Το αρχηγείο με άλλα λόγια γνωρίζει μια χαρά ότι οι υπάλληλοί του προκαλούν «αντιπαραθέσεις, εντάσεις, επεισόδια και κλιμάκωση» με τους διάφορους «πολίτες» και «διανομείς» και έστω για μία μέρα ή μια εβδομάδα τους ζητούσε να απέχουν. Η προσπάθεια αποφυγής κλιμάκωσης της «δυσφήμησης της υπηρεσίας» δεν είναι η μόνη που έχει εφαρμοστεί σαν μέθοδος.

Δίπλα σε αυτήν, και με πολύ εντατικό τρόπο τα τελευταία χρόνια, το κράτος αναπτύσσει μια ορισμένη αυτο-θυματολογία, γύρω δηλαδή από τους διάφορους κρατικούς υπαλλήλους που πέφτουν υποτίθεται θύματα ρατσισμού ή βίας! Ποιοι είναι αυτοί οι υπάλληλοι; Πρώτα-πρώτα, αυτοί που την περίοδο 2020-2021, μέσα στην καραντίνα, είχαν προτεραιότητα εξυπηρέτησης στα σούπερ μάρκετ! Οι μπάτσοι και οι γιατροί! Όλοι όσοι έχετε επισκεφτεί νοσοκομείο τον τελευταίο χρόνο θα έχετε προσέξει κάτι απίστευτα αφισάκια στην είσοδο που τα έχει βάλει το κράτος και καταγγέλλουν την «ιατροφοβία» και τη βία ενάντια «στις λευκές μπλούζες»! Δηλαδή, τη δίκαιη και πηγαία επιθετικότητα που βγαίνει στον καθένα μας όταν αντιμετωπιζόμαστε σαν ζώα σε ένα νοσοκομείο με ώρες ολόκληρες αναμονής, απαξία, υποτίμηση και σαν σφαχτάρια από το ιατρικό προσωπικό! Ειδικά την περίοδο του covid που τα νοσοκομεία είχαν κλείσει και οι γιατροί τον παίζανε ομαδικώς, αυτές οι συνθήκες χειροτέρευσαν ακόμη περισσότερο. Οι θάνατοι πολλαπλασιάστηκαν, οι γιατροί επικαλούνταν τον ιό από την Κίνα, η αναμονή μεγάλωνε, ε... και μάλλον έπεφτε και καμιά ψιλή. Σύμφωνα με ένα δημοσίευμα που έχουμε χρησιμοποιήσει ξανά, την περίοδο της πανδημίας οι θάνατοι από άλλες ασθένειες, ειδικά από καρκίνους, εκτοξεύτηκαν. [2] Εν ολίγοις, η εργατική τάξη, και ειδικά στις μεγάλες ηλικίες, έφαγε ιατρική πειθαρχία με το τσουβάλι, και η όποια αντίδρασή της βαφτί-

στηκε «ιατροφοβία»!

Μια αντίστοιχη «-φοβία» όμως πλήττει και μια άλλη «επαγγελματική κατηγορία»: τους αστυνομικούς! Οι οποίοι πλήττονται, λέει, από την «αστυνομο-φοβία», τον κοινωνικό ρατσισμό ενάντια στους αστυνομικούς! Και μετά τον πρόσφατο θάνατο του αστυνομικού από φωτοβολίδα κατά τη διάρκεια επεισοδίων με οπαδούς του Ολυμπιακού στον Ρέντη, οι λόγοι περί κοινωνικοί ρατσισμού που βιώνουν οι μπάτσοι έδωσαν και πήραν. Πολλοί μπάτσοι και οι φίλοι τους, εντός και εκτός υπουργείων, διαμαρτυρόμενοι έντονα ότι δεν έκλαψε ο κάθε ένας για τον θάνατο του αστυνομικού όσο θα έκλαιγε για τον Χ Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο ή τον Ψ Κώστα Φραγκούλη, διακήρυτταν ότι «όλες οι ζωές έχουν σημασία»! Από αυτό το ιδιόρρυθμο «Blue Lives Matter» μαθαίνουμε, λοιπόν, ότι μπορεί κανείς να είναι ρατσιστής απέναντι σε αυτούς που έχουν την εξουσία! Επόμενη έρχεται μάλλον και η εφοπλιστο-φοβία, κατά την οποία η κοινωνική πλειοψηφία ενστερνίζεται στερεότυπα και προκαταλήψεις κατά των στυγνών εκμεταλλευτών και μαφιόζων καραβοκύρηδων. Η αλήθεια είναι όμως ότι τόσο οι γιατροί όσο και οι αστυνομικοί είναι κάποια καθημερινά πρόσωπα του κρατικού μηχανισμού που συναντά τακτικά η εργατική τάξη και συνεπώς ο ρόλος τους στην πειθάρχησή της αρκετά κομβικός.

Έτσι, αφού δεν «έπιασε» κοινωνικά ο «καθαγιασμός» τους κατά την περίοδο της πανδημίας, ο Τύπος ανέλαβε να κάνει τη βρωμοδουλειά τόσο μέσω της παρουσίασης του ιδιαίτερου ρατσισμού που αντιμετωπίζουν όσο και της έκθεσης του ιδιαίτερου ψυχικού βόθρ... εεε κόσμου που εμφανίζουν. Με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, οι αστυνομικοί παρουσιάζονται σαν θύματα και «καθημερινοί άνθρωποι», «ένστολοι πολίτες». Το 2021, εν μέσω πανδημίας και κυνηγητού με ξε-μάσκωτα πιτσιρίκια στις πλατείες, το κανάλι της ΕΛΑΣ στο Youtube πλάσαρε τη σειρά βίντεο «DeepBlue» στην οποία εστίαζε σε αστυνομικές ιστορίες, π.χ. διάσωσης βρεφών, που θα αποδείκνυαν ότι οι αστυνομικοί είναι τόσο ευαίσθητοι όσο όλοι εμείς οι υπόλοιποι. Τα γυρίσματα της σειράς γίνονταν εκτός αστυνομικών κτιρίων και οι πρωταγωνιστές-αστυνομικοί αφηγητές εμφανίζονταν σε κοντινά πλάνα στην κάμερα, χωρίς βέβαια να φοράνε στολή.

Η *Καθημερινή* τον Ιούνιο του 2023 ανέλαβε να παρουσιάσει μια τέτοια έρευνα που αποκάλυπτε ότι περίπου το 40% των αστυνομικών στην Ελλάδα νιώθουν ταυτόχρονα τόσο περηφάνεια όσο και ντροπή για το επάγγελμά τους, ενώ το 20% νιώθει μόνο ντροπή. Ένα πραγματικό δράμα! «Ο κόσμος συγχέει όλους τους αστυνομικούς με όσους είναι στα ΜΑΤ, οι οποίοι εκπροσωπούν το 3% ημών», ανέφερε προς επιβεβαίωση της αστυνομοφοβίας και ο Μιχάλης Λώλης, διοικητής στο Τμήμα αντιμετώπισης ρατσιστικής βίας στην Αττική και πολιτικός επιστήμονας.

Παρ' όλα αυτά, η ΕΛΑΣ συνέχισε (και θα συνεχίσει βέβαια) να σκοτώνει κόσμο, και φρόντιζε τουλάχιστον αυτοί να είναι τσιγγάνοι, όχι από αυτούς δηλαδή που θα ξεσηκωνόταν για να υπερασπιστεί και το πανελλήνιο! Τον προπέρσινο Δεκέμβρη, για παράδειγμα, σκότωσε τον 16χρονο Ρομ Κώστα Φραγκούλη στη Θεσσαλονίκη. Με αφορμή τη δολοφονία η Όλγα Κλωντζά, από την εφημερίδα *Το Βήμα*, με ένα εντυπωσιακό ρεπορτάζ φαίνεται να έθεσε στους αναγνώστες της το ερώτημα: «γιατί μωρέ; Λίγα περνάνε και οι αστυνομικοί;». Σε μια σελίδα έβαλε δίπλα-δίπλα δύο μαρτυρίες από υποκείμενα που εκπροσωπούσαν ατομικά τους τσιγγάνους και τους μπάτσους, με τίτλους «Εγώ ο Ρομά» και «Εγώ ο αστυνομικός».

ΤΟ ΒΗΜΑ

Οι αθέατες όψεις δύο κόσμων

Εκπρόσωποι Ρομά και αστυνομικών μιλούν για τις εις βάρος τους προκαταλήψεις και τα προβλήματα της καθημερινότητάς τους στη σκιά του θανάσιμου τραυματισμού του Κώστα Φραγκούλη

ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΟΛΓΑ ΚΛΩΝΤΖΑ

Στερεότυπα που διαχρονικά τροφοδοτούν τον κοινωνικό αυτοματισμό ήλθαν ξανά στην επιφάνεια. Η υποτιθέμενη παραβατική κουλτούρα των Ρομά από τη μία, η αυθαιρεσία για την οποία κατηγορούνται οι αστυνομικοί από την άλλη. Πίσω όμως από τις προκαταλήψεις, υπάρχουν οι άνθρωποι και οι αγωνίες τους. Εκείνοι που πρέπει να αναλάβουν την περιθωριοποίηση, αλλά και εκείνοι που πρέπει να κάνουν με συνέπεια τη δουλειά τους υπό ανάξιες συχνά συνθήκες. Οι εκπρόσωποι των Ρομά όλες τις τελευταίες ημέρες καλούν σε καταλλαγή. «Εύχομαι να μην ξανασυμβεί κάτι τέτοιο σε κανένα παιδί. Αίτημα όλων των Τσιγγάνων είναι να προφυλάσσεται ο αστυνομικός, να υπάρξει δικαιοσύνη» είπε την ημέρα της κηδείας ο πρόεδρος της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ελλήνων Ρομά, κ. Βασίλης Παντζος, ...

Σπήλιος Κρικέτος
Εγώ ο αστυνομικός

«Η δουλειά μας έχει ιδιαιτερότητες που δεν παριάζουν με καμία άλλη. Κάθε μέρα δεν ξέρουμε τι μας ξημερώνει ή ποια ώρα θα γυρίσουμε στα σπίτια μας. ... ζουν πληθυσμιακές ομάδες με ροπή σε τέτοιες συμπεριφορές. Ακόμα όμως κι έτσι, εμείς επιβάλλεται να κάνουμε τη δουλειά μας. Βρίσκουμε στήριξη ο ένας στον άλλο, ζητάμε ενισχύσεις, γι' αυτό λέμε ότι οι δυνάμεις πρέπει να είναι μεγαλύτερες στην περιοχή. Αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα δίχως την κοινωνία στο πλευρό μας. Ξέρετε, ...

Παναγιώτης Βασιλείου
Εγώ ο Ρομά

«Έχω μεγαλώσει σε ένα περιβάλλον όπου οι γονείς μου, δουλεύοντας σκληρά, παρείχαν σε εμένα και στην αδελφή μου όλα τα καλά και μας ώθησαν να τελειώσουμε το σχολείο. Σήμερα εργάζομαι σε μια υπεύθυνη θέση και έχω πια τη δική μου οικογένεια. Δεν βίωσα την περιθωριοποίηση που βιώνουν οι περισσότεροι Ρομά. Είναι σημαντική η εκ... Αυτό όμως που βάζω στην κορυφή των προτεραιοτήτων είναι η εργασία. Ναι, οι περισσότεροι άνθρωποι είναι αγράμματοι, υπάρχουν όμως δουλειές που μπορούν να κάνουν. Στο παρελθόν, πολλοί Ρομά δούλευαν στους δήμους, στην καθαριότητα, στο πράσινο, τώρα όμως που αυτά πληρώνονται από το ΕΣΠΑ τα κριτήρια τους αποκλείουν. ...

Στη μαρτυρία του «Ρομά» τονίστηκε ο ρόλος του ρατσισμού εναντίον τους στις δουλειές και στα σχολεία. Στη μαρτυρία του «Αστυνομικού» έμφαση δόθηκε στις δυσκολίες της δουλειάς, για παράδειγμα τα ωράρια, τους κινδύνους και τα προβλήματα συνεννόησης με τους πολίτες! Ο αστυνομικός βέβαια που εργάζεται στη Δυτική Αττική, παραδεχόταν έπειτα ότι η περιοχή της εργασίας του ήταν όντως «πυρήνας εγκληματικότητας, διότι εδώ ζουν πληθυσμιακές ομάδες με ροπή σε τέτοιες συμπεριφορές». [4] Τι καθόλου πρωτότυπη εθνικοσοσιαλιστική σκέψη! Υπερβολικοί; Αν αλλάξετε το «πληθυσμιακές ομάδες» με το «φυλές» και στο «ροπή» προσθέσετε τη λέξη «φυσική» (που υπονοείται), όλα θα σας βγάλουν το αυθεντικό νόημά τους! Παρ' όλα αυτά, είναι η αστυνομία που αντιμετωπίζει τον πραγματικό ρατσισμό γιατί όπως λέει στο *Βήμα* ο αστυνομικός «...δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα [σ.σ. για το έγκλημα] δίχως την κοινωνία στο πλευρό μας. Ξέρετε, για εμάς ακόμα και μια καλημέρα στον δρόμο είναι βάλσαμο. Θέλουμε οι άνθρωποι να μας μιλούν, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να τους βοηθήσουμε». [5]

Αρκετά πρόσφατα, τον Ιανουάριο του 2024 η αστυνομία μας σκέφτηκε και άλλον έναν τρόπο να έρθει κοντά με τον «πολίτη» και ειδικά αυτούς τους ανήλικους που τους έχει ήδη για εντατική πειθάρχηση από τώρα στους δρόμους και τις πλατείες γύρω από τα σχολεία τους και τις γειτονιές τους. Πρόσφατα η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης σκέφτηκε να ιδρύσει ένα μουσείο αστυνομίας μέσα στο αστυνομικό της μέγαρο και να το ανοίξει προς λειτουργία στο κοινό –και ειδικά το μαθητικό κοινό της Θεσσαλονίκης. Αυτούς δηλαδή που τραγουδούσανε στο Καυταντζόγλειο κάτι στίχους του ΛΕΞ για προσευχές και ΔΙΑΣ να πέφτουν απ' τις μηχανές. Δύσκολα τα πράγματα! Το μέιλ που έστειλε η ΓΑΔΘ στις εκπαιδευτικές αρχές της Μακεδονίας, έγραφε:

«Πρωταρχικός στόχος της εν λόγω Συλλογής [σ.σ. Ιστορικών Κειμηλίων] είναι η προβολή του έργου και της ιστορίας του αστυνομίας στον ελλαδικό χώρο μέσω ξεναγήσεων μαθητών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης με σκοπό την καλλιέργεια αγάπης και σεβασμού για την ιστορία του αστυνομικού θεσμού».

Δεν είμαστε καθόλου αισιόδοξοι ότι οι μαθητές της Δυτικής Θεσσαλονίκης, όπου εδράζεται και το αστυνομικό μέγαρο, θα αισθαν-

θούν αγάπη και σεβασμό για την αστυνομία βλέποντας το «ιστορικό» κλομπ με το οποίο ο αστυφύλαξ και ο χωροφύλαξ χτυπούσαν τον αριστερό στον εμφύλιο, τα «αντικοινωνικά υποκείμενα» στη χούντα, τους «καμικάζι» με τα παπάκια στη δεκαετία του 1980! Η πολύ πιο μεταμοντέρνα γερμανική αστυνομία, αντί για κριντζ μουσείο χειροπέδας και κλομπ επέλεξε άλλη οδό. Να ντύσει μια σειρά από μοντέλα με αστυνομικές στολές, να οικειοποιηθεί το κοινωνικά διαδεδομένο ACAB (All Cops Are Beautiful, ντε!) και να το κοτσάρει ψηλά σε κτίρια της πόλης όπου κανείς δεν θα φτάνει να το βανδαλίσει. Ε, μη νομίσετε ότι τέτοια πράγματα αποκλείεται ποτέ να έρθουν και στα μέρη μας.

Τι να κρατούσαμε πάντως απ' όλα τα παραπάνω; Γιατί εδώ και 15 χρόνια η αστυνομία κοιτάει με νέα ένταση την εικόνα της; Γιατί το υπουργείο ξαναβαφτίστηκε το 2009; Γιατί η ΓΑΔΘ νιώθει έλλειψη αγάπης και σεβασμού την οποία φροντίζει, έστω έτσι, να καλλιεργήσει; Γιατί διαβάζουμε συνεχώς για την αστυνομο-φοβία και τον ψυχικό κόσμο των μπάτσων; Γιατί ο κόσμος «συγχέει την αστυνομία με τα ΜΑΤ»; Γιατί στη Δυτική Αττική δεν λένε ούτε «καλημέρα» στους αστυνομικούς;

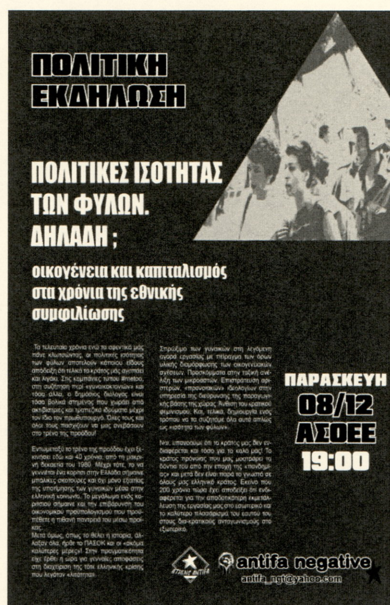
Η ελληνική αστυνομία, όχι από το 2010 και όχι από το 2004, αλλά λίγο-πολύ από τότε που υπάρχει είναι βασικά ένας πολιτικός θεσμός. Δεν μπορεί να υπάρξει ούτε αυτή ούτε το ελληνικό κράτος το ίδιο αν δεν στηρίζεται πάνω «στην αγάπη και τον σεβασμό» των πολιτών. Πάρτε το και με αριθμούς: η αστυνομία έχει περί τους 50.000 υπαλλήλους σε μια χώρα 11 εκατομμυρίων. Μόνοι τους δεν μπορούν να περιφρουρήσουν και να εξασφαλίσουν κάποια κοινωνική συνοχή. Χρειάζονται δεκάδες και εκατοντάδες χιλιάδες άλλους, τους λεγόμενους «πολίτες», όχι για να τους λένε «καλημέρα», αλλά για να τους βοηθούν στην αστυνόμευση, να είναι τα «ματιά τους» και τα «αυτιά τους» στην κάθε γωνιά της επικράτειας. Με ένα βαρύ παρελθόν σαν αυτό που έχει η ελληνική αστυνομία, στον μεσοπόλεμο και το τσάκισμα των μειονοτήτων και των εργατών, στον εμφύλιο, στις μεταπολεμικές δεκαετίες, στη χούντα... ήταν από μόνο του ένα τιτάνιο έργο στα χρόνια της εθνικής συμφιλίωσης, στις δεκαετίες μετά τη Χούντα, η αστυνομία να ξαναχτίσει ένα προφίλ για τον εαυτό της που θα φαίνεται και θα είναι φιλελεύθερο στην καρδιά του. Σε ένα λιγάκι παλιότερο κείμενό μας που εστίαζε για παράδειγμα στο πώς η αστυνομία στεκόταν απέναντι στους ομοφυλόφιλους, δείξαμε πως ο λόγος της και οι πρακτικές της μετατοπίστηκαν ως προς το παρελθόν. [6] Δεκαετία τη δεκαετία οι μπάτσοι έγιναν αστυνομικοί, «έμαθαν γράμματα», βελτιώθηκαν όχι στην καταστολή αλλά στην διοίκηση των διαφόρων «πληθυσμιακών κατηγοριών» (sic). Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, της χοντρής κρίσης που βιώνουμε, που οι μισθοί μας κόβονται στο μισό και με το ζόρι επιβιώνουμε, η ηγεσία της αστυνομίας γνωρίζει ότι θα γίνει ο πρώτος στόχος πολλών από εμάς που το ελληνικό κράτος ποδοπατάει αυτή τη στιγμή. Ταυτόχρονα, το κράτος γνωρίζει ότι όσο επιχειρεί να μας πειθαρχεί στη δουλειά και να μην βγάζουμε κιχ, θα πρέπει να μας διαχειρίζεται και με έναν τρόπο που δεν περιλαμβάνει μόνο ξύλο. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια, αρχής γενομένης από τη διετία της πανδημίας οπότε η αστυνομία βρέθηκε δυναμικά στην αιχμή μιας πρωτόγνωρης πειθάρχησης, τουλάχιστον πρωτόγνωρης για όσους δεν έχουν ζήσει την πραγματική Χούντα, οι προσπάθειες αναμόρφωσης του προφίλ της αστυνομίας πυκνώνουν ολοένα.

Και εμφανίζονται να πυκνώνουν πάνω σε μια υπάρχουσα πόλωση. Από τη μια, η αστυνομία σε αυτή την κοινωνία έχει τους συμμάχους της και δεν είναι και λίγοι. Οι βασικοί της σύμμαχοι συνδέονται μαζί της μέσω υλικών και ιδεολογικών συμφερόντων. Ο ρουφιάνος μικροαστός γείτονας που δεν θέλει ύποπτους πιτσιρικάδες στην πλατεία έξω από το σπίτι του, ή μετανάστες να περιφέρονται τα βράδια στη γειτονιά «του». Ο ιδιοκτήτης σούπερ-μάρκετ του οποίου το μαγαζί φρουρούσαν με περιπολίες οι ΔΙΑΣ την εποχή της «καραντίνας». Από την άλλη, οι εχθροί της αστυνομίας είναι κατά πολύ περισσότεροι. Είναι αυτοί στη μούρη των οποίων έσκαγε ο φάρος του περιπολικού στην πλατεία για να τους απειλήσει –και πάλι στην περίοδο της καραντίνας. Είναι αυτοί που από πάντα τρώνε εξακριβώσεις καθημερινά στα μέσα μαζικής μεταφοράς και τους δρόμους. Αυτοί που αιμόφυρτοι ψυχορραγούν κάτω από τις μπότες και μέσα στις χειροπέδες των μπάτσων, πάνω στον πεζόδρομο κάποιας Γλάδστωνος. Ή αυτοί που τρώνε αδέσποτες σφαίρες από τον Βύρωνα μέχρι τα Εξάρχεια, και από το Πέραμα μέχρι τη Θεσσαλονίκη. Και οι δεκάδες χιλιάδες φίλοι τους. Είναι αυτοί που από θέση και από άποψη, από ένστικτο και από το πώς μεγάλωσαν, δεν πρόκειται να δώσουν την αγάπη τους στις μπλε στολές.

Υποσημειώσεις

[1] «Η ΕΛ.ΑΣ στέλνει οδηγίες στο viber των ανδρών της ΔΙΑΣ: Οι εντολές για Ζακ, ντελιβεράδες και Ρομά», *ΤΑ ΝΕΑ*, 26.10.2021.
[2] «Ασθενής και μόνος με τον καρκίνο», Δημήτρης Γαλάνης, *Το ΒΗΜΑ*, 21.12.2022.
[3] «Πώς νιώθουν οι αστυνομικοί όσο φορούν τη στολή τους;», *Καθημερινή*, 18.6.2023.
[4] «Οι αθέατες όψεις δύο κόσμων», Όλγα Κλωντζά, *Το Βήμα*, 18.12.2022.
[5] Στο ίδιο.
[6] «Ομοφυλοφιλία, κράτος και τάξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1950-1990 (μέρος β΄). Οι μπάτσοι μαθαίνουν γράμματα (πριν πάνε στο Pride)», *151*, τχ. 25, άνοιξη-καλοκαίρι 2022.

ΓΑΜΟ-ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ. Στη δεκαετία του 1980 και σήμερα (επιλεγόμενα μιας συζήτησης στην ΑΣΟΕΕ)

Στις αρχές του Δεκέμβρη του 2023 πραγματοποιήσαμε στην Αθήνα μια εκδήλωση με τον τίτλο «*Πολιτικές Ισότητας των Φύλων. Οικογένεια και καπιταλισμός στα χρόνια της εθνικής συμφιλίωσης*». Ο τίτλος ήταν επίτηδες έτσι για να μην ξέρεις αν η εκδήλωση αναφέρεται στη δεκαετία του 1980 ή σε αυτήν που ζούμε τώρα. Η εκδήλωση βασίστηκε στην πρόσφατη έκδοσή μας *Μεταπολίτευση: το κράτος, η αριστερά και εμείς*, χρησιμοποιώντας το ιστορικό παράδειγμα της προίκας και της κατάργησής της σαν ένα σημείο τομής των σχεδιασμών του ελληνικού κράτους σαράντα χρόνια πριν. Τούτο το κείμενο είναι ο απολογισμός της εκδήλωσης και μια συνέχιση της συζήτησης που εκτυλίχθηκε στην ΑΣΟΕΕ.

Το πρώτο πράγμα που οφείλουμε να πούμε είναι ότι όσο προετοιμάζαμε την εκδήλωση, 'χωνεύαμε' καλύτερα αυτά που γράψαμε στο βιβλίο. Βρήκαμε επιπλέον τεκμηρίωση και ενισχύθηκαν τα επιχειρήματά μας. Θέσαμε νέα ερωτήματα και ζητήματα για να τα πραγματευτούμε μελλοντικά. Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, η συζήτηση που έγινε στην ΑΣΟΕΕ ήταν ζωντανή, με πολλές τοποθετήσεις από όσες/ όσους την παρακολούθησαν. Και τις ευχαριστούμε πολύ γι' αυτό, μιας και –σε μια περίοδο που παίζει σιγή ασυρμάτου– σπανίζουν οι ουσιαστικές συζητήσεις σε πολιτικές εκδηλώσεις που όχι μόνο αναφέρονται σε ξεχασμένα ζητήματα αλλά έχουν και οργανωμένη άποψη για τη σημερινή συγκυρία.

Προίκα,
δηλαδή μητρότητα, οικογένεια και εργασία, τρία σε ένα!

Στο έντυπο για τη Μεταπολίτευση, υποστηρίξαμε πως –μέχρι να καταργηθεί νομικά– το σύστημα προικοδοσίας ήταν μια όψη του μηχανισμού εισόδου και εξόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας. Σ' αυτό το πλαίσιο, το ελληνικό κράτος επέλεξε στρατηγικά να καταργήσει την προίκα προκειμένου **αφενός** να ωθήσει περισσότερο τις μικρο- και μεσοαστές να βγουν στην αγορά εργασίας, **αφετέρου** να υποτιμήσει περισσότερο τη ζωή και την εργασία όσων γυναικών δούλευαν ήδη εκτός σπιτιού. [1] Καταρχάς, έγινε μόνιμη η παρουσία των εργατριών στη δουλειά· σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε μέχρι εκείνη την περίοδο: το μπες-βγες αναλόγως των πολεμικών κρατικών αναγκών. Δεύτερον, νομιμοποιήθηκε η σύνδεση της επιβίωσης των γυναικών με τη μισθωτή εργασία. Βέβαια, η εργασία των γυναικών εκτός σπιτιού παρέμεινε υποτιμημένη, ακριβώς επειδή ερχόταν εις πέρας από γυναίκες! Ο ατομικός μισθός των γυναικών από την εκτός σπιτιού εργασία ήταν σημαντικά χαμηλότερος από τον μισθό των αντρών. Έτσι, λοιπόν, η κατάργηση της προίκας ώθησε σε μαζικότερη και με ταχύτερους ρυθμούς έλευση των γυναικών στη μισθωτή εργασία και πέτυχε να μειωθεί το εργατικό κόστος διατηρώντας την υποτίμηση της γυναικείας εργασίας εντός σπιτιού. Κι όλα αυτά, βέβαια, πήγαιναν παράλληλα με την παλιά κλασική επιταγή για δημιουργία οικογένειας. Στο τέλος της μέρας, η μείωση του εργατικού κόστους ήταν καθοριστικός παράγοντας προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των εμπορευμάτων του ελληνικού κεφαλαίου και να προσαρμοστεί το ελληνικό κράτος στους διακρατικούς ανταγωνισμούς της περιόδου (που είχαν και σημαντικό εμπορικό-οικονομικό σκέλος). Τα παραπάνω πουλήθηκαν από το ΠΑΣΟΚ και τις φεμινίστριές του σαν κάποιου είδους απελευθέρωση! Όπως καταλαβαίνετε, το εξωφρενικό που υποστήριξε ευθαρσώς αυτό το έντυπο και η πρόσφατη εκδήλωση ήταν ότι η κατάργηση της προίκας το 1983 δεν ήταν απλώς ένα θέμα νίκης της προόδου έναντι της οπισθοδρόμησης. Αντίθετα, ήταν μια νέα ρύθμιση που αφορούσε τις έμφυλες και ταξικές λειτουργίες της ελληνικής οικογένειας, την πολυδιάστατη καταπίεση των γυναικών, την ίδια την κρατική οικονομία. Αλλά κάτι που πιστεύουμε πως κατοχυρώσαμε από όλα αυτά ως εδώ είναι ότι όποτε κάποια ξανακούσει «ισότητα των φύλων» θα σκέφτεται κάποιου είδους κρατική πολιτική για την οικογένεια!

Από τις διεθνείς στις ερωτικές σχέσεις ένα τσιγάρο δρόμος

Ας συνεχίσουμε. Έναν χρόνο πριν αλλάξει το Οικογενειακό Δίκαιο, το καλοκαίρι του 1982, ο πρωθυπουργός Αντρέας Παπανδρέου βρέθηκε σε μια σύνοδο κορυφής κρατών της Δυτικής Ευρώπης. [2] Όταν γύρισε στην Ελλάδα, έδωσε μια συνέντευξη. Εκεί, είπε στους δημοσιογράφους,

«υπήρξε σύμπτωση πολιτικής γραμμής, μεταξύ των συμμετεχόντων στη Σύνοδο Κορυφής, σε τρία τουλάχιστον διαφορετικά θέματα. [...] Το πρώτο αφορά τις σχέσεις Δυτικής Ευρώπης - ΗΠΑ - Σοβιετικής Ένωσης. Δεύτερο το θέμα του Λιβάνου, το Παλαιστινιακό. Ξεκάθαρη ανυποχώρητη καταδίκη του Ισραήλ και ταυτόχρονα αναγνώριση της ΟΑΠ ως εκπροσώπου του παλαιστινιακού λαού. Τρίτον υπήρξε μια διακήρυξη όσον αφορά την κοινή οικονομική πολιτική».

Οι κύριοι στόχοι που έθεσε η σύνοδος κορυφής ήταν η μείωση της ανεργίας, η αναθέρμανση της οικονομίας, η προώθηση δημόσιων και ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων,

«που ουσιαστικά σημαίνει κάποια μείωση του ρυθμού αύξησης της κατανάλωσης, για να μπορέσουμε να αυξήσουμε το ρυθμό επενδύσεων [καθώς] και αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας».

Ξέχωρα από την καταδίκη του Ισραήλ από το ελληνικό κράτος, με την οποία θα συντάσσονταν όλοι οι συνεπείς αντι-ιμπεριαλιστές πατριώτες (κάθε απόχρωσης) μέχρι και σήμερα –αχ! που πήγαν τα καλά τα χρόνια του ΠΑΣΟΚ!– ο έλληνας πρωθυπουργός εξηγούσε με κρατική γλώσσα για ποιο λόγο η προίκα έπρεπε να καταργηθεί! Από τη μια επειδή εξασφάλιζε πειθαρχημένη και υποτιμημένη εργασία μπροστά στις ανάγκες για παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα. Από την άλλη, επειδή η διευρυμένη (αγροτική κατά βάση) οικογένεια έπρεπε να μετατραπεί σε ένα άθροισμα ατομικών στρατηγικών που θα σταματήσουν να συσσωρεύουν και θα καταναλώνουν «ορθολογικά». Βλέποντας τα μεγάλα θέματα της τότε εποχής να μπαίνουν αλληλένδετα, το ένα δίπλα στο άλλο –ισορροπίες στους παγκόσμιους διακρατικούς ανταγωνισμούς, πόλεμος στον Λίβανο και εγχώρια οικονομική πολιτική– καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό ήταν το θέμα της προίκας· βασικά το θέμα «οικογένεια» σαν κομμάτι της κρατικής πολιτικής. Βλέποντας σήμερα τα μεγάλα θέματα στην ατζέντα της ελληνικής επικαιρότητας –ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας, πόλεμος στη Γάζα, τεκνοθεσία και γκέι γάμος– καταλαβαίνει κανείς πόσο απαραίτητη είναι η ιστορική

αναδρομή για να καταλάβουμε το σήμερα.

Οι γάμοι-οικογένειες σαν οικονομικό μέγεθος

Ας παραμείνουμε στο 1982 και ας επιστρέψουμε εντός των συνόρων. Η αλλαγή της οικονομικής σημασίας της οικογένειας φαίνεται και από ένα άρθρο στην εφημερίδα *Το Βήμα* την άνοιξη του 1982. Εκεί παρουσιάζονται οι απόψεις του Νικόλαου Παπαντωνίου, ενός καθηγητή Αστικού Δικαίου, ο οποίος έδινε δωρεάν διαλέξεις στο Λαϊκό Πανεπιστήμιο Καλαμαριάς και το 1984 βρέθηκε στη θέση του υπουργού Δικαιοσύνης. [3] Σε μια από αυτές τις ομιλίες του ανέλαβε να υπογραμμίσει την αναγκαιότητα προσαρμογής της οικογένειας στις νέες κοινωνικές συνθήκες. Ο Παπαντωνίου υποστήριξε πως

«όσο εξακολουθούσε, **κυρίως σε αγροτικές περιοχές** να υπάρχει το καθεστώς της «οικιακής οικονομίας», **η οικογένεια αποτελούσε πραγματική παραγωγική μονάδα. Η εξέλιξη όμως της τεχνολογίας και η διαμόρφωση νέων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών αποδέσμευσε τις οικογενειακές σχέσεις από την παραγωγική διαδικασία**. Αν όμως η οικογένεια έπαψε να αποτελεί παραγωγική μονάδα εξακολουθεί να αποτελεί κοινωνική μονάδα, με νέα αποστολή και νέες λειτουργίες. Η οικογένεια συγκεκριμένα, με τη μορφή πια και τη σύνθεση όχι της πατριαρχικής αλλά της συζυγικής οικογένειας, εκτός από τα καθήκοντα διατροφής των ανήλικων και ανίκανων για εργασία μελών της, που της έχει αναθέσει με ρητές διατάξεις η Πολιτεία, έχει αποκτήσει και πρόσθετη, πιο ουσιαστική ίσως, αποστολή. Η οικογένεια, στη σύγχρονη κοινωνία, αποτελεί το κέντρο, όπου ο άνθρωπος μπορεί να καταφύγει για να βρει ανακούφιση από τις αγχώδεις συνθήκες εργασίας και από την τάση για μαζικοποίηση που χαρακτηρίζει τις εκδηλώσεις της εποχής μας.»

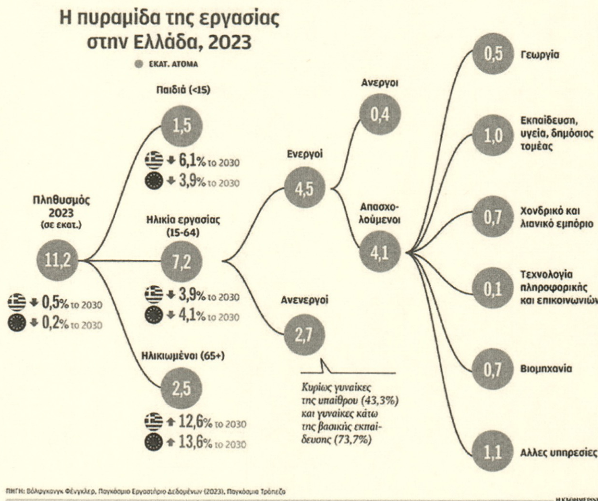
Ανάμεσα, λοιπόν, σε διάφορα ηθικοπλαστικά σχόλια ο κύριος καθηγητής έδειξε με το δάχτυλο τις 'αγροτικές' κοινωνικές σχέσεις ως οπισθοδρομικές και δικαιολόγησε την αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου ως απαραίτητη, καθώς αυτή η μορφή οικογένειας έπαυε πλέον να αποτελεί την κυρίαρχη οικονομική μονάδα στα πλαίσια του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. Μια από τις ενδεικτικές 'διορθώσεις' που εμπίπτουν ακριβώς σ' αυτή τη συνθήκη ήταν και τα διαζύγια· τα οποία ούτως ή άλλως συνδέονται οργανικά με τον θεσμό του γάμου. Μέχρι το 1983, το διαζύγιο έβγαινε με βάση την απόφαση ενός ποινικού δικαστηρίου συνήθως εις βάρος των γυναικών που «δεν εκπλήρωναν τις συζυγικές τους υποχρεώσεις». [4] Η αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου, μετά το 1983, καθιέρωσε το συναινετικό διαζύγιο. Δεν επρόκειτο βέβαια για σκέτο ζήτημα ισονομίας, ούτε σκέτα για αναγνώριση των γυναικών ως υποκειμένων με βούληση και επιθυμίες. Το ελληνικό κράτος, αντίθετα, κοιτούσε τις οικονομικές συνέπειες που προέκυπταν από τις οικογένειες που έσπαγαν. Ο Παπαντωνίου ανέλαβε να διαφωτίσει τον λαό:

«**Η τάση να διατηρούνται και αποτυχημένοι γάμοι είχε νόημα όσο η οικογένεια αποτελούσε παραγωγική μονάδα, αφού ένα διαζύγιο μπορούσε να επηρεάσει τις παραγωγικές της διαδικασίες. Σήμερα, με τη μορφή της συζυγικής οικογένειας, η τεχνική διατήρηση αποτυχημένου γάμου δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό**, αφού αντί να προσφέρει συνθήκες «ανθρώπινης συμβίωσης», δημιουργεί και άλλο κέντρο άγχους. Αυτή τη σημασία έχει το αίτημα να αντικατασταθεί ο υποκειμενικός με τον αντικειμενικό κλονισμό. **Η υπαιτιότητα του συζύγου για τον κλονισμό θα πρέπει να αποτελεί λόγο όχι για να διατηρηθεί ένας ουσιαστικά διαλυμένος γάμος, αλλά για τις οικονομικές συνέπειες από τη λύση του γάμου.**»

Κοιτώντας, δηλαδή, προς τα διαζύγια μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα για τον θεσμό του γάμου. [5] Και περαιτέρω, οι γάμοι, τα διαζύγια, η άλφα ή η βήτα μορφή οικογένειας μπορούν άνετα να αποτελέσουν νούμερα σε έναν πίνακα του προϋπολογισμού και έπειτα κανονικές ταξικές πολιτικές. Όπως σωστά περιέγραφε ο Παπαντωνίου, ο σχεδιασμός του ελληνικού κράτους δεν επεδίωκε να 'διαλύσει τις οικογένειες'. Ο νόμος του 1983 προσαρμοζόταν απλώς στο νέο κοινωνικό 'δεδομένο' ότι η παλιά διευρυμένη αγροτική οικογένεια δεν αποτελούσε πλέον την παραγωγική μονάδα που κάποτε ήταν. Από την άλλη μεριά, η κρατική παρέμβαση στις σχέσεις μεταξύ συζύγων δεν έθιγε, βέβαια, τη μητρότητα· την ουσία και το πεπρωμένο των Ελληνίδων! Η απελευθέρωση των Ελληνίδων από τους πατριάρχες συζύγους τους σήμαινε στην πράξη ένα στρίμωγμα μεταξύ των ρόλων της μητέρας, της εργαζόμενης και, βέβαια, της συζύγου σε έναν γάμο που δεν θα αποτελούσε άλλο ένα κέντρο άγχους! Την περίοδο 1981-1986, η απελευθέρωση αυτή έλαβε νομοθετικά έναν διττό χαρακτήρα. Από τη μια το κράτος αναβάθμισε εγκλήματα κατά των γυναικών, όπως λ.χ. ο βιασμός, ή κατάργησε άλλα εγκλήματα, όπως π.χ. η μοιχεία ή η έκτρωση. Έτσι προσέφυγε σε ένα σύνολο αλλαγών που είχαν να κάνουν με το έγκλημα και τους μπάτσους, την ποινικοποίηση και αποποινικοποίηση διαφόρων πρακτικών βίας ή συμπεριφορών. Από την άλλη, το κράτος εφάρμοσε πιλοτικά το ολοήμερο σχολείο και διεύρυνε τη λειτουργία των νηπιαγωγείων και των παιδικών σταθμών μέσα στο καλοκαίρι, προσφεύγοντας σε προνοιακές ρυθμίσεις για την οικογένεια. Και οι δύο νομοθετικές κατευθύνσεις προλείαιναν το έδαφος για τη νέα λειτουργία της ελληνικής οικογένειας, το νέο περιβάλλον ζωής της εργαζόμενης μητέρας και, τελικά, τα προσδοκώμενα υλικά οφέλη απο αυτές τις αλλαγές.

Συμπεράσματα για αντιφασιστική χρήση

Τα τελευταία χρόνια το ελληνικό κράτος αντιμετωπίζει αντίστοιχα προβλήματα με εκείνα που αντιμετώπιζε κατά τη διάρκεια της «στενής Μεταπολίτευσης». Ένα από αυτά αφορά στην παραγωγική εργασία των υπηκόων του. Τη χρονιά του μεγάλου εγκλεισμού, η Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη έγραφε ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις χειρότερες θέσεις της Ε.Ε. (αναφορικά με την εργασία του συνολικού της πληθυσμού) καθώς δουλεύουν λιγότερες γυναίκες και νέοι. [6]

Το παραπάνω διάγραμμα έχει ξαναχρησιμοποιηθεί από μεριάς μας. [7] Το πλεονέκτημά του είναι ότι βλέπει τον κόσμο με τα μά-

τια του κράτους μας. Αυτό που μας λέει είναι ότι από τα 7,2 εκατομμύρια ανθρώπων που μπορούν να εργαστούν, τα 2,7 εκατομμύρια εμφανίζονται ως ανενεργός οικονομικά πληθυσμός. Η φιγούρα που εμφανίζεται ως ανενεργή είναι γυναικεία: γυναίκες «της υπαίθρου» και γυναίκες που δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση. Επομένως, εκεί πέφτει και η εστίαση του ελληνικού κράτους. Αν κάνει καμιά τα παραπάνω μαθηματικά, αυτό το 7% που λέει το κράτος μας ότι θέλει να πιάσει σαν νούμερο είναι περίπου 200.000 γυναίκες της επαρχίας και γυναίκες που δεν έχουν πάει γυμνάσιο. Η ρητορική για «δημογραφική γήρανση» και οι προσπάθειες να «ξεφοβηθούν» οι γυναίκες, με την υποστήριξη των μπάτσων, κοιτάζουν ακριβώς στην κρατική ανάγκη να ενταχθεί στην οικονομία ένα τμήμα αυτών των γυναικών ως μισθωτές εργάτριες. Αυτή ακριβώς η ώθηση στην εργασία είναι που ντύνεται (ξανά) σήμερα με ιδεολογία απελευθέρωσης, ισότητας των φύλων και δικαιωμάτων.

Ο ίδιος ο αγαπημένος μας πρωθυπουργός, σαράντα χρόνια μετά τον Ανδρέα Παπανδρέου, δηλώνει ότι η έννοια «γυναικοκτονία» σημαίνει πως καλή η καταστολή της έμφυλης βίας αλλά οι γυναίκες πρέπει να προστατευτούν με την καθιέρωσή τους στην εργασία και στα μητρικά καθήκοντα:

«Η ζωή αποδεικνύει [...] ότι η καταστολή είναι η μία μόνο όψη της αντιμετώπισης της έμφυλης βίας. Χρειάζεται διαρκής δουλειά και σε πολλά επίπεδα. Γι' αυτό και **το ίδιο πνεύμα προστασίας της γυναίκας διαπερνά οριζόντια όλες τις επιλογές μας: από την καθιέρωσή της στην Εργασία**, ώστε να κινηθεί αυτόνομα και στην Κοινωνία, μέχρι το Ολοήμερο Σχολείο ή τις Νταντάδες της Γειτονιάς, ώστε να διευκολυνθεί και **στην καθημερινή ζωή της**.» [8]

Το πρώτο μας συμπέρασμα, λοιπόν, είναι πως **η όψιμη κρατική «ευαισθησία» για τις γυναίκες** –βλ. τα περί 'γυναικοκτονίας', οι καμπάνιες τύπου #metoo κτλ– δεν είναι πρωτότυπη. Έχει εμφανιστεί ξανά ιστορικά, πριν από 40 περίπου χρόνια. Και **αποτελεί ξανά –αν εξαιρέσεις τις «φυλακίστικες» διαστάσεις της– άλλο ένα κάλεσμα για πειθαρχημένη εργασία μπροστά στις ανάγκες αύξησης της παραγωγικότητας**. Αν συνδυάσουμε τα παραπάνω με την εξίσου μεγάλη ένταση λόγων γύρω από τη μητρότητα και το «δημογραφικό πρόβλημα», το μοντέλο «εργαζόμενη, μητέρα και νοικοκυρά» επιβάλλεται με μια νέα πίεση, τόσο για εσωτερική χρήση όσο και εξωτερική. Τμήμα αυτής της πίεσης είναι διάφορες αλλαγές σε νομικό επίπεδο (βλ. νομοσχέδιο για τη συνεπιμέλεια αλλά και την αλλαγή του Ποινικού Κώδικα του 2019 οπότε και κατοχυρώθηκε η τέλεση του χωρίς την άσκηση βίας, μόνο λόγω έλλειψης συναίνεσης του θύματος) ενώ κεντρικό ρόλο στην άσκηση των κρατικών πολιτικών παίζει πλέον το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Το συγκεκριμένο υπουργείο λειτουργεί «ως ένας συγκεντρωτικός μηχανισμός εξουσίας για την αποτελεσματικότερη κρατική οργάνωση της γυναικείας εργασίας, εντός και εκτός της οικογένεια, με σκοπό την κοινωνική συνοχή, την εθνική ασφάλεια και το οικονομικό ξελάσπωμα των αφεντικών». [9] Την ίδια στιγμή, οι κλασικοί μηχανισμοί άσκησης εργασιακής (και εργατικής) πολιτικής συνεχίζουν να διαμορφώνουν το πλαίσιο συζήτησης. Η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (πρώην ΟΑΕΔ) κατηγοριοποιεί και ταξινομεί το προλεταριάτο, αναδεικνύει τις 'προβληματικές' κατηγορίες ανέργων και ασκεί το 'φιλάνθρωπο' έργο της: φτιάχνει προγράμματα ώστε να αφεντικά να επιδοτούνται για να προσλάβουν άνεργους/ άνεργες αυτών των κατηγοριών. [10]

Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι **η ενασχόληση με το ζήτημα της προίκας** μάς άνοιξε τα μάτια. Ενώ δηλαδή η προίκα εμφανίζεται σαν ένα «γυναικείο» άρα και μερικό ζήτημα –και μάλιστα αρκετά άγνωστο– **μας επιτρέπει μια γενική ματιά τόσο στις έμφυλες και ταξικές στρατηγικές του κράτους όσο και στον τρόπο που η φεμινιστική αριστερά έγινε χρήσιμη στην ανανέωσή τους**. Το επεισόδιο της προίκας και της κατάργησής της υπήρξε ένας σημαντικός πολιτικός και ιστορικός κόμβος για το πέρασμα από το μοντέλο «μητέρα και νοικοκυρά» στο μοντέλο «εργαζόμενη, μητέρα και νοικοκυρά»· το οποίο μάλιστα πουλήθηκε σαν Σοσιαλισμός.

Τέλος, μπορούμε να κρατήσουμε και το βασικότερο. Ότι **η ιδεολογία της προόδου και της πρόνοιας δημιούργησε εδώ και μισό αιώνα μια γλώσσα και έναν τρόπο να συζητιούνται όλα αυτά ως «πολιτικές ισότητας»**. Πρόκειται για πολιτικές ισότητας που μας συνοδεύουν την ώρα που οι μισθοί μας μειώνονται και γινόμαστε κιμάς για την ελληνική πολεμική οικονομία. Γι' αυτό, εξάλλου, δεν έχουμε την πολυτέλεια να είμαστε αδιάφοροι απέναντι στους νόμους και την κριτική τους. Η τοποθέτησή μας στην πολιτική συγκυρία χρειάζεται ενστικτωδώς να μας ωθεί τουλάχιστον στα αντίθετα απ' όσα λένε και κάνουν οι αριστεροί μας νεκροθάφτες. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε **να σχηματίσουμε τη δική μας γνώμη για τον κόσμο** –όσο δύσκολο κι αν φαίνεται αυτό!

Υποσημειώσεις

[1] Antifa Negative, «Η Μεταπολίτευση και οι Άλλες», στο *Μεταπολίτευση: το ελληνικό κράτος, η αριστερά κι εμείς*, Αθήνα, 2023, σ. 72.

[2] «Κάτι άλλαξε στην Ευρώπη», συνέντευξη του Ανδρέα Παπανδρέου, *ΤΑ ΝΕΑ*, 30.6.1982.

[3] «Οικογένεια '82: ο ρόλος της έχει πια αλλάξει», *Το Βήμα*, 9.3.1982.

[4] «Η Μεταπολίτευση και οι Άλλες», ό.π., σ. 68.

[5] Delphy, Christine, «Continuities and Discontinuities in Marriage and Divorce», στο *Close to home: A materialist analysis of women's oppression*, Λονδίνο/ Νέα Υόρκη: Verso, 2016, σ. 101.

[6] «Η αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, ιδίως από τους νέους και τις γυναίκες, από το 42% και 65% σήμερα προς τον μέσο όρο των άλλων μικρών ανοικτών οικονομιών της ΕΕ, που ανέρχεται στο 62% και 73% αντίστοιχα», στο *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία: Τελική Έκθεση*, 14.11.2020, σ. 47.

[7] «Το πείραμα της Ημαθίας που πέτυχε! Το μάνατζμεντ των μεταναστών στο νότιο άκρο των Βαλκανίων απ' την πανδημία μέχρι σήμερα», *151*, τχ. 28, καλοκαίρι-φθινόπωρο 2023.

[8] Κ Μητσοτάκης, «Ας δώσουμε νόημα στον όρο «γυναικοκτονία»», *ΤΑ ΝΕΑ*, 1.10.2022.

[9] «Η μακρά ιστορία του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας· ή η μακρά ιστορία εκμετάλλευσης της γυναικείας εργασίας», *Selanik Antifa*, τχ. 03, 10/2023.

[10] Το «Δελτίο Τύπου: Στατιστικά στοιχεία εγγεγραμμένης ανεργίας - Δεκέμβριος 2023» αναφέρει πως από τον συνολικό αριθμό των 1.039.752 ανέργων που έχουν εγγραφεί στα μητρώα της ΔΥΠΑ, το 63,8% (δηλαδή, 663.861) είναι γυναίκες. Επιπλέον, αν κάποια επισκεφτεί την ιστοσελίδα της ΔΥΠΑ, θα δει πως υπάρχουν προγράμματα επιδοτούμενων θέσεων εργασίας που εστιάζουν στις γυναίκες («Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 5.000 ανέργων, ηλικίας 18-66 ετών, στην πράσινη οικονομία») ή σε συγκεκριμένες περιοχές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΓΙΑ ΠΟΙΟΥΣ ΔΕΝ ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ Η ΠΡΟΙΚΑ

Η προίκα καταργήθηκε μεν, αλλά όχι για όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού. Στο άρθρο «Το νέο οικογενειακό δίκαιο και η προίκα», Το *Βήμα* (5.6.1983) διαβάζουμε πως ο θεσμός της προίκας παραμένει για τις κόρες των στρατιωτικών των Ενόπλων Δυνάμεων και της Χωροφυλακής. Όταν αποκτήσει ο στρατιωτικός κόρη, είναι υποχρεωμένος να το δηλώσει αμέσως στην υπηρεσία του, οπότε και αρχίζουν μηνιαίες κρατήσεις για την προικοδότηση της κόρης, χωρίς να έχει δικαίωμα ο πατέρας (ή η μάνα) να αρνηθεί τις κρατήσεις. Οι κρατήσεις αυτές δίνονται με τη μορφή «εφάπαξ προίκας» στην κόρη του όταν παντρευτεί. «Ο θεσμός της προίκας δεν άλλαξε γιατί δεν το θέλει η πλειοψηφία των στρατιωτικών!», λέει το άρθρο.

Τα παραπάνω μάς θύμισαν την ιστορία της γειτονιάς του Παπάγου. Για την ακρίβεια, μας θύμισαν το ότι ο στρατός διαμορφώνει και παράγει συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις και σε καιρό ειρήνης. Στη συνθήκη της Μεταπολίτευσης αυτές οι στρατιωτικοποιημένες κοινωνικές σχέσεις μπλέκουν αξεδιάλυτα το κράτος ασφάλειας με το κράτος πρόνοιας, που βασικά είναι ένα (βλ. «Των εχθρών τα φουσάτα περάσαν, ας χτίσουμε τώρα κανά σπιτάκι. Μια ιστορία της γειτονιάς του Παπάγου», *151*, τχ. 28, καλοκαίρι-φθινόπωρο 2023). Η πολυπόθητη εθνική ομόνοια περιλαμβάνει και τα δύο. Και η σημασία του στρατού είναι τέτοια που κάποιες φορές μπορεί να εξαιρείται από την 'πρόοδο'. Εξάλλου, αυτό είναι το τίμημα των εθνικών συμφερόντων που πρέπει να επισφραγιστούν για να ορθοποδήσει το ελληνικό κράτος. Μέσα από τη δυνατότητα να διεξάγει πόλεμο εσωτερικό και πόλεμο εξωτερικό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

«Η διάλυση του "ιδρύματος" που λέγεται οικογένεια είναι μόνο ένα μέρος της διάλυσης του "ιδρύματος" που λέγεται κράτος»

Το γυναικείο κίνημα των αρχών της Μεταπολίτευσης δεν εμφανίστηκε εν κενώ. Στηρίχτηκε σε, και εξέφρασε πολιτικά τις, καθημερινές 'μάχες' εκατομμυρίων γυναικών απέναντι στην υποτίμηση και την πειθάρχησή τους. Κι όπως όλα τα κινήματα είχε διαστρωματώσεις. Το 'πάνω' κομμάτι του επιτέθηκε στην ιδεολογία του αγροτικού παραγωγικού μοντέλου ως έκφραση της συντηρητικής πατριαρχικής οικογένειας. Επιπλέον, βοήθησε σημαντικά στη δημιουργία δομών κράτους πρόνοιας, στη βάση της ιδεολογίας της «προόδου» και της αταξικής «ισότητας των φύλων». Μ' αυτούς τους τρόπους, προετοίμασε ή και συμπορεύτηκε με τις επιδιώξεις του ελληνικού κράτους.

Υπήρχε, ωστόσο, και το 'κάτω' κομμάτι του, το οποίο απαρτιζόταν από χιλιάδες γυναίκες που ένιωθαν άβολα να μιλήσουν σε συνελεύσεις, που ρωτούσαν, που ήταν καχύποπτες, που είχαν αμφίβολη εθνική συνείδηση, που δεν χωρούσαν στις κυρίαρχη ιδεολογία. Αυτή η κοινωνική θέση παρήγαγε –στον βαθμό που είχε τη δυνατότητα– αφηγήσεις που διαχωρίζονταν από εκείνες των μαζικών γυναικείων οργανώσεων. Σε κάποιες περιπτώσεις, δε, οι μειοψηφικές αυτές αφηγήσεις κατάφεραν να πιάσουν τον παλμό της εποχής, να μιλήσουν για τα συμφέροντα του κράτους, να στηλιτεύσουν τους ανδρισμούς που ηγεμόνευαν. Παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις έλειπε η σταθερότητα και η συνέχεια. Αυτό που μάλλον μας μπερδεύει είναι ότι οι φεμινίστριες που τότε λέγονταν «αυτόνομες» απαρτίζονταν τόσο από τα 'πάνω' όσο και από τα 'κάτω' κομμάτια του κινήματος. Ενώ αυτά που έλεγαν δεν είχαν καμία σχέση μεταξύ τους!

Όσο για εμάς στο σήμερα; Εμείς από τη μεριά μας μπορούμε να ανασύρουμε τέτοια κείμενα και να τεστάρουμε τη σημερινή χρησιμότητά τους· έχοντας την πολυτέλεια του χρόνου που έχει περάσει, τα πολιτικά εργαλεία και την οργανωτική δομή που μας επιτρέπει να φτιάχνουμε συλλογικές αφηγήσεις.

Ένα τέτοιο κείμενο βρήκαμε στο 8ο τεύχος του περιοδικού *Πόλη των Γυναικών* (Μάρτης 1983), με τίτλο «Οικιακή εργασία και καπιταλιστική παραγωγικότητα». Εκεί, η συγγραφέας ξεκινά από μια ιστορική και οικονομική πλαισίωση του ιταλικού φεμινισμού των 70s. Στη συνέχεια ασκεί κριτική στη μαρξιστική επιχειρηματολογία υπέρ του να βγουν οι γυναίκες στην αγορά εργασίας· γράφοντας ότι η συνέπεια της 'εξόδου' είναι η διπλή καταπίεση και η διπλή εκμετάλλευση, ενδεδυμένες με την αυταπάτη της χειραφέτησης. Επιπλέον, βάζει στο κάδρο της κριτικής το αίτημα για μισθό οικιακής εργασίας υποστηρίζοντας αφενός πως σε διάφορα κράτη ο καπιταλισμός δείχνει τέτοιες 'καλές διαθέσεις', αφετέρου πως ένα τέτοιο αίτημα θα επικύρωνε το δέσιμο της γυναίκας με την οικογενειακή εστία. Ωστόσο, αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο κείμενο είναι η εστίαση στον νέο ρόλο της νοικοκυράς και την κατανάλωση ως οικογενειακό καθήκον. Το επιχείρημα είναι πως ενώ η οικογένεια παρουσιάζεται σαν «ένα κύτταρο διαπροσωπικών παθητικών σχέσεων», η συσσώρευση του κεφαλαίου επιβάλλει την κατανάλωση σαν καθήκον και ανάγκη ταυτόχρονα. Σ' αυτό το πλαίσιο, εμφανίζεται ο νέος ρόλος της νοικοκυράς: να φέρνει όλα τα καταναλωτικά πρότυπα στο σπίτι, εξελίσσοντας τις λειτουργίες που κληρονόμησε από το παλιότερο οικονομικό μοντέλο.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η μετάβαση της ελληνικής οικονομίας από κυρίως αγροτική σε βιομηχανική και οικονομία υπηρεσιών επηρέασε την οικογένεια ως κοινωνική σχέση. Με την αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου, ο γάμος διατήρησε μεν τον κεντρικό του χαρακτήρα σαν μια υλική συμφωνία, εμφάνισε όμως και το πεδίο της κατανάλωσης ως ολοένα και σημαντικότερο. Η ανάδειξη του ατόμου σαν οικονομική μονάδα στόχευε στην ατομική κατανάλωση και την αίσθηση ελευθερίας που τη συνοδεύει. Προφανώς, ευθύνη των γυναικών συνέχισε να είναι η βιολογική και κοινωνική αναπαραγωγή. Ε, 'απλώς' τους ανατέθηκαν κάποια επιπλέον καθήκοντα για να μην ξεχνάνε τον ρόλο τους.

Αυτά μας φάνηκαν χρήσιμα στο κείμενο και είπαμε να τα μεταφέρουμε και στις αναγνώστριες. Αφήστε που η βιωματική αισθητική του (όπως αποτυπώνεται στη φωτογραφία) είναι έξτρα ελκυστική. Τι κι αν είναι ο Μαρξ; Όποιον κι αν παντρευτείς είναι το ίδιο. Εδώ που τα λέμε, ένα δίκιο το 'χει...

Οι παράλληλοι βίοι ανδρικής ομοφυλοφιλίας και πορνείας. Και οι τρανς ως όριο

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ, ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, 1950-1990 (μέρος δ΄)

Οι έντιμες κοινωνίες έχουν κυριολεκτικά ταλέντο να δημιουργούν υποκοσμιακούς τύπους. Μπράβο τους. Να μην παραπονούνται ύστερα για ανηθικότητα. Ας κοιτάξουν καλύτερα τα μούτρα τους στον καθρέφτη. Γιατί στο κάτω-κάτω, αυτοί μας σπρώχνουν στην πορνεία και αυτοί οι ίδιοι είναι οι πελάτες μας. [1]

Όπως έχουμε δει σε προηγούμενα κείμενα, οι γκέι άντρες στη μεταπολεμική Ελλάδα θεωρούνταν «υπόκοσμος». Αυτός ο χαρακτηρισμός αιτιολογούνταν, κρατικά και κοινωνικά, από τη σύνδεσή τους με την αντρική πορνεία· παρότι η τελευταία είναι, ιστορικά, μια παρωνυχίδα της γυναικείας. Ο γκέι υπόκοσμος φτιάχτηκε στο περιθώριο και υπό τις προστατευτικές φτερούγες του γυναικείου. Συνεπώς, αν δεν έχουμε μια ιδέα για την πολιτική του ελληνικού κράτους γύρω από την πορνεία, δεν μπορούμε να έχουμε γνώμη και για το τι συνέβαινε με την ανδρική. Εξάλλου οι έρευνες γύρω από την ανδρική πορνεία, και την ιστορία της, είναι μηδαμινές οπότε πρέπει να προχωρήσουμε και με λίγη φαντασία. Πώς δούλευε η γυναικεία πορνεία; Μήπως κάτι αντίστοιχο συνέβαινε με τους άνδρες;

Η διακανονιστική πορνεία Θεσσαλονίκη-Αθήνα

Σύμφωνα με τον Ηλία Πετρόπουλο, στα χρόνια της διακανονιστικής πορνείας υπήρχαν τα εξής είδη μπουρδέλων: i) μπορντέλο καμαρούλα, ii) μπορντέλο σπιτάκι, iii) μπορντέλο οικεία, iv) μπορντέλο ξενοδοχείο, v) μπορντέλο στρατώνας, vi) μπουρδελογειτονιά, και vii) μπουρδελοπολιτεία (αυτόνομος οικισμών πορνών). [2]

Η μεγαλύτερη μπουρδελογειτονιά στην Ελλάδα βρισκόταν στα Τρίκαλα με 42 οίκους ανοχής ενώ η μόνη μπουρδελο-πολιτεία στην Ελλάδα ήταν η λεγόμενη «Μπάρα» στη Θεσσαλονίκη και συγκεκριμένα στην περιοχή του Βαρδάρη. [3] Η Μπάρα άκμασε σε δυο περιόδους που διόλου τυχαία ήταν οι πολεμικές περίοδοι: 1912-1918 (με 2.000-3.000 πόρνες όταν επισκέφτηκε την πόλη η Α΄ Στρατιά της Ανατολής) και 1940-1949. Στη δεκαετία του 1940 η Μπάρα άκμασε και λόγω της καθόδου των συμμοριόπληκτων στη Θεσσαλονίκη, αλλά και γενικότερα επειδή ο συνδυασμός «μαύρης οικονομίας», ταγματασφαλιτών και μαζικής καθόδου αγροτών με τα προϊόντα τους δημιουργούσαν έναν ιδανικό τόπο παράλληλης οικονομίας με μπόλικες δόσεις βίας και υποτίμησης. [4] Κουμανταδόρος της Μπάρας σύμφωνα με τον Πετρόπουλο ήταν ο «Κέρκυρας», ένας πρώην αρχιμπράβος που στην Κατοχή έγινε ταγματασφαλίτης. Η Μπάρα στη Θεσσαλονίκη άρχισε να κλείνει μετά το 1949 μετά από πιέσεις της Εκκλησίας αλλά υποτίθεται και της απόφασης του Δεκεμβρίου του 1939 του ΟΗΕ. Παρόλα αυτά, έμειναν λίγα μπουρδέλα ανοιχτά στην περιοχή «προς εξυπηρέτηση των στρατιωτών και των επισκεπτών της πόλης». Το 1951 μετακόμισαν στην περιοχή που είναι σήμερα ο σταθμός των τρένων.

Τέλος ο Πετρόπουλος ως χαρακτηριστικό παράδειγμα μπουρδέλου-οικίας αναφέρει αυτό της οδού Αγγελάκη 19, πάνω από την περιοχή του πάρκου του Ξαρχάκου. [5] Η τσατσά (ή μαμά ή ματρώνα) εκεί ήταν η μαντάμ Δεδέ. Η μαντάμ Δεδέ ήταν φίλη του στρατηγού Βαρδουλάκη και νονά του παιδιού του αρχηγού της αστυνομίας Νίκου Μουσχουντή, ενώ το μπουρδέλο της λειτουργούσε αποκλειστικά με κορίτσια από τη Μικρά Ασία. Η ίδια η μαντάμ Δεδέ είχε δικό της δίκτυο πληροφοριών και έτσι –μέσω της κουμπαριάς της με τον Μουσχουντή– πολύ γρήγορα μια πληροφορία για νέα πρόσωπα του σαλονικιώτικου υποκόσμου έφτανε στα αυτιά της αστυνομίας.

Στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 πάντως το ζήτημα της πορνείας μπήκε σε πρώτο πλάνο για το ελληνικό κράτος. Το τέλος της πολεμικής περιόδου και η εκτίμηση ότι πλέον η πορνεία δεν θα είναι τόσο απαραίτητη, επανέφεραν στο προσκήνιο το ζήτημα της κατάργησης του διακανονιστικού συστήματος πορνείας. Ωστόσο, ο όρος «διακανονιστική πορνεία» προκαλεί εσκεμμένη σύγχυση. Ουσιαστικά, αφορά στο κρατικό μονοπώλιο της πορνείας. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η εργασία στο σεξ βρίσκεται υπό **άμεση** κρατική διαχείριση. [6] Μέχρι τότε υπήρχαν τα κρατικά προστατευμένα πορνεία που ήταν παράλληλα και τόποι εγκλεισμού, στα Βούρλα, στην Τρούμπα του Πειραιά κτλ. Επί Μεταξά τα πορνεία αυτά («οίκοι ανοχής», με την έννοια ότι το κράτος «ανεχόταν» την πορνεία) περιορίστηκαν υποτίθεται σε 8 στην Αθήνα, χωρίς να υπολογίζονται βέβαια τα κρυφά που ήταν πολλές δεκάδες. Όλη η υπόλοιπη πορνεία διεξαγόταν με κυνηγητό και παράνομα στους δρόμους. Και πράγματι, από το 1951 κιόλας, πειραματικά σχεδόν, το ελληνικό κράτος αποφάσισε να καταργήσει έναν αριθμό από τα υπάρχοντα κρατικά και αδειοδοτημένα μπουρδέλα κυρίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Αλλά το όλο πείραμα συνάντησε την έντονη αντίδραση της αστυνομίας και αρκετών άλλων από τους διαμεσολαβητές της μέχρι τότε κρατικής διαχείρισης της πορνείας. Ο ίδιος ο διοικητής του Τμήματος Ηθών Θεσσαλονίκης, Γιώργος Ζήσιμος, πρότεινε την άμεση επανίδρυση όσων μπουρδέλων έκλεισαν, και ο αστυνομικός διευθυντής της πόλης συμφώνησε. Προς την ίδια κατεύθυνση είχε στραφεί και ο αφροδισιολόγος-γιατρός Θρ. Δ. Μαργαρίτης ο οποίος έβλεπε το κλείσιμο των οίκων ανοχής ως μια πράξη «αντικοινωνική, αντιδημοκρατική, αντιχριστιανική και ανθελληνική»! Ο Βαρδουλάκης που από διευθυντής της Ασφάλειας είχε γίνει εντωμεταξύ επίτροπος της αστυνομίας συνέταξε έκθεση εκ μέρους της αστυνομίας Θεσσαλονίκης αναφέροντας ότι η κατάργηση των κρατικών οίκων ανοχής εκτίναξε την κρυφή πορνεία, αλλά δημιούργησε και «σεξουαλικό πρόβλημα»,

τόσο με το στρατιωτικό προσωπικό που υπηρετούσε στην πόλη όσο και με τους επισκέπτες. Ο Βαρδουλάκης, συμφωνώντας με τον αφροδισιολόγο Μαργαρίτη, εκτιμούσε επίσης ότι η κατάργηση των οίκων ανοχής είχε συμβάλλει στην «ακολασία» των νέων και τη διασπορά των αφροδίσιων νοσημάτων, καθώς πλέον η υγειονομική επιτήρηση τόσο των πορνών όσο και των στρατιωτικών-πελατών, ήταν αδύνατη.

Μεταξύ των δύο αυτών πόλων που εμφανίζονταν σε έντονο ανταγωνισμό στις δεκαετίες του 1950 και του 1960, εκ των οποίων ο ένας κοιτούσε προς την κατάργηση του λεγόμενου διακανονιστικού μοντέλου πορνείας και ο άλλος προς τη διατήρησή του, σημαντικός φαίνεται ότι ήταν ο ρόλος τόσο των επιστημόνων όσο και των κρατικών «φεμινιστριών». Από τη μια, ο καθηγητής Εγκληματολογίας της Νομικής, Δημήτρης Καρανίκας, θεωρούσε επιτακτικό το να φύγουν τα πορνεία από το κέντρο της πόλης τουλάχιστον. Ο Καρανίκας έβλεπε ότι το πρόβλημα ήταν βασικά βιολογικό. Θεωρούσε ότι οι γυναίκες που απασχολούνταν στην πορνεία ήταν κατώτερου νοητικού επιπέδου και συνεπώς το πρόβλημα της πορνείας δεν θα τέλειωνε ποτέ αν δεν παρέμβαινε το κράτος αποφασιστικά. Από πλευράς του ζήτησε οι γυναίκες αυτές να στέλνονται σε οίκους εργασίας (οι ενήλικες) είτε σε αναμορφωτήρια θηλέων (οι ανήλικες). Από την άλλη, το κράτος προσπάθησε μέσω του «δικού του φεμινισμού», από το 1952, να εντείνει την πειθάρχηση των γυναικών που απασχολούνταν στην πορνεία. Το υπουργείο Εσωτερικών αποφάσισε τη σύσταση «γυναικείων φιλανθρωπικών οργανώσεων», ή την αξιοποίηση των ήδη υπαρχόντων, με σκοπό την προστασία και διαπαιδαγώγηση των γυναικών του «υποκόσμου». Έτσι ξεκίνησαν προγράμματα που οργανώνονταν από τις επιμέρους νομαρχίες και τον Σύλλογο Ελληνίδων Επιστημόνων, το Λύκειο Ελληνίδων, τη Χριστιανική Ένωση Νεανίδων, τον Εθνικό Σύνδεσμο Ελληνίδων, το Σύλλογο Ζαππίδων, το Σωματείο Κυριών και Δεσποινίδων «Η Ελπίς», την Μέριμνα Ποντίων Κυριών, την Φιλανθρωπική Ένωση Σαράντα Εκκλησιών, την Εθνική Ένωση Ελληνοπούλα, κ.λπ. [7]

Τελικά, το 1955 εκδόθηκε ο νόμος 3310 «Περί Καταπολεμήσεως των Αφροδισίων Νόσων και Άλλων Τινών διατάξεων». Στην πραγματικότητα ο νέος νόμος εισήγαγε την εξέλιξη του διακανονιστικού συστήματος και όχι την κατάργησή του. Για παράδειγμα, ποινικοποιήθηκε η ομαδική πορνεία και ο εταιρισμός ανήλικων γυναικών. Επίσης, πλέον δεν αναγνωριζόταν από το κράτος το επάγγελμα της πορνείας. Και βέβαια απαγορευόταν και στους δημόσιους χώρους. Αλλά στην πραγματικότητα, η αστυνομία είχε αφήσει κάποια πάρκα και δρόμους για να συγκεντρώνεται η πορνεία και να μπορεί να την ελέγχει. Ενίοτε, όποτε σωρευόταν γκρίνια από τους περίοικους και από τα ΜΜΕ επιχειρούσε με συλλήψεις. Αντίστοιχα συνέβαινε η ανδρική πορνεία· πλην όμως η ανδρική πορνεία ήταν πολύ πιο διαδεδομένη και οι χώροι της εξέλιξής της πολλαπλασιάζονταν προοδευτικά. [8]

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μόνο η Γερμανία και η Αυστρία ποινικοποιούσαν την ομοφυλοφιλία ακόμα και το 1976, ενώ η Αυστρία ήταν η μόνη χώρα που ποινικοποιούσε και τις λεσβιακές σχέσεις, πέραν των ανδρικών ομοφυλοφιλικών. [9] Η αλλαγή πλεύσης σχετικά με την κρατική διαχείριση της πορνείας ξεκίνησε μετά από το λόμπινγκ δεκαετιών που έκαναν συγκεκριμένες αστικές γυναικείες οργανώσεις και κατοχυρώθηκε με την απόφαση της 2.12.1949 του ΟΗΕ σύμφωνα με την οποία οι κρατικοί οίκοι ανοχής έπρεπε να καταργηθούν και έπρεπε να σταματήσουν τα αστυνομικά μέτρα καταγραφής των γυναικών της πορνείας στα ειδικά βιβλία της αστυνομίας. Έτσι «καταργήθηκε» η πορνεία σε 34 χώρες.

Αυτό που όντως συνέβη δεν ήταν βέβαια η κατάργηση της πορνείας αλλά δύο άλλα σημαντικά πράγματα που αφορούσαν την καλύτερη διαχείρισή της. [10] Αφενός, διευκολύνθηκε η ιδιωτικοποίηση της πορνείας. Αφετέρου, έλαβε χώρα η μετάθεση του ελέγχου της από την αστυνομία στις υγειονομικές υπηρεσίες. Εφεξής, οι γιατροί υποχρεώνονταν να καταγράφουν τα άτομα που εξετάζονταν για αφροδίσια, τόσο για στατιστικούς λόγους όσο και για την πρόληψη μετάδοσης αφροδισίων νόσων. Στις φυλακές και τα αναμορφωτήρια επίσης κρατούνταν ξεχωριστοί κατάλογοι βάση ερευνών που διεξήγαγε το υπουργείο Δικαιοσύνης. [11] Δεν πρέπει να φανταστούμε όμως ότι η ιδιωτικοποίηση της πορνείας πέρασε εύκολα από τη βουλή. Πολλοί βουλευτές ισχυρίστηκαν ότι φοβήθηκαν πως με την απώλεια ελέγχου συγκέντρωσης των «άσεμνων γυναικών» από το κράτος στους επίσημους οίκους ανοχής, θα διαδιδόταν το πρότυπο της πορνείας σε όλη την επικράτεια. Προς θεραπεία αυτών των ανησυχιών, ο βουλευτής Ν. Ζορμπάς πρότεινε αν πράγματι καταργηθούν οι κρατικά προστατευόμενοι οίκοι ανοχής, τουλάχιστον οι «εταιριζόμενες γυναίκες της κοινωνίας μας ενίοτε να παρακολουθούνται όχι μόνο διά τας σωματικάς των ασθενείας αλλά και διά την επιρροήν των επί της κοινωνίας και της ηθικής της». [12] Στην πραγματικότητα, η αντίδραση στην «απελευθέρωση» της πορνείας στη δεκαετία του 1950 είχε να κάνει με τον φόβο απώλειας του κρατικού ελέγχου επί αυτής και τον περιορισμό των διαμεσολαβήσεων και των απολαβών. Και πάλι η αστυνομία «ανησυχούσε», όπως και κάποιοι γιατροί. Και έτσι, ακριβώς επειδή υπήρχαν τέτοιου είδους «ανησυχίες», πέντε χρόνια μετά τον 3310/1955 («Περί καταπολέμησης των αφροδισίων νόσων») ο «συμπληρωματικός» νόμος 4095 του 1960 («Περί της εξ αφροδισίων νόσων προστασίας») απέδωσε και πάλι στην αστυνομία, από κοινού με τους γιατρούς, ευρύτατες αρμοδιότητες. Το διακανονιστικό σύστημα της πορνείας δεν πειράχτηκε παρά ελάχιστα. Για παράδειγμα, και ο νέος νόμος του 1960 δεν επέτρεπε στις σεξεργάτριες να νοικιάζουν δωμάτιο χωρίς άδεια της αστυνομίας, η οποία την παραχωρούσε εφόσον έκρινε την τοποθεσία κατάλληλη!

Αυτό το νομοθετικό πλαίσιο ίσχυσε για τα επόμενα είκοσι χρόνια και μέχρι τη μεταπολίτευση όπου ένας νέος νόμος, ο 1193 του 1981, επιχείρησε να εφαρμόσει μια νέα στρατηγική ελέγχου των μπουρδέλων ανά συνοικία. Καταρχήν, έθεσε το όριο των 12 αδειοδοτημένων γυναικών ανά περιοχή. Η περιφέρεια της κάθε περιοχής συνέπιπτε με τα όρια της περιφέρειας ενός αστυνομικού τμήματος και έτσι, πέρα από το τοπικό Α.Τ., στο παιχνίδι των διαμεσολαβητών μπήκαν και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και η πολεοδομία. Πέραν αυτών, ο Ν. 1193/1981 κατάργησε και την τελευταία υποψία ότι θα τηρηθεί κάποιου είδους ιατρικό απόρρητο για τους και τις ασθενείς με αφροδίσια. Ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια του παρόντος νόμου ήταν ότι αύξησε τα επιδόματα (κατά 70%) και τις αποζημιώσεις των γιατρών που εργάζονταν αποκλειστικά στο δημόσιο ενώ μετονομάστηκε το περιοδικό *Αρχεία Υγιεινής* που έβγαινε από το 1923 σε *Αρχεία Υγιεινής και Επιδημιολογίας*. Πάντως, ο νόμος δεν τηρήθηκε και με αυτήν τη μορφή ακριβώς. Το μοντέλο που προτιμήθηκε και καθιερώθηκε έκτοτε ήταν να γίνει ένα σύγχρονο είδος «Τρούμπας», αλλά σε μεγαλύτερη ακτίνα και όχι τόσο περίκλειστο. Αυτό που έγινε σήμερα το Μεταξουργείο άρχισε να γίνεται το 1982 λοιπόν, με συγκέντρωση αρκετών μπουρδέλων στην περιοχή, και ακολούθησε βέβαια δίπλα στο Μεταξουργείο, το Γκάζι (και το Γκαζοχώρι) που θα συγκέντρωνε την ομοφυλόφιλη ζωή της Αθήνας.

Ο νόμος του 1981 στην ουσία αποτέλεσε ένα ξαναδουλεμένο νομοσχέδιο του 1977 που δεν πέρασε γιατί ξεσήκωσε αντιδράσεις από το τότε νεότευκτο γκέι κίνημα της εποχής. Το ΑΚΟΕ δημιουργήθηκε ακριβώς σαν απάντηση στην απόφαση της κυβέρνησης Καραμανλή να καταθέσει το νομοσχέδιο «Περί της εξ αφροδισίων νόσων προστασίας και ρυθμίσεων συναφών θεμάτων». Παρότι πολλά από τα τότε μέλη του ΑΚΟΕ είχαν την κλασική άποψη υποτίμησης των τρανς είτε επειδή θεωρούσαν πως δυσφήμιζαν τους γκέι είτε επειδή

(οι τελευταίες) εργάζονται στην πορνεία, η μαχητικότητα διάφορων τρανς γυναικών (της Αλόμας, της Μπέττυς, της Πάολας), είχε ως συνέπεια τη συνεργασία μεταξύ τρανς και γκέι.

Εδώ, ας κρατήσουμε το ότι οι νόμοι του 1977 και του 1981 αναφέρονταν για πρώτη φορά εμμέσως στην ανδρική πορνεία (βλ. τα άρθρα 7/2 και 14/2), αναφερόμενοι σε «κίναιδους» το 1977 και «πρόσωπα» (αντί για «γυναίκες») το 1981. Το ενδιαφέρον είναι βέβαια ότι ο νόμος βγήκε σε μια εποχή που οι δουλειές βρίσκονταν σε σταθερή άνοδο και, αντιστρόφως ανάλογα, η ανδρική πορνεία βρισκόταν σε κάθετη πτώση. Για την ακρίβεια, το κοινωνικό υποκείμενο που έμεινε να στελεχώνει την πορνεία –πριν την έλευση των μεταναστών από τα Βαλκάνια και το πρώην ανατολικό μπλοκ– ήταν οι τρανς σεξεργάτριες, οι οποίες και πλήττονταν κυρίως από το νέο νομοσχέδιο.

Τρανς: οι απόκληροι της μεταπολίτευσης

«Οι διάβολοι με την τόσο έντονη παρουσία στην εμπειρία της προλεταριοποίησης στον αναπτυσσόμενο κόσμο ήταν πλάσματα στα οποία προσδίδονταν σεξουαλικές ιδιότητες: είχαν, μεταξύ άλλων, ανάγκες ερωτικού χαρακτήρα και στα δώρα τους περιλαμβάνονταν οι απολαβές όχι μόνο της μισθωτής εργασίας αλλά και της αμαρτίας και της σάρκας. Η λεγόμενη αποκλίνουσα συμπεριφορά ουδέποτε ήταν εντελώς ξένη προς την παρουσία τους.» [13]

Οι τρανς ήταν ένας πληθυσμός που περίσσευε τόσο στη διαδικασία παραγωγής υπηκόων για το εθνικό κράτος όσο και στην διαδικασία παραγωγής εργασιακής δύναμης για την εθνική οικονομία. Αυτή η αίσθηση πως περισσεύουν, φαίνεται και σε κείμενα γραμμένα και δημοσιευμένα από τις ίδιες. Αρκετές τρανς γυναίκες που εργάζονταν στην πορνεία, των οποίων οι αυτοβιογραφίες είναι διαθέσιμες, γεννήθηκαν μεταξύ 1941 και 1968. Ως έφηβες, αυτοσυστήνονταν – αλλά και αντιμετωπίζονταν έτσι εκεί που ζούσαν– ως «αδερφές» ή πούστηδες: άντρες δηλαδή που εμπλέκονται σε ομόφυλες σχέσεις και αναλάμβαναν τους 'παθητικούς' ρόλους στο σεξ.

Η ασφυξία που ένιωθαν στο οικογενειακό περιβάλλον και στις αγροτικές περιοχές που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν, λόγω του ετεροσεξισμού που έπαιρνε συχνά υλική μορφή, οδήγησε πολλές εξ αυτών να μετακομίσουν στη Θεσσαλονίκη ή στην Αθήνα προσμένοντας να βρουν ένα ανεκτικότερο κοινωνικό περιβάλλον. Ήταν κι αυτές ένα μικρό τμήμα της εσωτερικής μετανάστευσης προς τις δύο μεγάλες πόλεις ανάμεσα στη δεκαετία του 1950 και τη δεκαετία του 1980. «Μόλις μετακόμιζαν σε μια μεγάλη πόλη ή μέσα σε μια μεγάλη πόλη, μια απτή ανησυχία για τις αδέλφες ήταν πώς να κερδίσουν τα προς το ζην. Γενικά, μερικοί από αυτούς εργάζονταν σε υπαλληλικά επαγγέλματα, αν δεν έκαναν μετάβαση φύλου. Οι αδελφές αυτές δεν λάμβαναν, αλλά πρόσφεραν χρήματα ή μικρά δώρα στους «αρσενικούς άνδρες», με τους οποίους έκαναν σεξ. Ωστόσο, η αναγνώρισή τους ως αδερφές έκανε πολύ δύσκολη την εύρεση ή τη διατήρηση μιας δουλειάς για αρκετούς από αυτούς, οι οποίοι, κατά συνέπεια, έπρεπε να στραφούν στη σεξουαλική εργασία.» [14] Οι 'αδερφές', δηλαδή, της εργατικής τάξης έβρισκαν σαν μόνη πρόσφορη τη σεξουαλική εργασία. Με τα χρήματα που έβγαζαν από αυτή συντηρούσαν τους «αγαπητικούς» τους (τους 'αρσενικούς', ή αλλιώς «τα τσόλια») που ήταν οι σταθεροί γκόμενοί τους· οι οποίοι μετέπειτα μετατρέπονταν πολύ συχνά σε νταβατζήδες.

Η πορνεία (δηλαδή, η εργασία στη βιομηχανία του σεξ) ήταν ταυτόχρονα η μόνη διέξοδος και η μόνη ευκαιρία για τις τρανς γυναίκες. Συνεπώς, εφόσον θέσουμε στο επίκεντρο ακριβώς αυτή την οριοθέτηση της εργασίας των τρανς σε περιθωριοποιημένα επαγγέλματα που περιστρέφονταν γύρω από το σεξ, μπορούμε να κοιτάξουμε προς τα έξω, προς την κρατική οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων· έτσι ώστε να έχουμε μια καλύτερη αντίληψη για τον τρόπο που το ελληνικό κράτος κανόνισε το ξεκαθάρισμα στα κάτω στρώματα του προλεταριάτου. Οι τρανς, δηλαδή, δεν ανελίσσονταν ταξικά –λόγω της 'βιολογίας'. Ως εκ τούτου, παρέμειναν –αιώνια υποτιμημένες– στην πορνεία.

Τι σημαίνει, όμως, «λόγω της 'βιολογίας'»; Όπως τόνιζε ο ιατροδικαστής Π. Γιαμαρέλος σε ένα άρθρο που δημοσίευσε στην *Επιθεώρηση Χωροφυλακής* το 1982: «Ο προσδιορισμός του φύλου ενός ατόμου είναι αποκλειστικά και μόνο έργο των ιατροδικαστών και κανενός άλλου παράγοντα. Το φύλο του ατόμου δεν αλλάζει ούτε με Δικαστικές αποφάσεις, ούτε με Διοικητικές πράξεις. Ούτε με έκδοση αστυνομικών ταυτοτήτων, ούτε με γάμους, ούτε με βαπτίσεις είναι δυνατόν να αλλάξει το φύλο ενός ατόμου. Οποιαδήποτε ανωτέρω πράξη αλλαγής φύλου είναι άκυρη, μη στηριζόμενη σε επιστημονικά δεδομένα». [15] Η αναφορά στη βιολογική φύση είχε διπλή λειτουργία: από τη μια εδραίωνε την επιστημοσύνη και την αντικειμενικότητα εκείνου που μιλούσε· από την άλλη εδραίωνε ηθικά αυτό που υποτίθεται ότι έπρεπε να εξηγήσει.

Επιπλέον, η «λάθος» βιολογία είχε υλικές επιπτώσεις. Η επιστημονική διάγνωση κάποιου άντρα ως «τραβεστί» συνεπαγόταν τον εγκλεισμό σε διάφορα ψυχιατρεία και την ανάληψη καθηκόντων από τις λευκές στολές. Η τρανς (με το παρατσούκλι) Δυστυχία περιγράφει τον δίμηνο εγκλεισμό της στο Μαρκομιχελάκειο, αφότου η οικογένειά της έμαθε τη διάγνωση: «Έβλεπα τους άλλους τρελούς κι απελπιζόμουνα. Μερικούς τους χτυπούσανε και άλλους τους δένανε με αλυσίδες [...] Εμένα μου έκαναν ενέσεις και μου δίνανε χάπια. Φοβόμουνα πάρα πολύ και μαζευόμουνα σε μια γωνιά όπου έκλαιγα. Τα φάρμακα με κάνανε να χάσω όλο αυτό το ωραίο παιδικό που είχα μέσα μου. Είχα χάσει όλη μου τη λάμψη, όλη τη δύναμη που είχα πρώτα». [16]

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 μέχρι και τα πρώτα χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, η κατανάλωση της ψυχαγωγίας μετατοπίστηκε σε νυχτερινά κέντρα και μπαρ. Καθώς ολοένα και αυξανόταν ο τζίρος τους και εδραίωναν το στάτους τους ως μέρη διασκέδασης, η σεξεργασία των τρανς, που μετακόμιζαν στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, περιστρεφόταν γύρω από αυτά τα μαγαζιά. Εκεί έβρισκαν τους πελάτες τους και πουλούσαν σεξ. Μερικά πολύ γνωστά τέτοια μαγαζιά ήταν η «Χαβάη» στην πλατεία Μεταξουργείου καθώς και το «Tammy's Bar», το «Λατίνο» και ο «Υδροχόος» (μπουζουξίδικο) στην Πλάκα. [17] Στη Θεσσαλονίκη, σύχναζαν σε ταβέρνες, όπως η «Στάσα» στη Σταυρούπολη και η «Σεχραζάτ», «στον ΟΤΕ, φάτσα στο Βαρδάρη». [18] Τα αφεντικά των μπουζουξίδικων ήταν από τα πρώτα που κατάλαβαν ότι αυτή θα ήταν επικερδής κίνηση μιας και θα κατανάλωναν τόσο οι πελάτες όσο και οι ίδιες οι τρανς που πουλούσαν σεξ. Η σπατάλη, εξάλλου, ήταν ένας τρόπος να δείξουν ότι μπορούσαν να αποκτήσουν και να καταναλώσουν όσα τους απαγορεύονταν λόγω της ταξικής τους θέσης. [19] «Το χρήμα, για ένα πλάσμα κυνηγημένο και ταλαιπωρημένο, είναι μια μορφή αναγνώρισης. Αλλά και την ίδια στιγμή γίνεται παγίδα, όπου πιάνεται το ίδιο το όμορφο πλάσμα που θέλουν να πληρώσουν για να το γαμήσουν», έγραφε η τρανς Μπέττυ Βακαλίδου. [20]

Εκτός από τα μπαρ, υπήρχαν επίσης τρανς που εργάζονταν στον δρόμο. Οι πιάτσες στην Αθήνα βρίσκονταν στη λεωφόρο Συγγρού (Αγ. Σώστης), γύρω από την πλατεία Ομόνοιας, στην Γ΄ Σεπτεμβρίου αλλά και στο Κολωνάκι, στην οδό Βουκουρεστίου. Οι τρανς που έκαναν πιάτσα εκεί έβγαζαν περισσότερα χρήματα από όσες εργάζονταν στη Συγγρού, γεγονός που αποτελούσε μια μορφή κοινωνικής ταξι-

κής διαφοροποίησης μεταξύ τους. [21] Αντίστοιχα, στη Θεσσαλονίκη η σεξουαλική εργασία των τρανς περιστρεφόταν κυρίως σε δρόμους γύρω από τον Βαρδάρη, μια εργατική συνοικία στα δυτικά. Η φήμη που αποκτούσαν τα παραπάνω μέρη –λόγω της σεξουαλικής εργασίας– οδηγούσε περισσότερες τρανς εκεί. Καθώς αυξάνονταν αυτές, αυξάνονταν και οι πελάτες τους. Παράλληλα με την αλλαγή των ηθών, τα παραπάνω είχαν ως συνέπεια να αναδιαμορφωθούν οι σεξουαλικές υπηρεσίες: «πέρα από τα καθιερωμένα, κώλο ή πίπα, άρχισαν να μας ζητούν κι άλλα. Ζητούσαν να μας πιάσουν τον πούτσο, να μας κάνουν πίπα και μερικές φορές να τους γαμήσουμε. Ανεβάσαμε τις έξτρα ταρίφες. Εφόσον μας ζητούσαν πια να παίξουμε τον ρόλο του άντρα, έπρεπε να το ακριβοπληρώσουν. *Τελικά οι καινούργιες αυτές απαιτήσεις μονιμοποιήθηκαν*». [22]

Οι αστυνομικοί δεν ήταν οι μόνοι που την επιτίθονταν στις τρανς γυναίκες που εργάζονταν στην πορνεία. Τον Αύγουστο του 1977, ορισμένοι κάτοικοι περιοχών γύρω από τη Συγγρού ξυλοκόπησαν τρανς γυναίκες που πουλούσαν σεξ στην περιοχή για να τις εκφοβίσουν και να τις κάνουν να σταματήσουν να εργάζονται εκεί. [23] Επίσης, αρκετά συχνές ήταν οι επιθέσεις από τσόλια που τις χτυπούσαν ή προσπαθούσαν να τις κλέψουν. Κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση των τρανς ως κατώτερων και αφύσικων έπαιξε ο Τύπος. Οι αναφορές σε 'παθητικούς ανώμαλους' αυξήθηκαν κατακόρυφα την περίοδο μεταξύ 1978 και 1983. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της εφημερίδας *Τα Νέα* που σ' αυτά τα πέντε χρόνια είχαν 245 τέτοιες αναφορές. Διόλου απρόσμενα, τα άρθρα εκείνα εστίαζαν στη σύνδεση των τρανς με την εγκληματικότητα –παρουσιάζοντάς τες είτε ως θύτριες είτε σπανιότερα ως θύματα. [24] «Αν ανατρέξει κανείς στις εφημερίδες της εποχής, θα διαπιστώσει ότι το θέμα των τραβεστί απασχολούσε σχεδόν καθημερινά τον ημερήσιο Τύπο και οι φωτογραφίες τους την ώρα που συλλαμβάνονταν, δέρνονταν ή οδηγούνταν στην Αστυνομία «διά τα περαιτέρω», γέμιζαν ανελλιπώς τις σελίδες τους. Οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις Καραμανλή, ακολουθώντας την πάγια τακτική της Δικτατορίας με τις διαβόητες «επιχειρήσεις Αρετή», δεν τους άφηναν σε χλωρό κλαρί.» [25]

Τι μας μένει σήμερα;

> *«Δεν μπορούσα να κάνω κάτι άλλο. Είχα πάει και σε σχολή του ΟΑΕΔ, έχω τελειώσει κομμωτική, αλλά ποιος θα σε έπαιρνε στη δουλειά του όταν είσαι τρανς; Έτσι βγήκα στη δουλειά, στο πεζοδρόμιο. Δεν έχεις επιλογές, είναι μονόδρομος. Ειδικά αν είσαι και μόνη σου και δεν έχεις καμία στήριξη απ' τους γονείς σου, η μόνη σου ελπίδα για να ζήσεις είναι να βγεις στην πιάτσα.»* Λ., τρανς σεξεργάτρια, 42 ετών. [26]

Η ενασχόληση με τη γυναικεία πορνεία μάς έδωσε μια ευκαιρία να κοιτάξουμε τους σημαντικούς νόμους και την εξέλιξή τους όπου ένα τόσο σημαντικό ζήτημα όπως η πορνεία ρυθμιζόταν σαν ένα αποκλειστικά ζήτημα «υγείας», αποτροπής διάδοσης των αφροδισίων. Και αυτό, μάλιστα, συμβαίνει από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα. Σαν αυτή η κοινωνία να μη ήθελε να αναφέρει την πορνεία στον τίτλο του εκάστοτε νομοσχεδίου. Έπειτα, εφόσον κοιτάξουμε αυτούς τους νόμους, θα διαπιστώσουμε ότι μπάτσοι και γιατροί αρχικά, έπειτα και οι Δήμοι και οι πολεοδόμοι εναλλάσσονταν στη διαχείριση της πορνείας.

Από την παραπάνω εξιστόρηση, το πρώτο μας συμπέρασμα είναι πως ανδρική ομοφυλοφιλία και πορνεία στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα είχαν βίους παράλληλους. Πιο συγκεκριμένα, το ότι η ανδρική ομοφυλοφιλία έγινε μια εγκληματογόνα δραστηριότητα την έφερε σε επικοινωνία και συνάφεια με την πορνεία, στο περιθώριο της

Πόλεμος δίχως ὅπλα ἡ «Ἐπιχείρηση Ἀρετή»

ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΗΚΑΝ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΜΑΣΤΡΟΠΟΙ;

ΚΑΙΡΟ ἔχει νά καλέση ἡ Γενική Ἀσφάλεια καί ἡ Χωροφυλακή τούς δημοσιογράφους, γιά νά τούς ἀνακοινώση μιά ἐπιτυχία της στόν τομέα «διώξεως ἠθῶν». Τί νά συμβαίνη, ἄραγε; Ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιάς καί τά προάστια ἔγιναν παράδεισοι, πού κατοικοῦνται ἀπό ἀγγέλους; Οἱ σωματέμποροι, οἱ μαστροποί, οἱ διάφορες «κυρίες» πού θησαυρίζουν ἀπό τό ἐμπόριο λευκῆς σάρκας, ἐξαφανίστηκαν ἀπό τήν πρωτεύουσα;

● ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ καιρό, μεγάλος θόρυβος ξεσηκώθηκε γιά τήν «ἐπιχείρηση ἀρετή». Δόθηκαν στή δημοσιότητα ἀριθμοί τῶν συλληφθέντων ὑπόπτων ἀτόμων. Ὁ ὑπουργός Δημοσίας - Τάξεως καί ἡγετικά στελέχη τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας φωτογραφήθηκαν μέ «πεταλουδίτσες τῆς νύχτας». Δεκάδες ἀστυνομικοί καί ἄνδρες τῆς Χωροφυλακῆς «χτένισαν» τό κέντρο τῆς πόλεως καί τά προάστια. Ἀνάμεσα στούς συλληφθέντες δέν ὑπῆρχε οὔτε ἕνας σωματέμπορος, οὔτε μιά μαστροπός.

ας Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἀναφέρουν, ὅτι οἱ παραβάσεις ἠθῶν σημείωσαν μείωση στήν πρωτεύουσα καί αὔξηση στόν Πειραιᾶ. Τό 1964, στήν Ἀθήνα, βεβαιώθηκαν 644 παραβάσεις. Τό 1965 βεβαιώθηκαν 535. Τό 1964 προσήχθησαν στή Γενική Ἀσφάλεια Ἀθηνῶν 665 ἄσεμνες γυναῖκες καί ἀνώμαλοι τύποι. Τό 1965 προσήχθησαν 700. Στόν Πειραιᾶ, βεβαιώθηκαν 580 παραβάσεις τό 1963, 883 τό 1964 καί 1011 τό 1965. Τό 1963 προσήχθησαν στήν Γενική Ἀσφάλεια Πειραιῶς 1.081 ἄσεμνες γυναῖκες καί ἀνώμαλοι τύποι. Τό 1964 προσήχθησαν 938 ἔναντι 873 τό 1965. Ἀπό τά στατιστικά αὐτά στοιχεῖα φαίνεται ὅτι ὁ Πειραιάς — σάν λιμάνι — εἶναι περισσότερο «ἁμαρτωλός» ἀπό τήν Ἀθήνα.

● ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ἔκλυση ἠθῶν παρατηρεῖται τά μεταπολεμικά χρόνια. Αὐτό ἀποδεικνύεται ἀπό τίς περιπτώσεις σωματεμπορίας πού ἦλθαν στό φῶς τῆς δημοσιότητας, ἀπό μερικά καραβάνια «μπαλλέτων» πού ἔφυγαν — καί 1.500. Ὑπάρχουν κι' ἐκεῖνοι πού προσφέρουν «ἄσυλο πρός ἀλλοτρίαν ἀκολασίαν». Σ' αὐτούς καταφεύγουν ζευγαράκια, πού δέν ἔχουν τήν δυνατότητα νά διατηροῦν γκαρσονιέρα. Στήν Ἀθήνα λειτουργοῦν περί τά 100 τέτοια ἄσυλα.

● ΜΕΓΑΛΟ πρόβλημα γιά ὅλες τίς χῶρες ἀποτελοῦν οἱ ἀνώμαλοι τύποι. Λολίτες, Σοράγιες, Μιμίκες, Τσικίτες, Ἀλόγες, Κωστοῦλες, Τσιγγάνες, εἶναι τά πιό προσφιλῆ ὀνόματα τῶν ἀνωμάλων στήν Ἑλλάδα. Πάνω ἀπό 15.000 ἀνώμαλοι κυκλοφοροῦν σ' ὁλόκληρη τή χώρα. Τό 60% ἀπό αὐτούς βρίσκεται στήν Ἀθήνα. Οἱ ἀνώμαλοι στήν Ἑλλάδα αὐξάνουν χρόνο μέ τόν χρόνο. Κρῖμα, γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι μεσογειακή χώρα... Στούς ἀνωμάλους πρέπει νά προστεθοῦν 1.000 περίπου, «παιδεραστές» καί «ἡδονοβλεψίες».

● ΑΥΞΗΣΗ τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων, συνεχῶς. Πρόσφατα, δημοσιεύθηκε στατιστική, ἡ ὁποία ἀναφέρει: τό 1964 σημειώθηκαν

Φωτό από άρθρο στην εφημερίδα *Τα Νέα*, με τίτλο «Πόλεμος δίχως όπλα η «Επιχείρηση Αρετή»» (17.6.1966). Συγγραφέας: ο ρεπόρτερ Μ. Αντιγράφουμε: «Μεγάλο πρόβλημα για όλες τις χώρες αποτελούν οι ανώμαλοι τύποι. Λολίτες, Σοράγιες, Μιμίκες, Τσικίτες, Αλόγες, Κωστούλες, Τσιγγάνες, είναι τα πιο προσφιλή ονόματα των ανωμάλων στην Ελλάδα. Πάνω από 15.000 ανώμαλοι κυκλοφορούν σ' ολόκληρη τη χώρα. Το 60% από αυτούς βρίσκεται στην Αθήνα. Οι ανώμαλοι στην Ελλάδα αυξάνουν χρόνο με τον χρόνο. Κρίμα, γιατί η Ελλάδα είναι μεσογειακή χώρα... Στους ανώμαλους πρέπει να προστεθούν 1.000 περίπου, «παιδεραστές» και «ηδονοβλεψίες».»

παράνομης οικονομίας. Οι «ανώμαλοι», τα «τραβέλια» και οι «πόρνες» βρέθηκαν για πολλές δεκαετίες στο στόχαστρο του Τμήματος Ηθών, καταγράφονταν από τους γιατρούς και στη μεταπολίτευση στέλνονταν πιο πέρα από το κέντρο, από τα μάτια των καθώς πρέπει.

Το ελληνικό κράτος αντιλαμβανόταν εξαρχής αφενός τη χρησιμότητα του στίγματος αφετέρου την παραγωγικότητα της πορνείας. Το στίγμα της πορνείας ήταν (και είναι ακόμη) χρήσιμο για να μπορεί το κράτος να διαχειρίζεται τον πάτο του προλεταριάτου, να διαχωρίζει γυναίκες από άντρες, γκέι από στρέιτ, τρανς από σις. Από την άλλη, η παραγωγικότητα της πορνείας συνδέθηκε με τον έλεγχο του δημόσιου χώρου και τον περιορισμό (βασικά, τη διοχέτευση) της σεξουαλικής εργασίας των τρανς σε συγκεκριμένους χώρους και μέρη. Εξάλλου, ο περιορισμός της κινητικότητας όσων εργάζονται στην πορνεία είναι μια προσπάθεια του κράτους να καναλιζάρει την επικοινωνία και την επαφή που αποκτούσαν διάφορα κομμάτια του προλεταριάτου μεταξύ τους. Γι' αυτό στεκόμαστε με καχυποψία απέναντι στη μόνιμη επωδό για την σεξουαλική εργασία· πως, δήθεν, «το θεσμικό πλαίσιο αντιμετωπίζει ακόμη και σήμερα *με διάθεση απαγόρευσης* τη σεξεργασία και όχι με διάθεση αναγνώρισής της ως ένα επάγγελμα που πρέπει να ρυθμιστεί για λόγους προστασίας των εργαζομένων και των αποδεκτών των υπηρεσιών τους». [27] Επειδή η αναγνώριση και η ρύθμιση της πορνείας **ήδη** υπάρχει και καθορίζεται από τις επιδιώξεις του ελληνικού κράτους απέναντι στην υποτίμηση και την πειθάρχηση των 'επικίνδυνων τάξεων'.

Το δεύτερο συμπέρασμά μας είναι ότι οι νόμοι του 1977/1981, μαζί με την ανάδυση του γκέι κινήματος και του εναγκαλισμού του με τον προοδευτικό επιστημονικό λόγο, άφησαν τα τρανς άτομα μόνα τους στον ταξικό πάτο της πορνείας. Δηλαδή, χωρίς διαφυγή. Μάλιστα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μεταπολίτευση –ως εποχή των ταξικών μεταβάσεων/μαχών/ανέλιξης κ.τ.λ.– αφορούσε όσα άτομα είχαν συγκροτήσει μια σταθερή έμφυλη ταυτότητα. Αντίθετα, εκείνα τα άτομα που βρίσκονταν σε διαδικασία έμφυλης μετάβασης (τρανς), σε κινητικότητα, έμειναν να στελεχώνουν τα κατώτατα στρώματα. Εξάλλου, και στο εσωτερικό των τρανς που εργάζονταν στην πορνεία, υπήρχε η διάκριση «εγχειρισμένων» και μη· και πάλι, η ιατρική επιβεβαίωση της απόκτησης έμφυλης ταυτότητας ήταν το εισιτήριο που οδηγούσε στην ταξική ανέλιξη.

Το βέβαιο, συνεπώς, είναι πως όλη αυτή η συνθήκη δημιουργούσε σταδιακά μια κοινή συνείδηση υποτίμησης στις τρανς γυναίκες που εργάζονταν στην πορνεία. Το κυνηγητό από τους μπάτσους, η αμφιθυμία που έδειχναν τα τσόλια και τα τεκνά απέναντί τους, ο ρατσισμός που έδειχναν οι μικροαστοί, ακόμη και οι αριστεροί, το «επιστημονικό» τους πακετάρισμα ως βιολογικά «ανώμαλων» ήταν όλα τους συστατικά αυτής της συνείδησης υποτίμησης· και η οποία κρατούσε τα τρανς άτομα για πάντα στην πορνεία. Η σεξεργασία των τρανς (και όχι μόνον αυτών) έδειχνε την ταξική τους υποτίμηση: «αυτό που δεν μπορούν να ξεπεράσουν απέναντί μου οι διανοούμενοι είναι ότι εγώ εξασκώ το επάγγελμα της πορνείας. Όταν ακούνε για το επάγγελμά μου παγώνουν. Θα ήθελαν ένα σύμβολο τραβεστί, που να μην έχει σχέση με την τόσο άγρια και ρεαλιστική πραγματικότητα. Αν ήμουν πλούσια, θα ήταν πολύ πιο φιλικοί απέναντί μου. Θα με δέχονταν σαν ένα εκκεντρικό άτομο. Η πορνεία όμως, σαν οικονομική αναγκαιότητα της ζωής μου, τους ενοχλεί αφάνταστα. Ενοχλεί λοιπόν η παρουσία μου "ταξικά". Οι διανοούμενοι της αριστεράς έχουν κάνει καριέρα μέσα στο χώρο των αστών», έγραφε με στερνή γνώση η Μπέτυ Βακαλίδου. [28]

Υποσημειώσεις

[1] Μπέττυ Βακαλίδου, «Μινέλλι», στο *Πόσο πάει... Η απαγωγή του Κώστα Ταχτσή*, Αθήνα: Πολύχρωμος πλανήτης, 2009, σ. 37.

[2] Ηλίας Πετρόπουλος, *Το μπουρδέλο*, Αθήνα: Νεφέλη, 2014 [1980].

[3] Η Μπάρα πήρε το όνομά της από την μπάρα που έπρεπε να περάσει κανείς για να εισέλθει στην περιοχή.

[4] «Συμμοριόπληκτοι» ονομάστηκαν οι κάτοικοι των περιοχών που, κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου, υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα χωριά τους και να εγκατασταθούν σε αστικά κέντρα. Η υποχρεωτική μετακίνηση πληθυσμών και η εκκένωση χωριών αποσκοπούσε στη δημιουργία «νεκρών ζωνών», στις περιοχές που έλεγχε ο ΔΣΕ, ώστε να απομονωθούν οι αντάρτες από τον αγροτικό πληθυσμό, που τους εξασφάλιζε υλικούς πόρους. Αυτός ο πληθυσμός υπολογίζεται σε περίπου 700.000-800.000.

[5] Βλ. Πετρόπουλος, ό.π., 2014 [1980], σ. 78-83.

[6] Για τον τρόπο με τον οποίο οι φεμινίστριες του μεσοπολέμου συμπαρατάχθηκαν με την αστυνομία προκειμένου να πετύχουν την κατάργηση του διακανονιστικού μοντέλου, βλ. Antifa Negative, *Έθνος, Φύλο και Γυναικεία Κινήματα 1880-1949*, Αθήνα, 2017, σ. 71-74.

[7] Βλ. Stratos Dordanas, "'Common women' or 'women of free morals': The suppression of prostitution in post-war Thessaloniki (1945-1955)", *Byzantine and Modern Greek Studies*, 35.2 (2011), 212-232 και Χριστίνα Δημητριάδου, Η *πορνεία στη Μεσοπολεμική και Μεταπολεμική Θεσσαλονίκη: Κοινωνικές διαστάσεις και κρατικές πολιτικές ελέγχου*, Μεταπτυχιακή διπλωματική, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2022. Για τη συμβολή κάποιων από αυτές τις οργανώσεις στην αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου το 1983, βλ. Antifa Negative, «Η Μεταπολίτευση και οι Άλλες», στο *Μεταπολίτευση: το ελληνικό κράτος, η αριστερά κι εμείς*, Αθήνα, 2023.

[8] Εμμανουήλ Κοκολάκης, *Η ομοφυλοφιλία ως αιτία εγκλημάτων*, Θεσσαλονίκη: Εμμ. Σφακιανάκης και Υιοί, 1976.

[9] Κοκολάκης, ό.π., 1976.

[10] Βλ. Dordanas Stratos, ό.π., 2011 και Δημητριάδου, ό.π., 2022.

[11] Ιωάννης Βεργόπουλος, «Ο Εταιρισμός και ο νόμος 3310/1955», (β΄) *Ποινικά Χρονικά*, 1956, σ. 457.

[12] Γρηγόρης Λάζος, *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2001, σ. 69.

[13] Bryan D. Palmer, *Κουλτούρες της νύχτας*, Αθήνα: Σαββάλας, 2006, σ. 423.

[14] Nikolaos Papadogiannis, «Greek trans women selling sex, spaces and mobilities, 1960s–80s», *European Review of History: Revue européenne d' histoire*, 29:2, 2022, σ. 338.

[15] Πάνος Γιαμαρέλος, «Επιστημονικά αδύνατη η αλλαγή φύλου», *Επιθεώρηση Χωροφυλακής*, τχ. 151, 1982, σ. 494-495.

[16] Μπέττυ Βακαλίδου, «Δυστυχία», ό.π., 2009, σ. 103.

[17] Ελισάβετ Βακαλίδου, *Μπέττυ. Καπετάνιος της ψυχής μου*, Αθήνα: Τυπωθήτω, 2007, σ. 156.

[18] «Οι ζωές των άλλων: Λουκία, το κορίτσι της Τούμπας», *parallaximag.gr*, 6.3.2019.

[19] Βακαλίδου, ό.π., 2007, σ. 224-225.

[20] Βακαλίδου, «Μινέλλι», ό.π., 2009, σ. 38.

[21] Papadogiannis, ό.π., 2022.

[22] Βακαλίδου, ό.π., 2007, σ. 133.

[23] Papadogiannis, ό.π., 2022.

[24] Papadogiannis, ό.π., 2022.

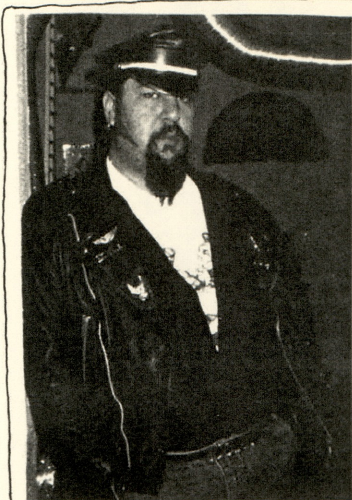
[25] Λουκάς Θεοδωρακόπουλος, *«Αμφί» και απελευθέρωση*, Αθήνα: Πολύχρωμος πλανήτης, 2005, σ. 25.

[26] Μαρίνα Γαλανού, *Εργασία στο σεξ. Ορισμοί, νομικό πλαίσιο & σχολιασμός, στοχευμένη έρευνα σε τρανς πρόσωπα, θέσεις & προτάσεις*, Αθήνα: Πολύχρωμος πλανήτης – Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, 2022, σ. 29.

[27] Βασίλης Σωτηρόπουλος, «Εισαγωγή», στο Γαλανού, ό.π., 2022, σ. 12, η έμφαση δική μας.

[28] Ελισάβετ Βακαλίδου, ό.π., 2007, σ. 236.

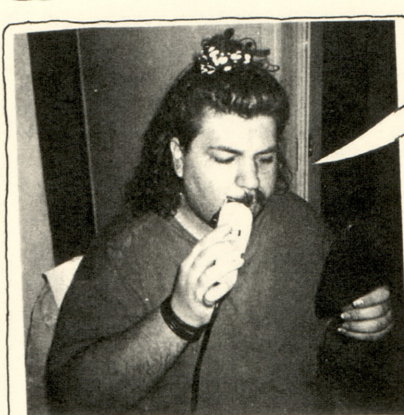
Πώς Να Πάρετε Απολυτήριο Στρατού σε 8 Μαθήματα απ' την Divine

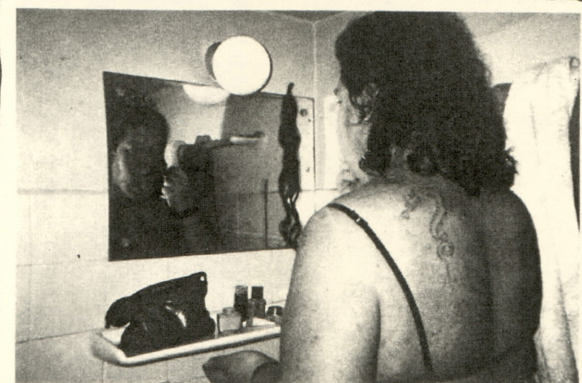
ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΤΕ ΝΑ ΕΙΣΑΣΤΕ ΚΑΠΩΣ ΕΤΣΙ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΣΑΣ ΖΩΗ:

ΣΑΣ ΧΩΡΑΕΙ ΤΟ ΦΟΥΣΤΑΝΙ ΣΑΣ; ΔΟΚΙΜΑΣΤΕ ΚΑΝΑ ΔΥΟ ΝΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΜΟΝΤΕΛΑΚΙ...

ΞΥΡΙΣΤΕΙΤΕ ΚΟΝΤΡΑ - ΑΠΛΩΝΕΤΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ Η ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΙΓΙΑΖ

ΦΟΡΕΣΤΕ ΤΟ ΣΟΥΤΙΕΝ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΦΟΡΜΑ ΤΟ ΣΤΗΘΟΣ ΣΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΣΤΕ ΤΟ MAKE UP, ΤΟ ΡΟΥΖ, ΒΛΕΦΑΡΙΔΕΣ, ΣΚΙΕΣ, ΚΛΠ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΤΑ ΚΑΛΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΑ ΧΕΙΛΙΑ. ΑΝ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΜΕΓΑΛΩΣΤΕ ΤΑ, ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΠΙΝΕΛΑΚΙ

ΦΟΡΕΣΤΕ ΖΑΡΤΙΕΡΕΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΩΤΑ ΕΣΩΡΟΥΧΑ. ΘΑ ΣΑΣ ΧΑΡΙΣΟΥΝ ΜΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΟΛΗ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ

ΜΑΛΛΙ ΦΟΥΝΤΩΤΟ ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΟ, ΑΝ ΔΕΝ ΣΑΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ... Η ΠΕΡΟΥΚΑ ΚΑΝΕΙ ΘΑΥΜΑΤΑ

ΕΝΑ ΠΡΩΙΝΟ ΣΥΝΟΛΑΚΙ ΜΕ ΑΡΚΕΤΟ ΝΤΕΚΟΛΤΕ, ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΠΟΛΥ ΠΡΟΣΕΤΥΧΟ. ΣΤΡΑΤΟΠΑΤΕ, ΟΧΙ ΚΑΛΛΙΣΤΕΙΑ!

ΜΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ Σ.Γ. ΓΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ. ΟΤΙ ΠΗΓΑΤΕ ΣΤΡΑΤΟ

ΚΑΛΕΣ ΠΩΛΗΤΡΙΕΣ!

από το *ΚΡΑΞΙΜΟ, 1981-1993* [εκδ. Γοργώ, 2007]

Το κράτος γρασάρει την κατασταλτική μηχανή
Περί «κοινωφελούς εργασίας»

Τον περασμένο Δεκέμβρη οπαδοί του Ολυμπιακού συγκρούστηκαν με την αστυνομία στον Ρέντη, με αποτέλεσμα τον θάνατο ενός αστυνομικού. Το περιστατικό λειτούργησε ως αφορμή για να ανοίξει μια γνώριμη εδώ και χρόνια συζήτηση –στα ΜΜΕ πάντα– για το ζήτημα της «βίας που μαστίζει την ελληνική κοινωνία» και το «πού οδεύει η νεολαία μας». Η «συζήτηση» συνοδεύτηκε με κλειστά γήπεδα με κρατική απόφαση. Και όπως συνέβη και με το κλείσιμο των γηπέδων επί covid, την οποία «συζήτηση» ανέλαβαν οι αθλητικές εκπομπές στο YouTube και το ραδιόφωνο, που τα τελευταία χρόνια πολλαπλασιάζονται με ρυθμούς πολυβόλου. Στην παρούσα συγκυρία, αυτές οι αθλητικές εκπομπές επιτέλεσαν ενάρετα τον σκοπό τους. Σε αντίθεση με τα μέινστριμ ΜΜΕ, άφησαν τους θεατές τους να ξεσπαθώσουν στις τηλεφωνικές γραμμές για «τα μέτρα της κυβέρνησης». Συμπέραναν εν χορώ ότι αυτοί που μας κυβερνούν είναι τελείως «άμπαλοι» από πολιτική περί ποδοσφαίρου, καταράστηκαν την 'κυβέρνηση' που τιμωρεί τον 'υγιή φίλαθλο' και κλάψανε για την αστυνομία η οποία «έχει τα χέρια της δεμένα» (κωδικός: δεν υπάρχει πολιτική βούληση) και δεν πιάνει τους 'μπάχαλους'.

Το τελευταίο αυτό σκηνικό βέβαια δεν είναι κάποιου είδους εξαίρεση στην ειδησεογραφία. Τα τελευταία τρία χρόνια ακούμε όλο και περισσότερο για την εγκληματικότητα. Από τα social media μέχρι την τηλεόραση και τις εφημερίδες ξεφυτρώνουν συνεχώς γεγονότα με θέματα όπως η ενδοοικογενειακή βία, οι συμμορίες ανηλίκων και η οπαδική βία. [1] Ταυτόχρονα δεν μένουν στην απ' έξω και οι οικογένειες όλων αυτών, καθώς όπως μας λένε αδυνατούν να θέσουν κανόνες στα παιδιά τους. Οι εν λόγω ειδήσεις δεν προκύπτουν από το πουθενά, αλλά προέρχονται απευθείας από το υπουργείο Εσωτερικών. Ως κύριο στόχο έχουν την επίθεση στην εργατική τάξη και **στους τόπους κοινωνικής αναπαραγωγής της, δηλαδή το τι γίνεται έξω από τη δουλειά και κυρίως τι γίνεται μέσα στις οικογένειες**. Παράλληλα το υπουργείο Δικαιοσύνης έχει θέσει σε δημόσια διαβούλευση ένα νομοσχέδιο που υπόσχεται «καινοτομίες», που σημαίνει αλλαγές στο σύστημα ποινικών κυρώσεων και στη διεξαγωγή των ποινικών δικών.

Η ημέρα φυλάκισης ως ισοδύναμο εργασίας

Σε αυτό το πλαίσιο, κάμποσοι δημοσιογράφοι είπαν και ξαναείπαν ότι τους πιτσιρικάδες οπαδούς που επιτίθενται σε άλλους οπαδούς ή στην αστυνομία θα έπρεπε να τους αναλάβει το κράτος και να τους χώνει σε δουλειές «κοινωνικής εργασίας». Βασικά, επρόκειτο για έναν πιο σύνθετο συλλογισμό. Αν τους δράστες εγκλημάτων, π.χ. δολοφονιών, το κράτος πρέπει να τους βάζει στη φυλακή για δεκαετίες, μαζί με την παρέα τους, ως 'εγκληματική οργάνωση', και όλοι οι υπόλοιποι που «κάνουν φασαρίες», ρίχνουν κροτίδες, συμμετέχουν σε επεισόδια αλλά δεν σκοτώνουν, δεν πρέπει να τη γλιτώσουν. Αν οι αστυνομικές πολιτικές περί 'εγκληματικής οργάνωσης', είναι μια σειρά μέτρων που γυρεύουν να θυσιάσουν ορισμένους και να παραδειγματίσουν εκατοντάδες χιλιάδες άλλους, τα περί 'κοινωφελούς/κοινωνικής εργασίας' στοχεύουν πιο άμεσα σε αυτούς τους εκατοντάδες χιλιάδες. Έτσι, στις αρχές και στα μέσα Δεκέμβρη του 2023, όλοι οι παπαγάλοι λέγανε πάνω-κάτω τα ίδια σαν να είχε πέσει κοινή γραμμή. Βασικά, σαν να είχε πέσει όντως στο τραπέζι το σχετικό φιρμάνι. Στις 5 Δεκεμβρίου, μετά τα επεισόδια στο γήπεδο του Βόλου και πριν από αυτά στον Ρέντη, παρουσιάστηκε από το υπουργείο Δικαιοσύνης και τέθηκε σε 'δημόσια διαβούλευση' η πλατφόρμα για την κοινωφελή εργασία ως εναλλακτική ποινή για τους καταδικασθέντες σε πλημμελήματα.

Η κοινωφελής εργασία εντάσσεται στην τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα και αφορά ποινές οι οποίες δεν υπερβαίνουν τα δύο έτη. Δηλαδή ο καταδικασμένος θα έχει τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση, με την οποία θα μπορεί να μετατρέψει την ποινή σε κοινωφελή εργασία. Η συγκεκριμένη τροποποίηση στοχεύει, από ό,τι μας λένε, στην πρόληψη και στον περιορισμό της κυρίαρχης μικρομεσαίας εγκληματικότητας. Και μάλιστα έχει δημιουργηθεί ψηφιακή πλατ-

φόρμα που θα ελέγχει τη συγκεκριμένη μετατροπή σε πανελλαδική βάση. Ήδη 1.520 φορείς (Δήμοι, νοσοκομεία κ.λπ.) έχουν ενταχθεί σ' αυτήν την πλατφόρμα προκειμένου να εκμεταλλευτούν ανθρώπους σε 339 κατηγορίες εργασιών. Ο υπουργός Δικαιοσύνης επεσήμανε πως μία ημέρα φυλάκισης αντιστοιχεί σε δύο ώρες χρηματικής ποινής. Οπότε, ένας που καταδικάζεται σε φυλάκιση 10 μηνών, δηλαδή 300 ημερών, θα πρέπει να εργαστεί 600 ώρες. [2] Για παράδειγμα, οι τέσσερις γκραφιτάδες που καταδικάστηκαν σε εξάμηνη φυλακή τον Ιούλιο του 2022 θα μπορούσαν να αιτηθούν να εργαστούν τέσσερις μήνες χαμαλίκι και χωρίς μισθό σε κάποια δημόσια υπηρεσία! [3]

Αλλά η φάση έχει και χειρότερα. Μαζί με την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα λαμβάνει χώρα και μια άλλη συζήτηση που αφορά το στρατηγικό σχέδιο του ελληνικού κράτους για την κτιριακή αναβάθμιση των σωφρονιστικών καταστημάτων και τη θεσμοθέτηση του «βραχιολιού». Ο υφυπουργός Προστασίας του Πολίτη Κωνσταντίνος Κατσαφάδος αναφέρει ότι υπάρχουν διάφοροι τρόποι εναλλακτικής έκτισης της ποινής και πως στο εξωτερικό εφαρμόζονται ήδη μοντέλα ημιελεύθερης διαβίωσης. Οπότε, γιατί να μην υπάρχουν και εδώ; Καταλήγει λέγοντας πως ένας καταδικασθέντας θα μπορεί να πηγαίνει το πρωί στη δουλειά του φορώντας βραχιολάκι και το απόγευμα θα πρέπει να επιστρέψει στη φυλακή. [4] Και όλη αυτή η διαδικασία προβάλλεται ως κάποιου είδους ευεργέτημα.

Για την εφαρμογή της κοινωφελούς εργασίας προφανώς δε θα μπορούσαν να λείπουν από το κάδρο και οι αρμόδιες υπηρεσίες που θα ελέγχουν αν το σχέδιο λειτουργεί αρμονικά. Δηλαδή, κρατικά όργανα θα διασφαλίζουν ότι ο καταδικασμένος παρέχει όντως κοινωνική εργασία και ακολουθεί τους κανόνες. Αυτό το έργο θα πραγματοποιείται από την Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής που υπάγεται στο υπουργείο Δικαιοσύνης και θα δημιουργεί ατομικό φάκελο του καταδικασμένου στον οποίο θα καταγράφεται το κοινωνικό ιστορικό του, τα προσωπικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του. Μέσω αυτών των στοιχείων ο αρμόδιος επιμελητής θα επιλέγει τον φορέα παροχής κοινωφελούς εργασίας. Οι επιμελητές θα πραγματοποιούν τακτικούς και έκτακτους ελέγχους για να βλέπουν αν η φάση δουλεύει ρολόι, διαφορετικά το υπόλοιπο της ποινής θα εκτίεται σε φυλακή. Θα λειτουργούν στην ουσία ως αφεντικά ή ως κάποιου είδους επιθεώρηση εργασίας.

Ψάχνοντας το ζήτημα «κοινωφελής εργασία» είδαμε ότι δεν πρόκειται για κάποια καινοτομία, αλλά το πράγμα προετοιμάζεται εδώ και καιρό. Ήδη από το 1991 προβλέφθηκε για πρώτη φορά με το ν. 1941/1991 που έδινε τη δυνατότητα να μετατραπεί η ποινή σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ως εναλλακτικό τρόπο έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Το 1997 η συγκεκριμένη διάταξη τέθηκε σε ισχύ και για την περίπτωση των ανηλίκων η κοινωφελής εργασία ως αναμορφωτικό μέτρο ψηφίστηκε επιπλέον με το ν.3189/2003. Καθόλου καινούρια ιδέα δεν αποτελεί, λοιπόν, για το ελληνικό κράτος η εφαρμογή της, αλλά τώρα καθίσταται πιο εύκολη, σύμφωνα με το υπουργείο, λόγω της διεύρυνσης του «ψηφιακού μετασχηματισμού» της Δικαιοσύνης.

Εδώ θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε τι σημαίνει ψηφιακός μετασχηματισμός και αν όντως χάρη σ' αυτόν εφαρμόζεται ευκολότερα η ποινή της κοινωφελούς εργασίας. Στη «δημόσια συζήτηση» κυριαρχεί η ανάγκη ενσωμάτωσης ψηφιακών τεχνολογιών σε υπηρεσίες δικαιοσύνης, καθώς έτσι θα επιλυθούν γραφειοκρατικά προβλήματα, θα επιταχυνθούν οι δίκες και το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης θα είναι πλέον πιο αποτελεσματικό. Παρόλα αυτά, όταν ακούμε πως η «τεχνολογία» και ο «ψηφιακός μετασχηματισμός» θα βοηθήσουν στη λύση κάποιου προβλήματος είμαστε καχύποπτοι· ξέρουμε ότι τα ζητήματα που εμφανίζονται αμιγώς τεχνικά, στην πραγματικότητα είναι βαθιά πολιτικά. Κι αν το σκαλίσουμε λίγο παραπάνω, θα δούμε ότι το δικαστικό σύστημα είναι άμεσα συνδεδεμένο με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και μπορεί να ρυθμίσει τους όρους τραπεζικού δανεισμού, όπως τα επιτόκια, και να διευκολύνει τις εμπορικές συναλλαγές. [5] Η αξιοποίηση, δηλαδή, τεχνικών μέσων πάει χεράκι χεράκι με την καπιταλιστική τους χρήση και όχι προς κάποιου είδους προοδευτική λειτουργία για το όφελος μας.

Επίσης, σε διάφορα κράτη, πέραν της κοινωφελούς εργασίας, μέρος της ποινής αποτελεί και η παρακολούθηση ειδικών και θεραπευτικών προγραμμάτων. Άρα ο καταδικασμένος θα πρέπει να έρχεται σε επαφή με ακόμα περισσότερους πειθαρχικούς μηχανισμούς, οι οποίοι θα επιτηρούν συνεχώς τον ίδιο και το κατά πόσο συμμορφώνεται. Αν κάτι τέτοιο πρόκειται να εφαρμοστεί και από το ελληνικό κράτος θα το μάθουμε στην πορεία. Βλέποντας πάντως τις τροποποιήσεις των νόμων περί κοινωφελούς εργασίας αντιλαμβανόμαστε ότι υπάρχει μια όλο και μεγαλύτερη ώθηση στο να εφαρμοστεί η κοινωφελής εργασία στην Ελλάδα και μάλιστα να αφορά μπόλικους «μικροπαραβάτες» με δικαστήρια στην πλάτη. Με βάση τα λεγόμενα των κρατικών αξιωματούχων, ο στόχος της στροφής στον θεσμό της κοινωφελούς εργασίας ήταν να αντιμετωπιστεί, τόσο εδώ όσο και στο εξωτερικό, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού στις φυλακές. Ταυτόχρονα σχεδιάζεται να δημιουργηθούν νέα σωφρονιστικά καταστήματα την περίοδο 2024-2026 στη Δράμα, στη Χαλκίδα και στα Γιάννενα. [6] Ανεξαρτήτως, όμως, του αν πρόκειται να υπάρξει αποσυμφόρηση των φυλακών, βλέπουμε πως όλο και περισσότεροι μπαίνουν στο στόχαστρο του κράτους και αυτή τη στιγμή προβλέπεται αυστηροποίηση των ποινών για σοβαρά αδικήματα. Όλο και λιγότερες ποινές θα μπορούν να εξαγοραστούν και οι περισσότερες, που αφορούν μικρότερα αδικήματα, θα μπορούν να εκτιθούν με κοινωφελή εργασία. [7] Εξάλλου, με τι λεφτά θα μπορούσαν να εξαγοραστούν οι ποινές; Ο νέος προτεινόμενος Ποινικός Κώδικας (άρθρο 80Α) υπολογίζει τη μέρα φυλάκισης από 10 έως 100 ευρώ (είναι στην ευχέρεια του δικαστή να αποφασίσει). Μέχρι σήμερα, οι δικαστές συνήθως έβαζαν το μικρότερο ποσό, που ήταν τα 5 ευρώ τη μέρα· και πλέον αυξήθηκε σε 10. Στο όλο ποσό μπαίνει και προσαύξηση 110%. Έτσι, για παράδειγμα, μια καταδίκη σε 1 χρόνο φυλάκιση, αν υπολογιστεί με δεκάευρο, σημαίνει 12 μήνες x 30 μέρες x 10 ευρώ, ίσον 3.600 ευρώ. Με την προσαύξηση, ο καταδικασμένος ενός έτους θα κληθεί να πληρώσει 7.560 ευρώ. Συνεπώς, η εξαγορά της ποινής θα είναι πολυτέλεια για τα κατώτερα στρώματα. Άρα, εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα αυξημένο στρίμωγμα των νεολαίων της εργατικής τάξης και μια ολοένα και εντονότερη επιτήρηση της καθημερινότητάς της.

Οι αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα αναφέρονται στη μικρομεσαία παραβατικότητα και πώς αυτή θα αντιμετωπιστεί, στην αυστηροποίηση των ποινών και γενικότερα στη νεολαία η οποία δείχνει «ασέβεια». Σε ένα σύστημα ταξικής εκμετάλλευσης οι πειθαρχικοί μηχανισμοί πρέπει να διευρυνθούν για να εξαλειφθούν οι κοινωνικές ταραχές που προκύπτουν. Ενώ βέβαια παρουσιάστηκε το νομοσχέδιο και εμφανίστηκε η επίθεση που θα δέχονται οι νέοι, ταυτόχρονα πρέπει να δούμε ότι στοχεύει και τις οικογένειές τους. Εξάλλου αυτό γράφεται και ρητά στο άρθρο 2β του σχεδίου νόμου («*οι διατάξεις [...] είναι προσαρμοσμένες στις παρούσες κοινωνικές συνθήκες και στη δικαιοπολιτική ανάγκη τόσο της προστασίας του θεσμού της οικογένειας, της ανηλικότητας και των θυμάτων, κυρίως των γυναικών, που πλήττονται με αυξανόμενη ένταση από συμπεριφορές ενδοοικογενειακής βίας*»). [8] Ο πειθαρχικός έλεγχος δεν μπορεί να διεκπεραιώνεται μόνο με μπάτσους και κοινωνικούς λειτουργούς. Πρέπει, λοιπόν, να τεθούν κανόνες και οι γονείς να καταλάβουν

πως τα παιδιά τους δεν μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν. Βέβαια, η επίθεση αυτή κατευθύνεται κυρίως στις μητέρες και στο πώς θα τα ανατρέφουν. Το ζήτημα, δηλαδή, κατευθύνεται και προς την πειθαρχημένη εργασία των γυναικών και τη συμμόρφωσή τους. Άλλωστε, αυτή η επίθεση είναι διαρκής και ως πρόσφατο παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε τις καταγγελίες που γίνονται με πρόσχημα την παιδική προστασία, οι οποίες στοχεύουν στις μητέρες της εργατικής τάξης και στην επιτήρηση της αναπαραγωγικής εργασίας τους. [9]

Μια ιδέα με ιστορία.
Κρατικές επιθέσεις με τη σημαία του θύματος

Όπως αναφέραμε και πριν, η κοινωφελής εργασία δεν είναι μια καινούρια ιδέα, αντιθέτως έχει μια ιστορία τουλάχιστον 50 χρόνων και αποτελεί ένα θεσμό που εφαρμόζεται σε πολλά κράτη του κόσμου. Γενέτειρα του συγκεκριμένου θεσμού είναι η Αγγλία, όπου προβλέφθηκε για πρώτη φορά η κοινωφελής εργασία με την Criminal Justice Act του 1972 και απευθυνόταν σε άτομα άνω των 16 ετών. [10] Το τι εργασία θα έκαναν εξαρτιόταν από τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας και την εποπτεία τους θα αναλάμβανε η Υπηρεσία Επιμελητών, δηλαδή μια κρατική υπηρεσία που πολλές φορές συνοδευόταν και από τη δράση εθελοντών. Κάτι αντίστοιχο λοιπόν με αυτό που οργανώνεται και τώρα εδώ. Αντίστοιχα, οι ίδιες διαδικασίες πραγματοποιήθηκαν στα περισσότερα κράτη με μικρές διαφορές όπως η διάρκεια της κοινωφελούς εργασίας.

Η ποινή της κοινωφελούς εργασίας εντάσσεται στην αποκαταστατική δικαιοσύνη, η οποία ασχολείται κυρίως με την ανήλικη παραβατικότητα και την ενδοοικογενειακή βία. Ο όρος «αποκαταστατική δικαιοσύνη» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1958 από τον καθηγητή ψυχολογίας Albert Eglash. Επινοήθηκε, λοιπόν, κατά τη μεταπολεμική εποχή που η επιστήμη της ψυχολογίας ήταν στα ντουζένια της και τα δυτικά καπιταλιστικά κράτη σκέφτονταν πώς θα διαχειριστούν με ιδιαίτερη «φροντίδα» αυτό το κομμάτι του πληθυσμού που ονόμασαν «νεολαία». [11] Ο Eglash από το 1954 ήταν μέλος της *Επιτροπής του Ντιτρόιτ για τη Νεολαία και τα Παιδιά*, σε μια εποχή που το Ντιτρόιτ έχανε τις αυτοκινητοβιομηχανίες του και γέμιζε με άνεργους μαύρους εργάτες και τα πιτσιρίκια τους. Υπήρξε ο ιδρυτής των «Ανώνυμων Νεολαίων» (Youth Anonymous), ενός προγράμματος «αλληλοβοήθειας» για νεολαίους και ανήλικους παραβάτες. Ήδη από την πρώτη σελίδα ενός άρθρου του στο οποίο περιέγραφε την αποκαταστατική δικαιοσύνη, ο Eglash απαριθμούσε τα προβλήματα που εμφάνιζε το υπάρχον ως τότε δικαστικό σύστημα ως προς την αντιμετώπιση των ανηλίκων. Σύμφωνα με τον Eglash, η αποκατάσταση που προσέφεραν τα δικαστήρια στην εγκληματικότητα ανηλίκων ήταν εξαιρετικά περιορισμένη με αποτέλεσμα ούτε το θύμα να ένιωθε αποκατεστημένο ούτε ο θύτης να αντιλαμβανόταντα την ποινή, πέρα από μια οικονομική υποχρέωση (πρόστιμο) που συνήθως του επιβαλλόταν.

Την ίδια ρητορική ακολούθησαν και οι υποστηρικτές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Το πρόβλημα υποτίθεται ήταν ότι τα προηγούμενα ποινικά συστήματα αδυνατούσαν να λάβουν υπ' όψιν το θύμα και έτσι ήταν αδύνατον να επιτευχθεί η κοινωνική ειρήνη. Αντιθέτως, η αποκαταστατική δικαιοσύνη ασχολείται με εκείνες τις διαδικασίες οι οποίες φέρνουν σε επικοινωνία αυτόν που προξένησε τη βλάβη και αυτόν που την υπέστη, έτσι ώστε να δράσουν ανάλογα για να επιδιορθωθεί η ζημιά που προκλήθηκε. Παρουσιάζεται συνεπώς ως ένα προοδευτικό σύστημα που είναι πιο ανθρώπινο, ενώ παράλληλα τονίζεται πως πρέπει να υποβαθμιστούν οι τιμωρητικές πράξεις και να συμπεριληφθούν πρακτικές διαμεσολάβησης μεταξύ θύματος και δράστη ως αναμορφωτικό μέτρο. Σύμφωνα με τα λόγια της Βάσως Αρτινοπούλου, καθηγήτριας εγκληματολογίας στο Πάντειο: «Τα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα και περιλαμβάνουν θεματικές όπως η παιδική προστασία, η σχολική βία, η ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, η ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών, οι εναλλακτικές μορφές μεταχείρισης των δραστών στα συστήματα απονομής δικαιοσύνης και το σωφρονιστικό». [12] Τα προγράμματα που αφορούν την ενδοοικογενειακή βία και την παιδική προστασία, λένε, δεν έχουν αξιοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό σήμερα, καθώς υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό. Κάτι τέτοιο μας κάνει εντύπωση καθώς όσο ψάχνουμε το ζήτημα είδαμε ότι υπάρχει έντονο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, ότι μεταπτυχιακά προγράμματα ασχολούνται με την αποκαταστατική δικαιοσύνη, ότι κατασκευάστηκαν νέα επαγγέλματα όπως του «διαμεσολαβητή» και διαπιστώνουμε γενικώς μια έκρηξη στις δημοσιεύσεις γύρω από το θέμα. Για παράδειγμα οι ΜΚΟ «Ελληνικό Κέντρο Κοινωνικής Διαμεσολάβησης» και «Ελληνικό Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας» έχουν αναλάβει το ρόλο της πρακτικής εφαρμογής του θεσμού, ενώ στο Πάντειο υπάρχει από το 2015 το «Εργαστήριο Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Διαμεσολάβηση». Εκεί συμμετέχουν διδάκτορες και εθελοντές και το πρόγραμμα δράσης τους αφορά σεμινάρια, διαλέξεις με σκοπό την ευαισθητοποίηση και τη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου. [13] Βλέπουμε ότι ο θεσμός της αποκαταστατικής δικαιοσύνης έχει συσπειρώσει πολύ κόσμο γύρω του και μέσα από αυτή τη διαδικασία πολλοί ειδικοί αναδύονται και νέες δουλειές ξεφυτρώνουν. Και μη φανταστείτε βέβαια ότι μόνο οι αριστεροί εγκληματολόγοι του Crime Times, όπως ο Νέστορας Κουράκης, ασχολούνται με το θέμα. Και η δεξιά με ένα θαυμαστό επιτελείο γύρω από την εκλεκτή κυρία Ζαραφωνίτου, δουλεύουν σε αντίστοιχο ρυθμό με το πρόγραμμα «Icarus», το οποίο στοχεύει σε μια σύγχρονη συμβουλευτική πολιτικών ασφάλειας σε δεκαπέντε πόλεις του κόσμου. [14]

Από όταν εμφανίστηκε στο προσκήνιο το σύστημα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης τονιζόταν ότι θα αντιμετωπίζει το έγκλημα όχι ως μια πράξη ενάντια στο κράτος, αλλά ως μια πράξη που φθείρει τις διαπροσωπικές σχέσεις και θα λειτουργήσει ωφέλιμα και για τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Εξαρχής δόθηκε έμφαση στις ανάγκες του θύματος και στις επιπτώσεις που προκαλούνται στην κοινωνία από το έγκλημα. Ενώ τα προηγούμενα ποινικά συστήματα έβλεπαν ως άμεσα ενδιαφερόμενους τον δράστη και το θύμα, το σύστημα της επανόρθωσης έρχεται να προσθέσει και την κοινωνία που πλήττεται. Η κοινωνία, λοιπόν, οφείλει να αναλάβει και αυτή ρόλο στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας. Ο αριστερός καθηγητής εγκληματολογίας Αντώνης Μαγγανάς προβληματισμένος για το πώς θα αντιπροσωπεύονται οι κοινότητες που πλήττονται από το έγκλημα και μη εμπιστευόμενος τις ίδιες απόλυτα, καθώς συχνά κατευθύνονται από διάφορα συμφέροντα, αναρωτιέται λέγοντας: «Πώς, όμως, μπορούμε να συνδέσουμε την κοινότητα με τις επίσημες αρχές που έχουν συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας;». [15] Σε αυτό το πλαίσιο όλο και περισσότεροι πρέπει να έρθουν στην αγκαλιά της πατρικής φιγούρας του κράτους. Από τη μία μεριά η κοινότητα η οποία θα προσλαμβάνει τη φροντίδα του κράτους πρόνοιας, το οποίο θα διώχνει τους κινδύνους και ενίοτε θα προσφέρει υλικές απολαβές και από την άλλη μεριά οι δράστες που θα αντιμετωπίζονται με τους «καλύτερους» όρους. Ανεξαρτήτως από το πώς παρουσιάζεται το συγκεκριμένο σύστημα, το κράτος προσπαθεί να διαχειριστεί τόσο τα θύματα όσο και τους δράστες και ταυτόχρονα να διαμεσολαβεί στις κοινωνικές σχέσεις του πληθυσμού του. Άλλωστε δεν είναι τυχαία η διόγκωση του κοινωνικού ελέγχου και της επιτήρησης της καθημερινότητάς μας, που περιλαμβάνει τόσο ηλεκτρονικά μέσα όσο μπάτσους και κοινωνικούς λειτουργούς.

Η όλη ενασχόληση με το θύμα, βέβαια, δεν προέκυψε από το

πουθενά. Για να μπορέσει η αποκαταστατική δικαιοσύνη να έρθει στην επιφάνεια και να αποτελεί μια ουσιώδη εναλλακτική, **η οποία συμπληρώνει το ποινικό σύστημα**, έπρεπε να έρθει στο επίκεντρο το θύμα και, μάλιστα, η επιστημονική ενασχόληση με αυτό. Η δεκαετία του 1940-1950 ήταν εκείνη η περίοδος που αναπτύχθηκε η «θυματολογία» μέσα από διάφορα γραπτά και ταυτόχρονα η αντεγκληματική πολιτική κατευθύνθηκε προς την πρόληψη του εγκλήματος και τη μελέτη της νεανικής παραβατικότητας. Η θυματολογία θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι κλάδος της εγκληματολογικής επιστήμης που ασχολείται με το θύμα και την αποκατάστασή του. Μία δεκαετία αργότερα αναδύθηκε το θυματολογικό... «κίνημα» στην Ευρώπη και στην Αμερική, έχοντας στην πολιτική του ατζέντα την αναγνώριση της θυματοποίησης ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Για παράδειγμα στράφηκαν σε περιστατικά κακοποίησης γυναικών και παιδιών και ζητούσαν την πολιτική αναγνώριση τέτοιων φαινομένων, τη βελτίωση παροχής υπηρεσιών στα θύματα και τη λήψη νομοθετικών αλλαγών. Τα κράτη από την πλευρά τους άρχισαν να δίνουν απαντήσεις σε τέτοια αιτήματα. Ξεκίνησαν να διατυπώνονται τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ ιδέες όπως η αποζημίωση του θύματος και η ίδρυση αρμόδιων κρατικών οργανώσεων. Στην Αγγλία π.χ. ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1960 το «Συμβούλιο Αποζημίωσης για την εγκληματική βλάβη», ένας οργανισμός που χρηματοδοτείται από το υπουργείο Δικαιοσύνης και προβλέπει την αποζημίωση θυμάτων εγκληματικής βίας. [16] Ενώ τα κοινωνικά κινήματα συνέβαλλαν στο επίπεδο των θεσμικών αλλαγών, τα κράτη χρησιμοποίησαν προς όφελός τους τέτοιες «πιέσεις». Όσο το θύμα έχρηζε κρατικής μέριμνας άλλο τόσο ποινικοποιούνταν νέες συμπεριφορές. Όση ανάγκη υπήρχε για τόνωση της εμπιστοσύνης απέναντι στις κρατικές πολιτικές άλλη τόση υπήρχε για πειθάρχηση των κατώτερων στρωμάτων και των οικογενειών τους.

Συνοψίζοντας, μέσα από το πρόσφατο νομοσχέδιο που έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση καταλαβαίνουμε πως η επίθεση που δέχεται η νεολαία και οι οικογένειες της εργατικής τάξης διογκώνεται όλο και περισσότερο. Καθημερινά ο ημερήσιος τύπος έχει άρθρα που συλλαμβάνονται νέοι και ενίοτε οι γονείς τους. [17] Στα μέσα του Γενάρη, ο Ραχωβίτσας, επίτιμος αρχηγός της ΕΛΑΣ, μίλησε σε εκπομπή κάνοντας λόγο για τη Greek Mafia και στη συνέχεια για την ανήλικη παραβατικότητα. Μας πληροφόρησε ότι οι νέοι από τα 13 τους διαπράττουν εγκλήματα και αυτό είναι καθημερινό φαινόμενο. Οπότε η πολιτεία πρέπει να ασχοληθεί σοβαρά με το ζήτημα. Δε πρέπει να μας κάνει εντύπωση που η κουβέντα ακολούθησε αυτό το μοτίβο. Ας έχουμε, λοιπόν, «στριμωγμένους» τους νέους γιατί, που ξέρει κανείς, μπορεί και να γίνουν «μαφία». Δε παρέλειψε να επισημάνει πως η οικογένεια πρέπει να αναλάβει ρόλο για να αποτραπούν παραβατικές συμπεριφορές.

Το ελληνικό κράτος προσπαθεί αδιάκοπα να επιτηρήσει τους χώρους κοινωνικής αναπαραγωγής της νεολαίας και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τον έλεγχο της οικογένειας. Καθώς η νεολαία θα είναι αυτή που στο μέλλον θα στελεχώσει θέσεις σε σκατοδουλειές (ένα μέρος αυτής ήδη δουλεύει εκεί) δεν πρέπει μέσα από αυτή να ξεπηδήσουν στοιχεία που να υποδηλώνουν απειθαρχία, αλλά αντίθετα θα πρέπει να είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην ταξική κοινωνία που ζούμε δίχως να βγάζουν κιχ.

Ε, λοιπόν από την πιο μικρή ηλικία η ζωή τους πρέπει να σχεδιαστεί και να επιτηρηθεί. Για αυτό οι κρατικοί ρουφιάνοι ασχολούνται τόσο πολύ με την οικογένεια και ειδικά με τις μητέρες. Γιατί, το κράτος θέλει να ελέγχει συνεχώς τι γίνεται μέσα στα σπίτια και αν εκείνες μεγαλώνουν τα παιδιά όπως το κράτος επιθυμεί. Αν παρόλα αυτά απείθαρχες συμπεριφορές εκδηλώνονται τότε η εργασία θα μπορέσει να αποτελέσει εναλλακτική ποινή και ο καταδικασμένος θα επιτηρείται συνεχώς από κρατικούς υπαλλήλους. Είδαμε ότι η κοινωφελής εργασία – και η αποκαταστατική δικαιοσύνη, στην οποία εντάσσεται – έχει μια ιστορία πολλών χρόνων και ψάχνοντάς τη αντιληφθήκαμε πώς συνδέεται με τον όρο «θύμα» και την πολιτική λειτουργία που έχει. Πρόκειται για μια συσπείρωση ορισμένων κοινωνικών ομάδων προς το κράτος. Είτε πρόκειται για αυτούς που θα αναλάβουν δουλειές και θα έχουν οικονομικές απολαβές, είτε πρόκειται για μια μερίδα της κοινωνίας που προκειμένου να σωθεί ζητάει όλο και περισσότερη κρατική φροντίδα. Οπότε, όλοι αυτοί που παριστάνουν πως νοιάζονται για εμάς, στην πραγματικότητα αποβλέπουν στην περαιτέρω υποτίμησή μας.

Υποσημειώσεις

[1] Ενδεικτικά, βλ. «Βία ανηλίκων: Το σχέδιο Χρυσοχοΐδη για τη «νέα» ΕΛ.ΑΣ», Βασίλης Λαμπρόπουλος, *Το Βήμα*, 29.1.2024 και «Βία στα σχολεία: Συμμορίες, μαθητές με όπλα, άγριοι ξυλοδαρμοί – Τι δεν πάει καλά στις σχολικές αίθουσες», Χρήστος Λογαράς, *Το Βήμα*, 30.1.2024.

[2] «Γ. Φλωρίδης: Δύο ώρες κοινωφελούς εργασίας για μία μέρα φυλακής», *Καθημερινή*, 21.12.2023.

[3] «Σε εξάμηνη φυλάκιση καταδικάσθηκαν 4 νέοι γιατί διέπραξαν το «αδίκημα» της ...ζωγραφικής», *902.gr*, 22.7.2022.

[4] «Νέα σωφρονιστικά καταστήματα, θεσμοθετείται το "βραχιολάκι": Το στρατηγικό σχέδιο 2024-2026 για τις φυλακές», *Capital*, 4.12.2023.

[5] Βλ. «Εκδήλωση ΔΙΚΤΥΟΥ: "Δικαιοσύνη και Ψηφιακός Μετασχηματισμός – Που βρίσκεται η Ελλάδα;"», *Capital*, 8.2.2024.

[6] «Νέα σωφρονιστικά καταστήματα, θεσμοθετείται το "βραχιολάκι": Το στρατηγικό σχέδιο 2024-2026 για τις φυλακές», ό.π.

[7] «Δικαιοσύνη: Επιτάχυνση στις δίκες, αυστηρότερες ποινές», Ιωάννα Μάνδρου, *Καθημερινή*, 9.12.2023.

[8] Βλ. Δημόσια διαβούλευση νομοθετικής πρωτοβουλίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, υπό τον τίτλο: «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», opengov.gr/ministryofjustice 28.11.2023.

[9] Βλ. «"Παραμέληση" ανηλίκου; Γίνε ρουφιάνος μπορείς!», *Μιγάδα*, τχ. 31, καλοκαίρι 2023.

[10] «Επανέρχεται η κοινωφελής εργασία ως ποινή», Μίνα Μουστάκα, *Τα Νέα*, 26.9.2022.

[11] "Restorative Justice 101 for Victims", *JUST Alternatives: Promising Victim-Centered Practices in Corrections*, 2023. Βλέπε και Albert Eglash, "Creative Restitution. A Broader Meaning for an Old Term", *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, τόμ. 48, τχ. 6 (Μάρτιος-Απρίλιος 1958), σ. 619-622. Ο όρος «αποκαταστατική δικαιοσύνη» είχε χρησιμοποιηθεί και τον 19ο αιώνα, παρόλα αυτά δεν είχε δοθεί ορισμός για αυτόν, βλ. Christian B. N. Gade, «"Restorative Justice": History of the Term's International and Danish Use» στο Anna Nylund, Kaijus Ervasti, & Lin Adrian (επιμ.), *Nordic Mediation Research*, Χαμ: Springer Nature, 2018.

[12] Βάσω Αρτινοπούλου, «Οι «γκρίζες ζώνες» της αποκαταστατικής δικαιοσύνης», στο *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπιση της και η επιστήμη της εγκληματολογίας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

[13] «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Διαμεσολάβηση: Εργαστήριο Παντείου Πανεπιστημίου», Βενετία Ζαχαράκη, *Crime Times*, τχ. 6, Ιούνιος 2018.

[14] Περιηγηθείτε στην ιστοσελίδα και θα περάσετε ένα εγγυημένα διασκεδαστικό (ή και τρομακτικό!) απόγευμα: *INNOVATIVE APPROACH TO URBAN SECURITY-ICARUS*, https://www.icarus-innovation.eu/

[15] Αντώνης Μαγγανάς, «Επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης», στο *Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2004.

[16] Βάσω Αρτινοπούλου, Αντώνης Μαγγανάς, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

[17] «Περιστέρι: Θύμα ξυλοδαρμού 17χρονος από 14 ανήλικους», *Καθημερινή*, 14.02.2024.

Τι καλύπτει το hijab πέρα απ' τα κεφάλια των γυναικών;

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΙΚΟ ΙΡΑΝ (1925-2023)

Τα τελευταία 20 χρόνια το Ιράν συζητιέται όλο και περισσότερο στα διεθνή αλλά και τα ελληνικά ΜΜΕ. Άλλοτε το θέμα είναι η κατάληψη ελληνικών καραβιών από τους Φρουρούς της Επανάστασης και η σχέση του Ιράν με τους Χούθι, τη Χεζμπολάχ και τον πρόσφατο πόλεμο στη Μέση Ανατολή, [1] και άλλοτε ο θάνατος ενός ιρανού στρατηγού ή οι γυναικείες διαδηλώσεις για τη μαντίλα (το hijab). Αναλόγως του τι ΜΜΕ εμπιστεύεται και διαβάζει κανείς, το Ιράν τη μια ξεπροβάλλει σαν ένα παράξενο, οπισθοδρομικό φρούτο, το οποίο αποτελεί απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και την άλλη σαν ένα τελευταίο αποκούμπι του αριστερού αντι-ιμπεριαλισμού και αντι-αμερικανισμού. Εμείς που τα διαβάζουμε όλα αλλά δεν εμπιστευόμαστε κανένα ΜΜΕ, είπαμε να ψάξουμε το θέμα από μόνοι μας. Οι διαδηλώσεις για τη μαντίλα στο Ιράν μας άρεσαν σαν ένα «μικρό» ζήτημα για να ξεκινήσει κανείς να ψάχνει. Έπειτα, έπρεπε να καταφύγουμε στην κλασική μας μεθοδολογία. Πρώτα-πρώτα, «Ιράν» δεν υπάρχει! Υπάρχει μόνο ιρανικό κράτος. Με εθνικά συμφέροντα και εσωτερικές ταξικές ισορροπίες. Δεύτερον, το πως συζητάνε τα ΜΜΕ το Ιράν δεν θα ήταν ποτέ αρκετό για να καταλάβει κανείς ο,τιδήποτε. Συνεπώς, έπρεπε να πέσει διάβασμα! Να καταφύγουμε στην ιστορία. Στη χρήσιμη για εμάς ιστορία πάντα, από αντεθνική και ταξική σκοπιά. Οπότε, με τα παραπάνω στο σακίδιο, ξεκινήσαμε. Σε ό,τι ακολουθεί, προσπαθήσαμε αρχικά να εξηγήσουμε σύντομα τη θέση του Ιράν στους δια-κρατικούς ανταγωνισμούς της γειτονιάς του στο παρελθόν, να θίξουμε την ιστορική σχέση του ιρανικού κράτους με τις πολιτικές του για τις γυναίκες και έπειτα να αναδείξουμε την τομή που αποτέλεσε η «Επανάσταση» το 1979 για την πορεία του ντόπιου καπιταλισμού και να δούμε πως και κυρίως γιατί επηρέασε τις γυναίκες. Στην τελευταία ενότητα του κειμένου θα δούμε τον τρόπο με τον οποίο το hijab, μακράν του να αποτελεί ένα σκέτο ρούχο που καταπιέζει, αποτελεί ένα πολυ-εργαλείο κρατικών πολιτικών των οποίων η λειτουργία εκτείνεται πολύ πέρα από ένα ζήτημα ατομικών δικαιωμάτων.

Ο κρατικός φεμινισμός, η απαγόρευση του χιτζάμπ και οι πολιτικές πάνω στην γυναικεία εργασία και την οικογένεια

Το ιρανικό κράτος διοικείται από το 1979, τη χρονιά της Ισλαμικής Επανάστασης, από έναν σιίτη ανώτατο θρησκευτικό ηγέτη και μια πολιτική ηγεσία (πρόεδρο και πρωθυπουργό). Πριν το 1979 και για 54 χρόνια το Ιράν διοικούταν από την βασιλική οικογένεια των Παχλαβί. Ο μπαμπάς Παχλαβί, ο Ρεζά, βασίλεψε από το 1925 έως το 1941, δηλαδή ανάμεσα στους δύο παγκοσμίους πολέμους. Τα άρθρα που διαβάσαμε γράφανε ότι στη χώρα ανακαλύφθηκε πετρέλαιο το 1908 και ο μπαμπάς Παχλαβί ενόψει Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου σκέφτηκε ότι θα ήταν καλό η χώρα να «απεξαρτηθεί» από τους Άγγλους και τους Σοβιετικούς «συμμάχους» της, κάνοντας κάποιου είδους συνεννόηση με το ναζιστικό Τρίτο Ράιχ. Έτσι οι «Σύμμαχοι» ανάγκασαν τον μπαμπά να εκθρονιστεί και τον γιο του, Μοχαμάντ, να ενθρονιστεί (1941-1979). Άγγλοι και Σοβιετικοί δεν μπορούσαν να παίζουν εν καιρώ πολέμου με τις χρήσεις του ιρανικού πετρελαίου, το οποίο τροφοδοτούσε τον αγγλικό και σοβιετικό στόλο μέσω του «Περσικού Διαδρόμου» (Ιράν-Αζερμπαϊτζάν).

Πέρα από τις διεθνείς περιπέτειες, η βασιλεία του μπαμπά Παχλαβί δεν πήγε στράφι. Ο Ρεζά κατάφερε μέσα σε μόλις δεκαπέντε χρόνια να θέσει τις βάσεις ενός εκκοσμικευμένου, σύγχρονου ιρανικού κράτους, όπως την ίδια εποχή το έκανε στην Τουρκία και ο Κεμάλ Ατατούρκ. Στο πλαίσιο των πολυεπίπεδων του μεταρρυθμίσεων, ήταν που ξεκίνησαν τόσο η στροφή της εθνικής οικονομίας από τον πρωτογενή, αγροτικό τομέα στον δευτερογενή, βιομηχανικό όσο και νέες, κρατικές πολιτικές για τις γυναίκες. [2]

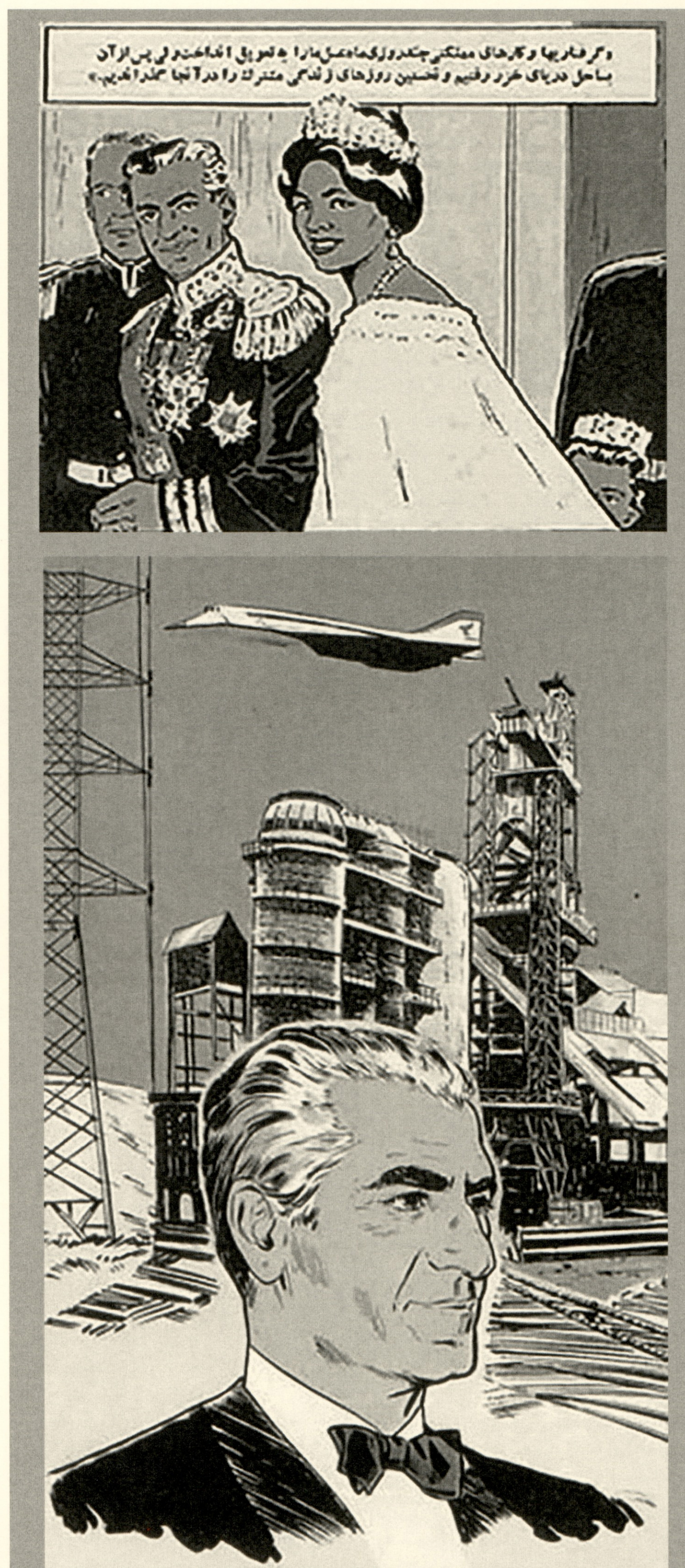
Ήδη από το 1928 δόθηκε υπό προϋποθέσεις το δικαίωμα στις γυναίκες να ζητούν διαζύγιο, ενώ από το 1934 εκδόθηκε βασιλικό διάταγμα που τιμωρούσε με βαριά πρόστιμα τους κινηματογράφους, τα εστιατόρια και τα ξενοδοχεία που δεν επέτρεπαν την είσοδο γυναικών. [3] Επιτράπηκε στις γυναίκες να σπουδάζουν στις νομικές και ιατρικές σχολές, να γίνονται δασκάλες, καθηγήτριες αλλά και μηχανολόγοι. Στα τέλη της δεκαετίας του 1930, οι γυναίκες –ιδιαίτερα της αστικής τάξης, καθώς οι εργάτριες ήδη δούλευαν– ωθήθηκαν να εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας. [4] Ενώ το 1936 στην Ελλάδα η δικτατορία Μεταξά εξασκούταν στον... σπαρτιάτικο χαιρετισμό, το καθεστώς του Σάχη Ρεζά απαγόρευσε τη χρήση του χιτζάμπ σε δημόσιους χώρους. Μάλιστα, οι γυναίκες που κυκλοφορούσαν δημόσια με χιτζάμπ συλλαμβάνονταν από την αστυνομία, η οποία έσκιζε τα χιτζάμπ και ξεσπούσε πάνω τους. [5] Και μπορεί αυτό το τελευταίο μέτρο αργότερα να καταργήθηκε, αφού πιθανόν ο Σάχης να μην ήθελε να συγκρουστεί ολομέτωπα με το μουσουλμανικό στοιχείο, αλλά όλα τα υπόλοιπα παράμειναν άθικτα. Το όλο «κρατικό φεμινιστικό σχέδιο» πήρε το όνομα «Αφύπνιση των Γυναικών». [6]

Το 1941 μολονότι ο πατέρας Σάχης παρέδωσε την εξουσία στον γιο του, τόσο η πολιτική εκβιομηχάνισης και εξαστισμού όσο και η κρατική πολιτική για τις γυναίκες συνεχίστηκαν και στις μεταπολεμικές δεκαετίες, οπότε και αυξήθηκαν τόσο οι δασκάλες, οι δικηγορίνες, οι γιατρίνες και οι μηχανικοί, όσο και οι ανειδίκευτες εργάτριες στις μεγάλες πόλεις, στα εργοστάσια αλλά και στα σπίτια, όπου εργάζονταν ως οικιακές βοηθοί. [7] Επιπλέον, ο πληθυσμός στις πόλεις αυξήθηκε κατακόρυφα και οι αγροτικές περιοχές φτώχυναν εξίσου απότομα. Σε αυτό το πλαίσιο, η οικονομία του Ιράν βρισκόταν σε τροχιά επιτάχυνσης, οπότε πολλές από τις νέες θέσεις εργασίας έπρεπε να καλυφθούν και από γυναίκες. [8] Κάτι που με τη σειρά του σήμαινε ότι το κράτος έπρεπε να ενισχύσει και τις εργαζόμενες μητέρες. Δόθηκε λοιπόν η δυνατότητα μερικής απασχόλησης για τις εργαζόμενες μάνες μέχρι και το τρίτο έτος της ζωής του παιδιού, εξισώνοντας τις μισθολογικά και ασφαλιστικά με αυτές που εργάζονταν σε πλήρη απασχόληση. Η άδεια μητρότητας επεκτάθηκε στο επτάμηνο και με πλήρεις αποδοχές. Η παροχή υπηρεσιών φροντίδας παιδιών κοντά σε εργοστάσια και γραφεία έγινε υποχρεωτική με νόμο. Το 1967 θεσπίστηκε ο «Νόμος για την Προστασία της Οικογένειας» δίνοντας πλήρη δικαιώματα διαζυγίου στις γυναίκες – ένα δικαίωμα που, θυμίζουμε, στην Ελλάδα ψηφίστηκε 17 χρόνια αργότερα από το ΠΑΣΟΚ.

Όπως και στην Ελλάδα όμως έτσι και στο Ιράν όλα τα παραπάνω δεν αποτελούσαν κάποιου είδους ουρανοκατέβατη, κρατική καλοσύνη. Από το 1941 έως το 1973 τίποτα δεν εμπόδιζε τον Σάχη Μοχαμάντ, την ώρα που με το ένα χέρι μοίραζε «ελευθερίες», με το άλλο να απαγορεύει την ύπαρξη πολιτικών κομμάτων και των γυναικείων οργανώσεών τους, ενώ πολλές γυναίκες εκ των δολοφονούνταν από τη μυστική αστυνομία της SAVAK. [9] Ειδικά στα κατώτερα ταξικά στρώματα, δεν συμμερίζονταν όλες οι γυναίκες τον ενθουσιασμό για το οικονομικό «Περσικό Θαύμα», αφού όχι μόνο ήταν ανελεύθερες αλλά και πάμφτωχες, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις τα περιβόητα νέα δικαιώματά τους, αν εξαιρέσουμε αυτά της εργασίας, παρέμεναν στα χαρτιά. [10] Στην πραγματικότητα, το καθεστώς των Παχλαβί ήταν μια δικτατορία με έντονες ταξικές αντιθέσεις οι οποίες εκδηλώθηκαν σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 με διαδηλώσεις και άγριες απεργίες. Οι ταραχές αυτές που πύκνωσαν στα τρία τελευταία χρόνια της δεκαετίας κατέληξαν σήμερα να ονομάζονται «Ισλαμική Επανάσταση», αλλά στην πραγματικότητα αυτή είναι η ονομασία που πήραν από τους νικητές της ιστορίας. Τον Σάχη Μοχαμάντ τον έριξαν εξίσου οι σιίτες μουλάδες και το αγροτικό ποίμνιό τους, ένα μέρος του αντι-βασιλικού στρατού από κοινού με ένα κομμάτι της ιρανικής αστικής τάξης, οι κομμουνιστές, οι μειονότητες των Κούρδων και των Τουρκμένιων, άνδρες και γυναίκες.

Κεντρικό γεγονός στα χρόνια της Επανάστασης ήταν για παράδειγμα, τον Οκτώβριο του 1978, μια γενική απεργία στα διυλιστήρια του Αμπαντάν, τα μεγαλύτερα στον κόσμο, η οποία έπληξε σοβαρά την οικονομία ολόκληρης της χώρας, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές πετρελαίου να διακοπούν ολοκληρωτικά δύο μήνες μετά την απεργία. Ένα μήνα πριν, σε άλλη μία μεγάλη απεργία στην Τεχεράνη ο βασιλικός στρατός σκότωσε κάποιες εκατοντάδες απεργούς στους δρόμους ανοίγοντας πυρ εναντίον τους. [11] Τρεις μήνες μετά έφυγε η οικογένεια του Σάχη από τη χώρα.

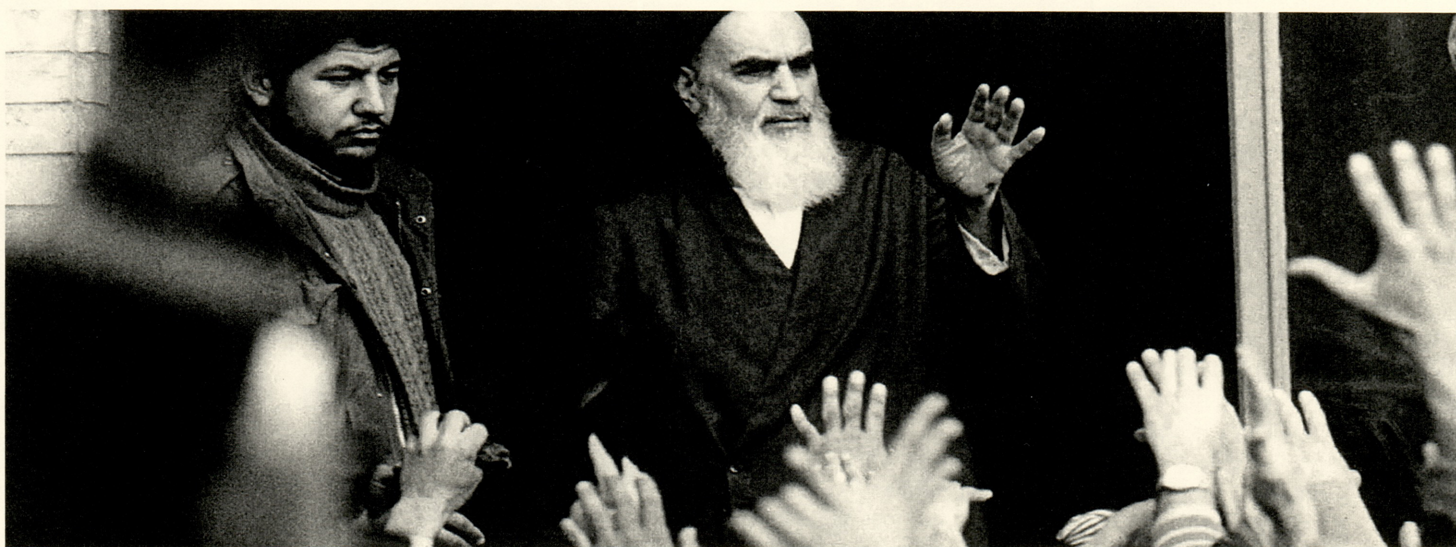
Αλλά η φυγή του Σάχη δεν σήμαινε απαραίτητα και κάτι καλό για τους εξεγερμένους. Η μάχη συνεχίστηκε, αυτή τη φορά μεταξύ των εξεγερμένων. Η επικράτηση του Χομεϊνί έφερε την εξόντωση ή τη σίγαση όλων των υπολοίπων. Όταν ο Χομεϊνί επικράτησε μέσα στο εσωτερικό μέτωπο της «Επανάστασης», τον Μάρτιο του 1979, ανακοίνωσε δημόσια ότι οι γυναίκες εφεξής θα έπρεπε «να ντύνονται σύμφωνα με ισλαμικά πρότυπα» και να φορούν το χιτζάμπ στη δουλειά. Η

Στην αρχική φωτογραφία του κειμένου ο μπαμπάς Παχλαβί με τον υιό Μοχαμάντ. Στα παραπάνω καρέ από τα προπαγανδιστικά κόμικ του μπαμπά Παχλαβί διαφημίζεται η πολιτική εκβιομηχάνισης του Ιράν και η πολιτική υπέρ των γυναικών, βάζοντας στο κέντρο τη βασίλισσα Φάρα.

ανακοίνωση απαντήθηκε με πολυάριθμες γυναικείες διαδηλώσεις και η νέα ηγεσία του ιρανικού κράτους αναγκάστηκε προσωρινά να την αποσύρει. [12] Ωστόσο, οι εκτελέσεις «αντι-καθεστωτικών» δεν σταμάτησαν με τη μετάβαση από τον βασιλιά στον αγιατολά. Τελικά, το «επαναστατικό» καθεστώς Χομεϊνί κατάφερε τόσο να επιβάλει τη μαντίλα (το 1983) όσο και να αυξήσει τις εκτελέσεις με αφορμή τον πόλεμο μεταξύ Ιράν και Ιράκ. Τα λαϊκά δικαστήρια δούλεψαν υπερωρίες. Και μεταξύ Ιούνη 1981 και Μάρτη 1982, εκτελέστηκαν χωρίς δίκες, χιλιάδες κομμουνιστές, μετριοπαθείς ισλαμιστές, φιλελεύθεροι, μη-μουσουλμάνοι μειονοτικοί και φυσικά βασιλικοί. [13]

κάθε τόσο έπρεπε να αντιμετωπίζει τα εμπάργκο και τις κυρώσεις που της επιβάλλονταν. Μετά τον πόλεμο με το Ιράκ, η ιρανική οικονομία επένδυσε σε νέες τεχνολογίες και εκπαιδευτικές αιχμές, όπως τα βλαστοκύτταρα και η νανοτεχνολογία, αλλά και νέες βιομηχανίες, όπως το αυτοκίνητο και η χαλυβουργία. [17] Αυτή η σύντομη επανεκκίνηση πατούσε σε δύο βάρκες. Αφενός προσπαθούσε να φτιάξει έναν δεύτερο τομέα στον οποίο να βασίζεται πέρα από το πετρέλαιο, πράγμα που εν τέλει δεν κατάφερε. Αφετέρου, κοίταξε να στραφεί σε οικονομικούς τομείς που θα της πρόσφεραν κάποιου είδους αυτάρκεια. [18] Ενώ απ' τη μια, η χώρα έγινε δεκτική προς ξένες επενδύσεις και φιλική προς ένα μοντέλο διεθνούς καπιταλισμού με ιδιωτικές αντί κρατικές επιχειρήσεις –το τέλος του πολέμου είχε σημάνει σε έναν βαθμό απο-κρατικοποίηση [19]– από την άλλη, τα κρατικά περιουσιακά στοιχεία πουλιούνταν κυρίως σε μεγάλους ομίλους που συνδέονταν με θρησκευτικά και επαναστατικά ιδρύματα, όπως ήταν το Σώμα των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης. [20]

Από την ανοικτή στην πολεμική οικονομία (1979-)

Ο πόλεμος Ιράν-Ιράκ σαν από μηχανής θεός βοήθησε και τα δύο εμπόλεμα κράτη να πειθαρχήσουν το εσωτερικό τους, ειδικά το Ιράν, και να επεκτείνουν την επιρροή και τις φιλοδοξίες τους στο εξωτερικό, ειδικά το Ιράκ. Το Ιράν στηρίχθηκε διεθνώς από ελάχιστα κράτη ανά τον κόσμο, ενώ το Ιράκ στηρίχθηκε οικονομικά, πολιτικά, υλικοτεχνικά από ένα ετερόκλητο σύνολο κρατών μεταξύ των οποίων η Σοβιετική Ένωση, οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, η Ιταλία, η Γιουγκοσλαβία και η συντριπτική πλειοψηφία των αραβικών χωρών. [14] Τα πράγματα βέβαια ήταν πιο περίπλοκα, καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Σοβιετική Ένωση, η Γιουγκοσλαβία, η Κίνα και η Ισπανία πουλούσαν όπλα και στις δύο χώρες, προσπαθώντας να έχουν πάτημα μετά τον πόλεμο στις δύο χώρες, όποια και αν ήταν η εξέλιξη του πολέμου. Όπως το είχε θέσει ο Χένρι Κίσινγκερ, πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ το 1982: «Είναι κρίμα που δεν μπορούν να χάσουν και οι δύο». Ο πόλεμος κράτησε οκτώ ολόκληρα χρόνια και παρήγαγε το ιλιγγιώδες νούμερο του ενός εκατομμυρίου νεκρών στο Ιράν και άλλων 250 με 500 χιλιάδες από την πλευρά του Ιράκ. Η ιρανική πετρελαιοπαραγωγή υπέστη τέτοια χτυπήματα που δεν ανέκαμψε ποτέ στα προπολεμικά της επίπεδα. [15] Η νέα ισλαμική δημοκρατία του Ιράν αποφάσισε να κλείσει την εθνική οικονομία για να τη σώσει με σκληρό παρεμβατισμό, εθνικοποιήσεις επιχειρήσεων και τραπεζών, έλεγχο των τιμών, εκτεταμένα προνοιακά μέτρα στις αγροτικές περιοχές κτλ. [16]

Στην πράξη, αν εξαιρέσουμε τη σύντομη δεκαπενταετία της ιρανικής «παγκοσμιοποίησης», από το 1989 έως το 2004, η ιρανική οικονομία ποτέ δεν έπαψε να είναι πολεμικού χαρακτήρα γιατί

Με λίγα λόγια, οι παραπάνω κινήσεις της ιρανικής ηγεσίας καθόλου δεν είχαν να κάνουν με στίχους απ' το Κοράνι αλλά αποτελούσαν μεθόδους μιας καλά ελεγχόμενης στρατηγικής επιβίωσης του ντόπιου κεφαλαίου και κράτους. Αν συνέβη καμιά φοβερή αλλαγή από το 1979 και μετά ήταν ότι η κρατική ηγεσία φορούσε τουρμπάνι, ενώ η αστική τάξη διχάστηκε, ένα κομμάτι της εγκατέλειψε τη χώρα και ένα άλλο έμεινε πίσω και πλούτισε χοντρά. Αυτό το τελευταίο κομμάτι, όπως συνέβαινε και στην Ελλάδα κάποτε, φορούσε στρατιωτικές στολές. Ο μετά-Παχλαβί στρατός είχε αφοσιωθεί πλήρως στους μουλάδες και σε αυτή τη συμμαχία είχε βοηθήσει και ο πόλεμος το Ιράκ. Τη δεκαετία του 1980 πολλοί χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί προήχθησαν και οι καριέρες τους αναπτύχθηκαν παράλληλα με τη νεαρή «ισλαμική δημοκρατία». Εκείνη την εποχή το σώμα των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης (IRGC) ήταν η πιο μαζική και γνωστή παραστρατιωτική οργάνωση που φρουρούσε το νέο καθεστώς. Αρχικά είχαν δημιουργηθεί για να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στον φιλο-βασιλικό στρατό, όμως από το 1982, εν μέσω πολέμου, οι Φρουροί και ο στρατός δρούσαν από κοινού. Ένα άλλο σώμα, οι Basij, οι οποίοι δημιουργήθηκαν από τον Χομεϊνί σαν παραστρατιωτική πολιτοφυλακή ανηλίκων και νεολαίων, εν καιρώ ειρήνης ανέλαβαν την τήρηση των ισλαμικών ηθών και στελέχωσαν την αστυνομία θρησκευτικών ηθών. [21]

Από το 2004 τα περιβόητα «θρησκευτικά ήθη» επανήλθαν δριμύτερα όταν η ιρανική οικονομία αναγκάστηκε να ξανακλείσει με

την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και τη νέα ένταση του οικονομικού πολέμου που δέχτηκε, ο οποίος πόλεμος στην πολιτική διπλωματία ονομάζεται «κυρώσεις». [22] Φανταζόμαστε δεν θα εκπλαγεί κανένας αν πούμε ότι αυτές οι «κυρώσεις» γυρεύουν κυρίως να χτυπήσουν την προοπτική της ρωσο-ιρανικής ή σινο-ιρανικής κυριαρχίας στη Μέση Ανατολή, εις βάρος των αμερικάνικων και των συμμαχικών τους συμφερόντων. Έτσι, η ιρανική οικονομία οργανώθηκε εκ νέου στις βάσεις της τεταμένης εσωτερικής πειθάρχησης και του οξύ διακρατικού ανταγωνισμού. Στο εσωτερικό, επί προεδρίας Αχμαντινετζάντ, ενός πρωθυπουργού που στη Δύση νομίζαμε ότι απλά ήταν «πολύ ισλαμιστής» εφαρμόστηκε εκτεταμένη μείωση μισθών και κατακόρυφη αύξηση του πετρελαίου και άλλων βασικών ειδών. [23] Στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό, το Ιράν αναπτύχθηκε ως πολεμική οικονομία, της οποίας σημαντικοί κλάδοι, όπως οι εξαγωγές πετρελαίου και όπλων, οργανώθηκαν με βάση δίκτυα παρανομίας, μαύρης αγοράς και λαθρεμπορίου. [24]

Πολιτικές για τις γυναίκες και την οικογένεια (1979-)

Όπως θα ανέμενε κανείς, η κρατική πολιτική για τις γυναίκες και την οικογένεια ακολούθησε τη γενική πορεία και εξέλιξη της ιρανικής οικονομίας, στα πλαίσια του πολέμου με το Ιράκ, της σύντομης «παγκοσμιοποίησης»-ανοίγματος (1989-2004) και του επακόλουθου ξανακλεισίματος στον εαυτό της. Στα χρόνια της ισλαμικής δημοκρατίας οι γυναίκες περιορίστηκαν σε πιο παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα, ιδίως στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης, σε δουλειές γραφείου στο Δημόσιο αλλά και σε ορισμένα εργοστάσια. [25] Η υπόθεση της γυναικείας εργασίας στο Ιράν, έτσι, καθόλου θεοκρατικά χαρακτηριστικά δεν είχε αλλά απολύτως ορθολογικά – τη διαχείριση της ανεργίας ως αποτελέσματος της πτώσης της ανάπτυξης. Τα παραπάνω μάλιστα μας θυμίζουν και την ελληνική περίπτωση. Είδαμε προηγουμένως ότι στις δεκαετίες του 1960 και του 1970 οι γυναίκες της ιρανικής εργατικής και της μεσαίας τάξης ωθήθηκαν στην μισθωτή εργασία, μια κίνηση που βοηθήθηκε από ένα οικογενειακό δίκαιο που τους έδινε δικαίωμα διαζυγίου. Κάτι αντίστοιχο δεν συνέβη και στην Ελλάδα, στη δεκαετία του 1980, με την κατάργηση της προίκας όταν το ελληνικό κράτος χρειαζόταν επιπλέον φτηνό εργατικό δυναμικό; [26]

Με την Ισλαμική Επανάσταση τα πράγματα αντιστράφηκαν όμως. Οι εργαζόμενες Ιρανές μειώθηκαν από 12% σε 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού, ενώ επί του ενεργού γυναικείου, εργατικού πληθυσμού μειώθηκαν από 13% (το 1976) σε 8% (το 1986). [27] Φυσικά, αυτά τα νούμερα δεν μετράνε τη μη-μισθωτή εργασία, π.χ. στα χωράφια, την εκτεταμένη αδήλωτη εργασία και τις δουλειές της παράνομης οικονομίας. Η μείωση στην πράξη αφορούσε όχι μόνον τις αστές που εγκατέλειψαν τη χώρα αλλά κυρίως τις εργάτριες οι οποίες εν μέσω πολέμου αποχώρησαν από τα εργοστάσια που κλείσανε αλλά και από τον τομέα της μεταποίησης, ο κατεξοχήν ως τότε τομέας γυναικείας απασχόλησης, ο οποίος υπέστη σημαντική ζημιά με τον περιορισμό των εξαγωγών. [28]

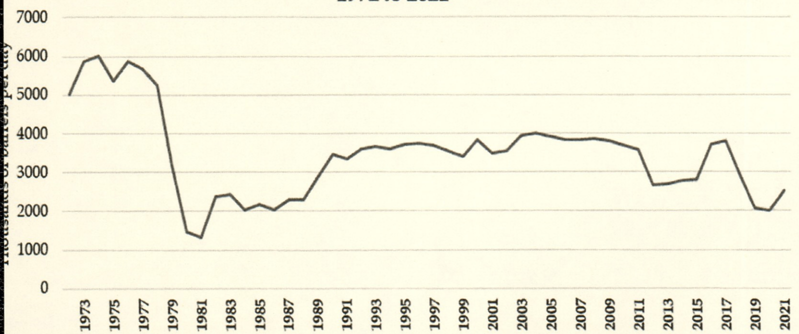
Ίσως το γνωστότερο παράδειγμα στον κλάδο της μεταποίησης που απασχολούσε κυρίως γυναίκες και υπέστη σημαντική ζημιά είναι αυτός των διάσημων περσικών χαλιών. Στη δεκαετία του 1970 το 80% των εργατών στην ιρανική υφαντουργία ήταν γυναίκες. Μέχρι και το 2005 που ανέλαβε ο Αχμαντινετζάντ να ξανακλείσει την ιρανική οικονομία, περίπου 1,3 εκατομμύρια άτομα απασχολούνταν στο περσικό χαλί, δουλεύοντας πάνω σε 900.000 αργαλειούς σε διάφορα μέρη του Ιράν. Οι εξαγωγές όμως του χαλιού βρέθηκαν σε ιστορικό χαμηλό. Ήδη μετά το 1994, όπου το χαλί απέδωσε 2 δις δολάρια, η παραγωγή ήταν πάντοτε μεγαλύτερη από τη ζήτηση. Το 2022, ενδεικτικά –εν μέσω

Δίπλα, ο Χομεϊνί απευθύνεται στο πλήθος τις μέρες της Επανάστασης. Πάνω η διαδήλωση μαθητριών ενάντια στις δηλώσεις Χομεϊνί για τη μαντίλα το 1979. Κάτω, φωτογραφίες από τις πρόσφατες διαμαρτυρίες και συγκεντρώσεις του 2022 για τη δολοφονία της Αμίνι από την αστυνομία ηθών.

Κείμενο για το Ιράν χωρίς χάρτη να δούμε που είναι το Ιράν δεν γίνεται. Εμείς εκεί που συζητάμε έχουμε τέτοιο χάρτη να βλέπουμε. Εσείς κοιτάτε αυτόν τον μικρούλη. Από κάτω, η πτώση της παραγωγής πετρελαίου (ανά χιλιάδες ημερήσια βαρέλια) από το 1978 και μετά με βάση τα στοιχεία που δίνει το Ιράν.

πανδημίας– το περσικό χαλί δέχτηκε το οριστικό χτύπημα, αποφέροντας μόλις 50 εκατομμύρια δολάρια. Οι ανταγωνιστές, από την Ινδία, την Κίνα, το Πακιστάν και την Τουρκία, είχαν καταφέρει να ρίξουν το κόστος παραγωγής τόσο που το εκτόπισαν. Το ιρανικό κράτος αναγκάστηκε να κλείσει λοιπόν σταδιακά τη ζημιογόνα εθνική του επιχείρηση αφήνοντας αυτό το μεγάλο γυναικείο εργατικό δυναμικό άνεργο. [29] Αναμενόμενα μάλλον, καθώς οι γυναίκες κλείνονταν στο σπίτι και πάλι μετά από δεκαετίες, ο κρατικός λόγος περί οικογένειας και τα διάφορα μέτρα πειθάρχησης των γυναικών, μητέρων και νοικοκυρών, εντείνονταν.

Αυτό είχε βέβαια ξεκινήσει να συμβαίνει με όρους γενικής πολιτικής, όπως είπαμε, κατά τη διάρκεια του πολέμου Ιράν-Ιράκ τη δεκαετία του 1980, όταν και κηρύχθηκε άκυρος ο προηγούμενος νόμος για την «Προστασία της Οικογένειας». Τότε, το ιρανικό κράτος επί Χομεϊνί υιοθέτησε διάφορες στρατηγικές για τη μείωση της απασχόλησης των γυναικών. Και η σημαντικότερη ήταν η υποχρεωτικότητα ενδυμασίας με το χιτζάμπ εν ώρα εργασίας. Δηλαδή, σε αντίθεση με ό,τι είναι σήμερα γνωστό για το χιτζάμπ, αυτό δεν θεωρήθηκε υποχρεωτικό γενικώς, αλλά θεωρήθηκε υποχρεωτικό εν ώρα εργασίας! Έπειτα, δόθηκαν και κάποια κίνητρα «θετικών διακρίσεων» για να απομακρυνθούν οι γυναίκες από τους χώρους εργασίας. Για παράδειγμα, η πρόβλεψη δυνατότητας συνταξιοδότησης για τις γυναίκες μετά από 15 χρόνια εργασίας, η μεταβίβαση του μισθού τους στον σύζυγο, παραιτούμενες ή παραμένοντας στην εργασία τους με όρους μερικής απασχόλησης. [30] Ένας άλλος νόμος ανακάλεσε το δικαίωμα των γυναικών να ζητάνε διαζύγιο και επέβαλε εκ νέου το μονομερές διαζύγιο, για τον άνδρα. Ο άνδρας μπορούσε μάλιστα να χωρίσει τη σύζυγό του και ταχυδρομικά, ενημερώνοντάς την με μια επιστολή! Η επιμέλεια των παιδιών αφαιρέθηκε από τις γυναίκες. Η πολυγαμία για τους άνδρες αποποινικοποιήθηκε. Οι άνδρες μπορούσαν επίσης να απαγορεύσουν στις συζύγους τους να βγαίνουν στον δρόμο και να εργάζονται. Όλα αυτά συνέβησαν μέχρι το 1982. [31] Το Ιρανικό Ίδρυμα Γάμου, που φτιάχτηκε την ίδια εποχή, παρείχε στους νεόνυμφους έπιπλα για να διασφαλίσει ότι περισσότεροι άνθρωποι θα μπορούσαν να παντρευτούν και να αναπαραχθούν ενώ κλείσανε οι κλινικές οικογενειακού προγραμματισμού του Σάχη. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, την περίοδο της μεταπολεμικής «παγκοσμιοποίησης», ο οικογενειακός προγραμματισμός στράφηκε σε καμπάνιες για οικογένειες με δύο μόνο παιδιά, ενώ από το 2005 και μετά η πριμοδότηση των οικογενειών με πολλά παιδιά έγινε ξανά κεντρική πολιτική επιλογή. Στις δυο τελευταίες δεκαετίες πάντως που το Ιράν έλαβε παγκόσμια αρνητική διαφήμιση για το στάτους των γυναικών του και αντιμετώπισε πολλές γυναικείες διαδηλώσεις στο εσωτερικό του, [32] επιτράπηκε στις γυναίκες να ενταχθούν και πάλι στα πανεπιστήμια, παρόλο που τις αποθάρρυναν συστηματικά με έμμεσους και άμεσους τρόπους (π.χ. εφόσον δεν φορούν 'κατάλληλα' το χιτζάμπ δεν επιτρέπεται να δώσουν εξετάσεις, δεν επιτρέπεται να μένουν στις εστίες, δέχονται σωματικές επιθέσεις κτλ). [33]

Χιτζάμπ. Δηλαδή έλεγχος των δημόσιων χώρων και Πολεμική Οικονομία στο σήμερα

Μόνο τον Ιούνιο του 2006, κατά μέσο όρο 150 γυναίκες συλλαμβάνονταν κάθε μέρα με την κατηγορία της ακατάλληλης χρήσης του χιτζάμπ και 1.500 λάμβαναν προειδοποιήσεις από την αστυνομία. Παρόμοια, την Άνοιξη του 2007, τουλάχιστον 1.800 γυναίκες συνελήφθησαν στο Ισφαχάν, 341 από τις οποίες παραπέμφθηκαν στη δικαιοσύνη, ενώ κατά τη διάρκεια του εκείνου του διμήνου περισσότερα από 188.000 άτομα έλαβαν προφορικές προειδοποιήσεις, κάποιοι εκ των οποίων

ήταν άνδρες που κατηγορήθηκαν για «διατάραξη της δημόσιας τάξης» με δυνατή μουσική, συνελήφθησαν και τους επιβλήθηκε επίπληξη. [34] Οι Ιρανοί πιτσιρικάδες και οι πιτσιρίκες συχνά συλλαμβάνονται να ακούνε σε παρέες των δύο ή τριών ατόμων μουσική μέσα στα αυτοκίνητα των γονιών τους με κλειστά παράθυρα. Αν θέλουν να αποφύγουν τις περιπολίες καθοδήγησης, πρέπει να πάρουν τα αυτοκίνητα αυτά ή μηχανάκια για να βρεθούν σε ερημικές τοποθεσίες γύρω από τις πόλεις για να αράξουν ήσυχοι ή να πάνε σε κάποιο πάρτι. Σε περίπτωση σύλληψης βέβαια, το αυτοκίνητο μπορεί να κατασχεθεί. Άλλες φορές, τα πιτσιρίκια καταφέρνουν κάτω από τη μύτη της αστυνομίας ηθών να ακούνε μουσική, να χορεύουν (το οποίο απαγόρευεται), να φτιάχνουν ακόμα και χιπ χοπ μπάντες (το οποίο επίσης απαγορεύεται). Εννοείται ότι σε όλα τα δημόσια μέρη, τουλάχιστον εκεί που μπορεί να φτάσει εύκολα η αστυνομία και οι ρουφιάνοι της, το χιτζάμπ είναι απαραίτητο (συναυλίες, εμπορικά κέντρα, οδήγηση μέσα στο αμάξι κτλ). Ακόμη και τα κρατικά νοσοκομεία αρνούνται να επιτρέψουν την είσοδο των γυναικών στις εγκαταστάσεις ιατρικής περίθαλψης, με τις σχετικές πινακίδες που υποδεικνύουν ότι οι γυναίκες που δεν φορούν χιτζάμπ δεν θα λάβουν περίθαλψη.

Η ένταση της νομοθεσίας και των περιπολιών δείχνουν από την άλλη πόσο χεσμένο έχουν οι Ιρανές το hijab. Και η μάχη για τον δημόσιο χώρο συνεχίζεται. Το 2013 η ιρανική αστυνομία άρχισε να φωτογραφίζει και να κινηματογραφεί γυναίκες σε δημόσιους χώρους, καταγράφοντας κάθε μήνα ποιες δεν συμμορφώνονταν με το φόρεμα του χιτζάμπ και δημιουργώντας ένα αρχείο απείθαρχων γυναικών. [35] Μέσα από αυτή την ένταση ασφυκτικού ελέγχου είναι που τον Σεπτέμβριο του 2022 προέκυψε η δολοφονία της 22χρονης, κουρδικής καταγωγής, Mahsa Amini από την ιρανική αστυνομία ηθών, επειδή δεν φορούσε κατάλληλα το hijab. Η ελληνική Αριστερά, ως συνήθως, βιάστηκε να πανηγυρίσει για την νίκη των τεράστιων και πολύμηνων διαδηλώσεων γυναικών που ακολούθησαν «ενάντια στην καταπίεση».

Αμέσως μετά τις διαδηλώσεις όμως, στα μέσα του 2023, ψηφίστηκε ένας νέος αυστηρότερος νόμος για το hijab. Ένας από τους νομοθέτες του νέου νόμου, ο Hossein Jalali, δήλωσε ότι ο κύριος σκοπός του νέου νόμου ήταν η επιβολή προστίμων χωρίς καμία φυσική αντιπαράθεση (αλά Πιερακάκης!). Κάθε γυναίκα που συλλαμβάνεται να μην φοράει μαντήλα θα λαμβάνει ένα γραπτό μήνυμα που θα την προειδοποιεί για την παραβίαση του νόμου περί χιτζάμπ. [36] Περισσότερες κάμερες τοποθετήθηκαν στους δημόσιους χώρους για τον εντοπισμό των παραβατών του ενδυματολογικού κώδικα. Νέα καθήκοντα ανατέθηκαν από τον Ιούλιο του 2023 σε κυβερνητικούς, αστυνομικούς και στρατιωτικούς οργανισμούς (π.χ. την Οργάνωση Πληροφοριών των Φρουρών της Επανάστασης), στοχεύοντας, όπως λέγανε ρητά, στον εντοπισμό ατόμων που προωθούν την «κουλτούρα της γύμνιας, της απρέπειας, της έλλειψης χιτζάμπ ή της κακής ενδυμασίας». [37] Οι πειθαρχικές ποινές αυξήθηκαν, τόσο τα πρόστιμα όσο και ο χρόνος φυλάκισης, ενώ για τις επιχειρήσεις που προωθούν ή επιτρέπουν τη «γύμνια» ή την «κακή ενδυμασία», στις ποινές προβλέπεται και lock down!

Στις 16 Απριλίου του 2023 περισσότερα από 137 καταστήματα και 18 εστιατόρια έκλεισαν σε όλη τη χώρα μέσα σε ένα μόνο 24ωρο επειδή δεν τήρησαν τους κανόνες που σχετίζονται με το χιτζάμπ. Επιπλέον, ένα από τα πρώτα θύματα του νόμου ήταν το εμπορικό κέντρο Opal, ένα διάσημο εμπορικό κέντρο με περίπου 450 καταστήματα και περισσότερα από 20 εστιατόρια. Το κλείσανε τον Απρίλιο λόγω του ότι, όπως ανέφεραν οι καθεστωτικές εφημερίδες «οι πελάτες δεν ακολουθούσαν τους κανόνες της χώρας»! [38] Άλλη πηγή ανέφερε ότι στις 22 Απριλίου 2023 σφραγίστηκαν συνολικά σχεδόν 2.000 καταστήματα και επιχειρήσεις μόνο στην Τεχεράνη εξαιτίας καταγγελιών για την παρουσία ακάλυπτων γυναικών στους χώρους τους. [39] Φυσικά, στο ίδιο πλαίσιο, περισσότερες γυναίκες χάνουν τις δουλειές τους αφού με το νέο νόμο περί hijab η αστυνομία ηθών και οι φίλοι τους μπορούν να διεξάγουν επιθεωρήσεις και εφόδους σε γραφεία και επιχειρήσεις σε όλο το Ιράν για να διασφαλίζουν ότι το ρούχο φοριέται σωστά. [40] Δηλαδή περισσότερος κρατικός έλεγχος με πρόσχημα το χιτζάμπ! Δηλαδή διοίκηση της ιρανικής οικονομίας, μείωση εισαγωγών, μείωση κατανάλωσης, δημιουργική αξιοποίηση της καταστροφής της οικονομίας με πρόσχημα το χιτζάμπ! Δεν ξέρουμε αν όλα αυτά σας θύμισαν και καθόλου την πρόσφατη φάση μας με την πανδημία, τη «σωστή χρήση της μάσκας», καθώς και τον καημό του εδώ κράτους να κάνουν όλοι οι εργάτες τεστ κόβιντ και εμβόλια, αλλά πιστέψτε μας, μόνο σύμπτωση δεν είναι όλα ετούτα!

Και φυσικά, για να ολοκληρωθεί το αστείο... σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι κάποια γυναίκα που παραβιάζει τους κανόνες περί χρήσης του χιτζάμπ, το έκανε «με οργανωμένο τρόπο και σε επαφή με 'ξένες κυβερνήσεις', δίκτυα, μέσα ενημέρωσης, ομάδες ή οργανώσεις», ακολουθεί φυλακή, [41] αλλά δεν αποκλείεται και κανένας δημόσιος απαγχονισμός. Το Ιράν είναι πρωτοπόρο στον κόσμο εξάλλου στο συγκεκριμένο σπορ. Από τον Σεπτέμβριο του 2022 μέχρι τον Ιανουάριο του 2023 μόνο, σκότωσε 500 άτομα σε διαδηλώσεις και φυλακές, συνέλαβε 20.000 και απειλούσε πάνω από εκατό από αυτά με κρέμασμα. [42]

Δεδομένων των παραπάνω, συνοπτικά θα λέγαμε ότι το ιρανικό κράτος είναι ιδιαίτερα στριμωγμένο εδώ και τουλάχιστον 20 χρόνια, τόσο από το εξωτερικό, τις «κυρώσεις», τον οικονομικό πόλεμο που αντιμετωπίζει, όσο και στο εσωτερικό του, όπου οι μαχητικές διαδηλώσεις συμβαίνουν κυριολεκτικά κάθε χρόνο με επίδικο τους ιδιαίτερα χαμηλούς μισθούς, το εκτεταμένο καθεστώς ανελευθερίας, καθώς και τις δυσκολίες επιβίωσης των εργατικών πληθυσμών που ξεκινάνε από τις ακραίες τιμές στα τρόφιμα και τις αυξήσεις στις τιμές πετρελαίου και φτάνουν μέχρι και την έλλειψη νερού. Η κατάσταση στη χώρα θυμίζει έντονα τις μέρες του 1976-1979, αν και όπως θα φαντάζεστε, η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται! Πάντως, στις διαδηλώσεις από το 2017 μέχρι το 2023, η ιρανική εργατική τάξη εμφανίζεται ιδιαίτερα συνειδητοποιημένη. Τουλάχιστον περισσότερο συνειδητοποιημένη απ' ότι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα στον πλανήτη. Οι διαδηλωτές επιτίθενται σε πρατήρια καυσίμων ως αντίδραση στις αυξήσεις των τιμών των καυσίμων, σε κυβερνητικούς χώρους και τράπεζες που συνδέονται με το καθεστώς, σε βάσεις των Basij, σε σπίτια και γραφεία προσωπικού ασφαλείας και κυβερνητικών αξιωματούχων, καθώς και σε τζαμιά. [43]

Τελικά, εμάς τι μας νοιάζει το Ιράν;

Στο κείμενο μας «Ένας πόλεμος μέσα σε πολλούς πολέμους» (τχ 29) γράφαμε ότι οι διακρατικές συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή έχουν μια μακρά ιστορία που συνδέεται με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (και πιο πίσω ακόμη, όπως είδαμε εδώ). Η αμερικάνικη στρατηγική ανάσχεσης της Ρωσίας συνδέεται και με τη συμμαχία της τελευταίας με το ιρανικό κράτος, το οποίο στριμωγμένο τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και διακρατικό διεξάγει πολέμους δι' αντιπροσώπων (Χαμάς, Χεζμπολάχ, Χούθι). Αυτός είναι και ο λόγος που η έχθρα με το Ισραήλ για το ιρανικό καθεστώς εμφανίζεται να είναι υπαρξιακή και δεν παύει να εκδηλώνεται ρητά κάθε τόσο ο στόχος της εξόντωσης του «σιωνιστικού καθεστώτος». Δεν μιλάμε λοιπόν για κάποιον μουσουλμανικό, ανορθολογικό αντισημιτισμό που βασίζεται στους τρελούς αγιατολάδες που θέλουν να αποκτήσουν πυρηνικά για να ανατινάξουν τον κόσμο, αλλά για το κεντρικό ιδεολογικό περιεχόμενο των σταθμισμένων συμφερόντων του ιρανικού κράτους. Αν μιλούσε κανείς μαρξιστικά θα έλεγε ότι τα κράτη εξάγουν τις εσωτερικές τους κρίσεις μέσω πολέμων. Δεν ξέρουμε αν αυτός είναι ο κατάλληλος τρόπος να το θέσει κανείς αλλά ίσως το Ιράν ανήκει σε αυτά τα κράτη που η συνάρτηση εξωτερικού και εσωτερικού πολέμου είναι σε αυτή τη φάση πέρα για πέρα για καθαρή. Τα όσα προηγήθηκαν σε αυτό το κείμενο μας βοηθούν για αρχή να καταλάβουμε δηλαδή λιγάκι καλύτερα τη διεθνή συγκυρία στη Μέση Ανατολή και τον τρόπο που τοποθετούνται κάποια κράτη-παίκτες στην περιοχή.

Σε αντίθεση πάντως με την ελληνική (και τη διεθνή) αριστερά, πολλοί και πολλές από αυτούς που στελεχώνουν τον εσωτερικό εχθρό στο Ιράν αντιλαμβάνονται ότι η πολιτική πάνω στο χιτζάμπ δεν αφορά τη θρησκεία και τον ενδυματολογικό κώδικα αλλά την οικονομία και την εργασία, την οικογένεια, τη δημόσια τάξη και την πειθαρχημένη ζωή στους δημόσιους χώρους, ακόμη-ακόμη και τον διεθνή ανταγωνισμό. Είναι για τέτοιους λόγους που οι διαδηλώσεις του 2022-2023 με αφορμή της δολοφονία της Αμίνι ξεκίνησαν με αφορμή το χιτζάμπ αλλά επεκτάθηκαν στα ζητήματα της ανεργίας, των χαμηλών μισθών, των εθνικών χρήσεων του αντιαμερικανισμού και του «αντισιωνισμού». Το σύνθημα που φωνάζουν συχνά οι διαδηλωτές «America is not the enemy — the enemy is right here», [44] δείχνει τη σθεναρή αντίσταση που επιδεικνύουν οι Ιρανές γυναίκες και άντρες να πεθάνουν για χάρη της πατρίδας τους – μια στάση ζηλευτή από τη σκοπιά των πραγμάτων του νοτίου άκρου των Βαλκανίων. Η ιστορία του ιρανικού προλεταριάτου και των πολιτικών που δέχεται στην κασίδα του είναι μια ιστορία απ' την οποία μπορούμε να εμπνευστούμε.

Είναι, όμως, και μια ιστορία που μπορεί να επιβεβαιώσει τα μεθοδολογικά εργαλεία με τα οποία καταλαβαίνουμε τον κόσμο μας εδώ. Ποια οπισθοδρομική θεοκρατία! Δες το ιρανικό κράτος και τα συμφέροντά του. Ποιο χιτζάμπ; Δες αυτό το πολυ-εργαλείο κρατικών πολιτικών ιδεολογικής και υλικής πειθάρχησης.

Είναι, επιπλέον, και μια ιστορία την οποία μπορούμε να εντοπίσουμε ομοιότητες με την ιστορία του ελληνικού κράτους και των πολιτικών του για την οικογένεια. Οι πόλεμοι και η πολεμική οικονομία, οι προνοιακές πολιτικές, η κυριαρχία ενός αστυνομικού κράτους και μιας κοινωνίας «ηθών» και η ανάπτυξη ενός κομματιού της ντόπιας αστικής τάξης γύρω από τον στρατό στις δεκαετίες του 1950 και του 1960, ο κρατικός φεμινισμός της μεταπολίτευσης, όλα αυτά και άλλα τόσα, μας είναι αρκετά γνώριμα μέσα από την ιστορία του ελληνικού κράτους όπως την έχουμε δει μέσα από τις σελίδες αυτού του περιοδικού. [45] Τίποτα απ' τα παραπάνω δεν φαίνεται παράξενο, αν αφαιρέσεις το τουρμπάνι και βάλεις στη θέση του ένα τσαρούχι.

Δίχως τα παραπάνω μεθοδολογικά εργαλεία και αναλογίες, δίχως τις παραπάνω αρχές για να διαβάζουμε την πραγματικότητα, θα ήμασταν καταδικασμένοι και καταδικασμένες να ακούμε, να διαβάζουμε και να μαθαίνουμε για το Ιράν μέσα από τις δεξιές και τις αριστερές εφημερίδες. Να πιστεύουμε ότι η υπόθεση Ιράν είναι απλώς ένα ζήτημα λίγων ή πολλών δικαιωμάτων, και μιας οπισθοδρομικής ηγεσίας... Να παραμένουμε δηλαδή μέσα στο σκοτάδι και τη βλακεία της ντόπιας αριστεράς κατά βάση, η οποία μας τροφοδοτεί καθημερινά με αυτό τον κώδικα και αυτή τη γλώσσα αποχαύνωσης. Αντιθέτως, ξεκινώντας από το hijab και καταλήγοντας στο να βλέπουμε τους τρόπους με τους οποίους αυτό το μικρό κομμάτι ρούχου σχετίζεται με πράγματα και καταστάσεις όπως οι πολιτικές για την οικογένεια και την οικονομία, καταλαβαίνουμε όχι μόνο το τι είναι το ίδιο το hijab αλλά και ποιοι είναι οι πραγματικοί εχθροί του. Καταλαβαίνουμε ότι η ανάδειξη του hijab ως ενός ζητήματος σκέτης ατομικής καταπίεσης και συντηρητισμού, συσκοτίζει μια ολόκληρη συζήτηση για την οικογένεια, την πειθαρχία και τους δημόσιους χώρους. Και η ντόπια αριστερά έχει συμφέρον να προχωρά σ' αυτή τη συσκότιση γιατί τέτοιες πολιτικές έχει επιβάλει και η ίδια στο παρελθόν, όταν ανέλαβε τα ηνία αυτού εδώ του κράτους.

Υποσημειώσεις

[1] Βλ. «Ένας πόλεμος ανάμεσα σε πολλούς πολέμους", *151* τχ 29 (Φθινόπωρο-Χειμώνας 2023).
[2] Poupak Tafreshi, *The struggle for freedom, justice, and equality: The history of the journey of Iranian women in the last century*, Διπλωματική, Washington University, 2010.
[3] Tafreshi, ό.π., 2010.
[4] Masoumeh Baneinis, Duygu Dersan Orhan, «Women as a political symbol in Iran: a comparative perspective between Pahlavi Regime and Islamic Revolution», *Nevsehir Haci Bektas Veli Universiteti*, vol 11 (4), 2021.
[5] Σε σχέση με την απαγόρευση του χιτζάμπ στο δημόσιο χώρο βλέπε μεταξύ άλλων τα: Tafreshi, ό.π., 2010· Baneinis & Orhan, ό.π., 2021· Davide Fanciulli, "Cultural Rights vs Human Rights: The Hijab use in Iran between legacy and oppression", *SDG Solution Space*, 30.5.2019· Maryam Sinaiee, «Eighty-Five Years On, The Shah's Ban on Hijab Still Divides», *Iran International*, 01.07.2022.
[6] Tafreshi, ό. π., 2010.
[7] Valentine M. Moghadam, «Iranian Women, Work, and the Gender Regime», *The Cairo Review of Global Affairs*, Spring 2018.
[8] Στο ίδιο.
[9] Tafreshi, ό.π., 2010 και Baneinis & Orhan, ό.π., 2021.
[10] Baneinis & Orhan, ό.π., 2021.
[11] Λέανδρος Μπόλαρης, «Ιράν 1979: Η επανάσταση που γκρέμισε τον Σάχη», *Εργατική αλληλεγγύη*, 13.2.2019· «Ιράν: Ο Σάχης, η Ισλαμική Επανάσταση και οι γυναίκες πριν και μετά το 1979», *Πρώτο Θέμα*, 25.09.2022.
[12] Τέρρυ Έβανς, «Τι βρίσκεται πίσω από τις διαδηλώσεις στο Ιράν κατά του κανόνα ένδυσης των γυναικών;», *Διεθνές Βήμα*, 26.2.2018.
[13] Lawdan Bazargan, «Unveiling The Darkness: The 1981 Massacre In Post-Revolutionary Iran», *Iran International*,15.2.2024.
[14] Το Ιράν έλαβε βοήθεια από την Κίνα, τη Βόρεια Κορέα, το Ισραήλ, το Πακιστάν και τη Νότια Υεμένη, την Συρία και την Λιβύη (ως το 1987).
[15] Jahangir Amuzegar, «The Iranian Economy before and after the Revolution», *Middle East Journal*, 46: 3 (Summer 1992) και Henry Rome, «Iran's Revolution at 43: The Economy, United States Institute of Peace», *The Iran Primer*, 9.2.2022.
[16] Βλ. Amuzegar, ό.π., 2018· Madison Whipple, «How Did the 1979 Iranian Revolution Influence Iran's Economy?», *The Collector*, 12.11.2023· Djavad Salehi Isfahani, «Iran's economy 40 years after the Islamic Revolution», *Brookings*, 14.3.2019.
[17] Richard Javad Heydarian, «Dissecting Iran's economic jihad», *Foreign Policy in Focus*, 28.7.2011.
[18] Whipple, ό.π., 2023.
[19] Rome, ό.π., 2022.
[20] Βλ. Moghadam, ό.π., 2018 και «Η Τεχεράνη θρηνεί χιλιάδες νεκρούς και η Αθήνα τον μακελάρη τους», *151* τχ 19 (Φεβρουάριος 2020).
[21] «Ο εσωτερικός εχθρός και τα πυρηνικά στο Ιράν», *Terminal 119* τχ 1, Ιούνης 2006-Ιανουάριος 2007, σ. 25.
[22] Κυρώσεις υπήρξαν τις χρονιές 1979-1981, 1984, 1987, 1995, 2006, 2018, 2023 (λόγω της στρατιωτικής στήριξης του Ιράν στη Ρωσία κατά της Ουκρανίας) και τώρα που γράφεται αυτό το κείμενο συζητιούνται νέες κυρώσεις λόγω της στήριξης στους Χούθι. Βλ. «US, Allies Mulling Fresh Sanctions on Iran», *Iran International*, 28.1.2024.
[23] Το Ιρανικό κράτος επιδοτεί άμεσα ή έμμεσα το πετρέλαιο, την ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο, το ψωμί, το σιτάρι, το νερό και άλλα είδη, βλ. Rome, ό.π., 2022 και Heydarian, ό.π., 2011.
[24] Βλ. Whipple, ό.π., 2023. Το Ιράν είναι ο 16ος μεγαλύτερος πωλητής όπλων στον κόσμο το 2022 με 123 εκατομμύρια δολάρια σε εξαγωγές, από 20 εκατομμύρια δολάρια που σημείωνε το 2017.
[25] Moghadam, ό.π., 2018.
[26] «Μεταπολίτευση: το ελληνικό κράτος, η Αριστερά κι εμείς», *antifa negative*, Ιούνιος 2023.
[27] Fatemeh Moghadam, «Undercounting Women's Work in Iran», *Iranian Studies*, vol. 42: 1 (Φεβρουάριος 2009).
[28] Moghadam, ό.π., 2018.
[29] Για το περσικό χαλί βλέπε Karimi Zahra, «The effects of international trade on gender inequality: women carpet weavers of Iran», *Working Paper* no.540, Levy Economics Institute of Bard College, New York· «Iran's hand-woven carpet exports lowest in 24 years», *Iran International*, 17.3.2023· «Iran's hand-woven carpet industry», *Iran Wire*, 27.4.2023.
[30] Farinaz Basmechi, «Mandatory Hijab, Religion, and Women Employment in Iran», in *Conference 'Southwestern Social Sciences Association' (Research Gate)*, Νοέμβριος 2018.
[31] «Reconstructed Lives: Women and Iran's Islamic Revolution», *Wilson Center*, 13.10.1997.
[32] Για τις μεγάλες διαδηλώσεις του 2006 και του 2019, βλ. 151, τχ 19, ό.π., Φεβρουάριος 2020.
[33] Βλ. Baneinis & Orhan, ό.π., 2021 και «Thirty-five Years of Forced Hijab: The Widespread and Systematic Violation of Women Rights in Iran», *Justice for Iran*, 8.3.2014.
[34] Justice for Iran, ό.π., 2014.
[35] Justice for Iran, ό.π., 2014.
[36] Tala Taslimi, «Iran's new hijab law puts stores, restaurants, e-commerce on edge», *NikkeiAsia*, 11.8.2023.
[37] «Parliament Passes New "Hijab and Chastity" Bill», *The Iran Primer*, 25.9.2023.
[38] Taslimi, ό.π., 2023.
[39] «Business Owners in Iran Face Economic Reprisals for Supporting Protests», *Center for Human Rights in Iran*, 11.10.2023.
[40] «Iranian Women's Year-Long 'No' To Hijab Changing Society», *Iran International*, 21.9.2023.
[41] Maziar Motamedi, «Iran's parliament approves 'hijab bill'; harsh punishments for violations», *Alzajeera*, 20.9.2023.
[42] «Over 500 Dead Since Start of Unrest In Iran, Activists Say», *Radio Free Europe / Radio Liberty*, 29.1.2023.
[43] «Anti-Government Demonstrations in Iran, A Long-Term Challenge for the Islamic Republic», *ACLED*, 12.4.2023.
[44] Tzvi Kahn, «Iran's new hijab law reflects on regime's desperation», *FDD*, 28.9.2023.
[45] «Των εχθρών τα φουσάτα περάσαν, ας χτίσουμε τώρα και κανένα σπιτάκι: μια ιστορία της γειτονιάς του Παπάγου», *151* τχ 28 (Καλοκαίρι-Φθινόπωρο 2023).

ΠΟΥ ΘΑ 'ΣΑΙ ;

Γι' άλλη μια φορά λάβαρα χριστιανικά
ξετυλίγονται την αυγή
ψυχοσώστες στριγκλίζουν
και λένε στα ραδιοκύματα τραγούδια
προφητικά.

Πολίτες, καλοί πολίτες όλοι τους
παρελαύνουν σε εκλογικούς θαλάμους
και με φαρισαϊκή ευλάβεια
ρίχνουν χι στο δικαίωμα μας στη ζωή.

Δεν πιστεύω όπως κάποιες
πως η ψήφος είναι ένα μέσο.
Πιο πολύ φοβάμαι
πως είναι μόνο η αρχή.

Έτσι πρέπει να κάτσω ν' αξιολογήσω
να σε κοιτάξω και να σε ρωτήσω:
Που θα ΄σαι
όταν έρθουν;

Pat Parker, 'Αγρυπνη να επιθυμώ
(Αρχείο71/Τεφλόν, 2023)